

Чуйко Г.В., Чаплак Я.В., Колтунович Т.А.

Науково-дослідна робота у психології

навчально-методичний посібник

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи

Кафедра психології

Науково-дослідна робота у психології

навчально-методичний посібник

Чернівецький національний університет
Чернівці
2025

*Друкується за ухвалою вченої ради
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(Протокол № 2 від 10 жовтня 2025 р.)*

Рецензенти:

Борисюк А. С. – докторка психологічних наук, завідувачка кафедри психології та філософії
Буковинського державного медичного університету

Вишньовський В. В. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри
психології, Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

Ч 81

Чуйко Г.В., Чаплак Я.В., Колтунович Т.А. Науково-дослідна робота у психології: навчально-методичний посібник. – Чернівці: Чернівецьк. нац. ун-тет ім. Ю. Федьковича, 2025. – 120 с.

У навчально-методичному посібнику, що містить курс лекцій з методології наукового пошуку, розкрито теоретичні та прикладні засади дослідницької діяльності студентів-психологів, уніфіковано вимоги до змісту та оформлення наукових робіт різних видів, деталізовано етапи їх підготовки, а також висвітлено питання методичного забезпечення та верифікації валідності психологічного інструментарію.

Видання адресоване здобувачам першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти спеціальності С4 Психологія, а також викладачам закладів вищої освіти.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. Методологічні засади та структурно-змістові характеристики наукового пошуку в психології	7
1.1. Концептуальні основи проектування наукового дослідження: методологічний апарат і стратегічне планування.....	7
1.2. Архітектоніка та логіко-композиційна структура студентської наукової роботи: від обґрунтування актуальності до верифікації результатів	20
РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ	27
2.1. Робота над підготовкою реферату.....	27
2.2. Написання есе.....	31
2.3. Основні вимоги до написання курсової роботи.....	37
2.4. Технологія роботи над кваліфікаційною роботою першого (бакалаврського) рівня вищої освіти	44
РОЗДІЛ 3. МЕТОДОЛОГІЯ ТА АЛГОРИТМ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧАМИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	62
3.1. Загальна характеристика, етапи та логіка побудови кваліфікаційного дослідження здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти.....	62
3.2. Композиційна структура та методичні вимоги до виконання кваліфікаційної роботи здобувачем другого (магістерського) рівня вищої освіти.....	67
3.3. Технічні вимоги до оформлення результатів кваліфікаційного дослідження здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти.....	73
3.4. Стандарти академічного цитування та бібліографічного опису джерел.....	75
ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ	87

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТКИ.....	100
Додаток А	100
Зразок оформлення титульного аркуша кваліфікаційної роботи першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.....	100
Додаток Б	101
Зразок оформлення титульного аркуша кваліфікаційної роботи другого (магістерського) рівня вищої освіти	101
Додаток В	102
Зразок оформлення титульного аркуша курсової роботи	102
Додаток Г.....	103
Вимоги до написання анотації до кваліфікаційної роботи другого (магістерського) рівня вищої освіти	103
Додаток Д.....	104
Вимоги до написання анотації до кваліфікаційної роботи першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.....	104
Додаток Е	105
Приклади оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел.....	105
Додаток Ж.....	113
Рецензування наукової роботи студента.....	113
Додаток И	116
Силабус навчальної дисципліни «Науково-дослідна робота у психології».....	116

ВСТУП

Динамічна трансформація вітчизняної системи освіти та інтеграція України в європейський освітній простір в умовах глобальної цифровізації актуалізують потребу в підвищенні конкурентоспроможності майбутніх фахівців. Це зумовлює необхідність переходу до синергетичної моделі підготовки, що базується на тісній конвергенції навчальної, науково-дослідної і практичної діяльності студентів. Саме тому визріла потреба узагальнити нагромаджений досвід підготовки студентських наукових праць різного характеру.

Науково-дослідна діяльність здобувачів вищої освіти на факультеті педагогіки, психології та соціальної роботи є фундаментальним компонентом системи фахової підготовки. Вона забезпечує формування професійної компетентності висококваліфікованих спеціалістів-психологів через інтеграцію теоретичного пошуку в практичну площину майбутньої діяльності.

У межах прикладних психологічних розвідок здійснюється розробка та верифікація гіпотез, апробація яких спрямована на оптимізацію освітнього процесу та підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців. Прагматичний аспект таких досліджень базується на принципі індивідуалізації, що передбачає детальне врахування індивідуально-психологічних особливостей здобувачів, специфіки їхнього мікросоціального оточення та обставин життєдіяльності. Отримання релевантних емпіричних даних стає можливим завдяки опануванню студентами методології та методики організації дослідницької роботи, що є фундаментальним складником їхнього навчання у закладі вищої освіти. Студент повинен розуміти, як обирати тему свого майбутнього наукового дослідження, як правильно сформулювати концептуально-методологічний апарат наукової роботи в її вступі, як надалі теоретично обґрунтувати та представити проблему й обрати надійні методи та методики дослідження і подальшого аналізу, як організувати та провести психологічний експеримент та як можна впровадити отримані результати у свою майбутню професійну діяльність.

У цьому посібнику систематизовано концептуальні засади підготовки курсових і кваліфікаційних робіт здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти, визначено регламент їх публічного захисту, уніфіковано вимоги та практичні рекомендації щодо технічного і стилістичного оформлення наукових текстів.

Ці методичні рекомендації розроблено, засновуючись на *«Рекомендаціях для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення*

академічної доброчесності»¹ (Затверджено Рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 29.10.2019 р. Протокол № 11); «Методичних рекомендацій для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності»,² Законі України «Про академічну доброчесність»,³ Методичних рекомендацій до проведення підсумкової атестації здобувачів вищої освіти ОР «Бакалавр», ОР «Магістр» у 2023–2024 н. р.⁴ (протокол науково-методичної ради Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича № 9 від 25.04.2024 р.), Положенні про виявлення та запобігання академічному плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича⁵ (Протокол №12 від 02.09.2024 р.); «Правилах академічної доброчесності у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича»⁶; «Порядку скасування рішення про присудження ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації» (Постанова КМУ від 26.08.2021 № 897),⁷ Державному стандарті України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»⁸ та ін.

Матеріали посібника призначені для студентів спеціальності С4 Психологія, які працюють над підготовкою власних наукових досліджень і прагнуть поліпшити культуру своєї академічної наукової діяльності.

Зміст методичної розробки ґрунтується на аналізі фундаментальних наукових джерел і результатах сучасних досліджень, систематизованих у відповідному бібліографічному списку.

Теоретико-практичну основу видання складають матеріали лекційного курсу «Основи наукових досліджень і математичної статистики», адаптовані до актуальних освітніх вимог⁹.

¹ Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/Рекомендації-ЗВО-система-забезпечення-академічної-доброчесності.pdf>.

² Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/aifo52ph/metodychni-rekomendatsii-dlia-zvo-z-pidtrymky-pryntsyviv-akademichnoi-dobrochesnosti.pdf>.

³ Закон України Про академічну доброчесність. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/Додаток-3.-Проект-ЗУ-Про-академічну-доброчесність_липень2022.pdf

⁴ Методичні рекомендації до проведення підсумкової атестації здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти у 2025–2026 н. р. URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/21qdwyci/metodychni-rekomendatsii-do-provedennia-pidsumkovoї-atestatsii-zdobuvachiv-pershoho-bakalavrskoho-ta-druhoho-mahisterskoho-rivniv-vyshchoї-osvity-u-2025-2026-nr-1.pdf>.

⁵ Положення про виявлення та запобігання плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/hkzbr1b2/polozhennia-pro-vyivlennia-ta-zapobihannia-akademich-nomu-plahiatu-u-chnu-2025.pdf>.

⁶ Правила академічної доброчесності у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/lnojdab4/pravya-akademichnoi-dobrochesnosti.pdf>.

⁷ Про затвердження Порядку скасування рішення про присудження ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 серп. 2021 р. № 897. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-skasuv-a897>

⁸ Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання: ДСТУ 8302:2015. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с. URL: <https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2018/ДСТУ%208302%20повний.pdf>.

⁹ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

РОЗДІЛ 1

Методологічні засади та структурно-змістові характеристики наукового пошуку в психології

1.1. Концептуальні основи проектування наукового дослідження: методологічний апарат і стратегічне планування

Поняття про дослідницький науковий процес. Наукова робота студента. Види академічних наукових робіт студентів у закладі вищої освіти. Основні методологічні вимоги, що ставляться до наукової студентської роботи. Процес дослідження, основні етапи його організації. Вимоги, що ставляться до заголовка наукової роботи студента. Складання плану наукового дослідження та його основні види. Визначення предмета й об'єкта академічного студентського дослідження в психологічній науці. Формулювання мети та переліку завдань наукового дослідження. Висунення гіпотези наукової роботи. Види гіпотез і вимоги до них. Вимоги щодо програми наукового студентського дослідження. Композиція наукової праці. Оформлення вступу до наукової роботи, вимоги до нього. Актуальність і новизна дослідження. Методи психологічних досліджень. Обґрунтування вибору методів дослідження та вимоги до них. Поняття про пілотажне дослідження. Вимоги до основного змісту наукової роботи. Висновки. Формулювання рекомендацій; практичне спрямування результатів дослідження. Оформлення цитат і списку використаних джерел.

Дослідницький процес – один із видів цілеспрямованої та результативної діяльності науковця, який відрізняється від інших видів діяльності тим, що:

- передбачає творчу частину, яку зазвичай називають експериментом мислительного процесу з уявними предметами / об'єктами;
- спрямовується на виявлення найбільш суттєвих характеристик психічного явища, процесу, які в результаті цього сприймаються як важливі / потрібні для роботи узагальнення у формі виявлених закономірностей, характерних особливостей, знання та розуміння яких сприяє перевазі у відповідній проблемі (галузі);

- у дослідника відсутні певні алгоритмічні призначення успіху, неможливо для нього також знайти вирішення в науковій літературі чи почерпнути у своїх колег по науці;
- дослідник поставлений в положення, коли від опиняється перед складною науковою проблемою, відчуває об'єктивну недостатність інформації, очевидну невизначеність напрямку пошуку.

Наукове дослідження аналізується з точки зору *чотирьох його складових: інформаційно-пошукової, аналітико-критичної, власне дослідницької та оформлення.*

На виході інформаційного етапу повинен бути створений науковий продукт у вигляді бібліографічного та змістовного огляду констатувального характеру з теми дослідження, який може бути представлений як реферат, курсова робота на другому курсі, теоретична частина курсової на третьому курсі, частина кваліфікаційної роботи, або як самостійна наукова стаття.

Наукова робота – це правильно та логічно організоване обґрунтування якогось твердження, що є певним науковим результатом; це цілеспрямоване, системне дослідження певної проблеми, що базується на використанні наукових методів, критичному аналізі джерел і спрямоване на отримання об'єктивного, доказового результату. При цьому не важливо, чи оригінальний цей результат, чи належить він автору саме даної роботи. В науковій роботі обов'язково ставиться *проблема*, тобто актуальне і важливе питання, яке необхідно з'ясувати, що лише теоретично зробити неможливо; відповідь на дане питання завжди обґрунтовується.

Для студентів спеціальності С4 Психологія основними видами наукових робіт є: курсові роботи, кваліфікаційні роботи на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях вищої освіти, наукові статті, тези та доповіді на конференціях, реферати тощо.

Традиційно, наукова робота студента закладу вищої освіти складається з 3-х основних частин: *вступу, основної частини* (яка може мати 1-2-3 розділи, причому, кожен з них ділиться на окремі параграфи та пункти) *та висновків*. Робота завершується *списком використаних джерел, рекомендаціями та додатками* (якщо вони є).

Наукова робота студента – письмово оформлений результат його наукового дослідження, в якому потрібно виділити такі *основні етапи*:

- 1) постановка проблеми, вибір об'єкта дослідження;
- 2) вибір концепції, предмета аналізу;
- 3) планування дослідження;

- 4) проведення дослідження, експеримент;
- 5) обробка результатів;
- 6) інтерпретація даних, висновки.

Як свідчить практика, найкраще виконується 4-й етап дослідження, його експериментальна частина. Труднощі ж виникають як при виборі предмета та об'єкта дослідження, висуненні гіпотези (їх формулюванні та оформленні), так і на кінцевих етапах роботи – при обробці даних і їх інтерпретації, формулюванні висновків.

Основна проблема дослідження виноситься в його **заголовок**, який повинен відповідати таким *основним вимогам*:

1. Заголовок (тема роботи) повинен бути найменшим набором слів, що адекватно відображають зміст роботи. Це речення чи словосполучення, що виражає поняття про те істотне, про що йдеться в роботі, що визначається основним результатом роботи. Іноді заголовок виступає як «робоча назва» роботи і може в ході її змінюватися (коригуватись).

2. Щоб правильно вибрати (сформулювати) тему, потрібно вірно знайти *ключове слово* роботи, для чого потрібно відповісти на питання, *про що говориться в роботі і що стверджується в літературі*. Найбільш важливі, ключові слова розташовуються ближче до початку заголовка.

3. Доцільно використовувати відомі та точні терміни.

4. Заголовок не повинен бути ні занадто вузьким, ні занадто широким щодо представлених у роботі результатів.

Наступним етапом є *методологічне проєктування дослідження*, яке передбачає: обґрунтування дизайну дослідження та вибір релевантного діагностичного інструментарію; формування репрезентативної вибірки (визначення критеріїв включення, обсягу та стратегії стратифікації респондентів); а також розробку *процедурного протоколу (програми)*, що регламентує послідовність та умови проведення емпіричного етапу.

План дослідження – структура побудови відповіді на початкове питання (трансформоване у темі роботи в словосполучення чи розповідне речення).

План повинен визначатися досить точним і однозначним розумінням питання, забезпечуючи повну й чітку відповідь саме на дане питання.

Розрізняють *три основні стратегії академічного дослідницького пошуку*:

- *формулятивний (розвідувальний) план* застосовується тоді, коли про об'єкт дослідження існує найслабше уявлення і дослідник (студент) не може висунути

жодної гіпотези; такий план орієнтований на уточнення проблеми та формулювання гіпотези шляхом вивчення наукової літератури з даної теми чи проведення польового спостереження;

- *описовий (дескриптивний) варіант* застосовується, коли знань про об'єкт дослідження достатньо для висунення описової гіпотези, яка встановлює якісно-кількісні особливості об'єкта;
- *експериментальний план (дизайн)* застосовується за умови наявності ґрунтовних теоретичних знань у досліджуваній галузі, що дає змогу сформулювати каузальні гіпотези щодо причинно-наслідкових зв'язків між явищами.¹⁰

Однією з найбільш розповсюджених методологічних помилок при підготовці курсових і кваліфікаційних робіт є *порушення архітекτονіки плану*. Це проявляється у відсутності концептуальної узгодженості між назвою роботи, її розділами та підрозділами.

До типових недоліків структурування відносяться:

- *десинхронізація рівнів*: назви підрозділів за змістом виходять за межі назви розділу або, навпаки, дублюють її дослівно;
- *логічний розрив*: основний заголовок (тема) не знаходить свого повного розкриття у внутрішній структурі, що створює ефект «змістового вакууму»;
- *порушення ієрархії*: допоміжні питання домінують над основними, через що фокус дослідження зміщується на другорядні аспекти.

Зміст наукової праці має бути *логічно детермінованим*, тобто кожна наступна частина повинна випливати з попередньої, утворюючи цілісну інтелектуальну конструкцію. Це можна пояснити наступними положеннями:

- *принцип вкладеності*: назва роботи – це велике коло. Розділи – це сегменти цього кола. Підрозділи – деталізація цих сегментів. Жоден підрозділ не може містити матеріал, що не стосується назви розділу.
- *семантична координація*: заголовки мають бути сформульовані так, щоб при їх послідовному прочитанні формувалася стислий, але вичерпний переказ логіки доведення основної гіпотези;
- *завершеність циклу*: кожен розділ повинен закінчуватися підсумком, який стає логічним містком до наступного етапу дослідження.

Таким чином, якісно складений план – це не просто формальний перелік сторінок, а *дорожня карта наукового пошуку*. Тільки за умови суворої ієрархічної підпорядкованості всіх елементів тексту робота набуває ознак цілісного дослідження, де кожен заголовок є ключем до розкриття загальної наукової

¹⁰ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

проблеми, а зміст – безальтернативним доказом авторської позиції.

План наукової роботи є засобом логічно правильної організації її змісту. У плані всі заголовки повинні бути пов'язаними, знаходитися в логічній залежності, не бути довільним набором незв'язаних виражень. Логічний зв'язок наукової праці забезпечує правило зведення (ПЗ). Тобто, план наукової праці – це результат зведення її основного заголовка (основного, вихідного питання, недоступного для відповіді на початку дослідження) до більш доступного для відповіді. Якщо зведення робиться правильно, то і план буде правильно побудованим, а заснована на ньому робота буде логічно пов'язана. Тому правило (ПЗ) буде засобом вирішення проблемної ситуації, що виникає при складанні плану. Дане правило використовується в тих випадках, коли дослідник об'єктивно має всю необхідну інформацію для відповіді на основне питання. Однак не може цього зробити тому, що безпосередня відповідь на питання вимагає використання відразу ж усієї необхідної інформації, що зробити неможливо, тому що вона не упорядкована і не систематизована. Дослідник може використовувати цю інформацію тільки вроздріб для відповіді на більш приватні питання (частини головного), але не на все питання. Вихідне питання для нього буде важке, недоступне для відповіді. Можливість відповіді на питання вимагає навідних (допоміжних) питань. Виходячи з цього питання, на яке суб'єкт (володіючи необхідною інформацією для відповіді) безпосередньо і відразу відповісти не в змозі, називається недоступним для безпосередньої відповіді (чи просто недоступним) питанням.

Ясно, що поняття недоступного питання є відносним, тому що можливості безпосередньої відповіді на питання у всіх суб'єктів різні. Недоступні питання зустрічаються повсякденно. Наприклад, заголовок кожної наукової праці є недоступним питанням, тому що в іншому випадку не було б сенсу писати цю роботу.

Зокрема, питання, виражене заголовком пропонованої читачу роботи, є недоступним питанням.

Щоб відповісти на недоступне запитання, необхідно застосувати метод зведення вихідного, недоступного для відповіді питання, до допоміжного доступного для відповіді питання. Таке зведення виробляється на основі правила зведення (ПЗ).¹¹

ПЗ: Для зведення вихідного питання до допоміжних необхідно:

а) у вихідному питанні відповідно до поставленої задачі вибрати ключове

¹¹ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

слово, що позначає об'єкт, про який запитується;

б) відповідно до цієї ж задачі зробити визначення чи розподіл поняття, вираженого ключовим словом;

в) на основі отриманих понять чи членів розподілу поняття утворити допоміжні питання, що є окремими випадками вихідного питання;

г) якщо отримані допоміжні питання виявляються доступними для відповіді, то *процес зведення* можна припинити, якщо ні – то процес зведення продовжується, знову застосовується до допоміжних питань, що залишилися недоступним для відповіді.

Для того, щоб читачів наукової студентської роботи проінформувати про стан наукової розробки обраної проблеми, варто скласти *короткий, але змістовний, огляд наукової літератури за темою роботи*, який у результаті має привести до студента висновку, що саме ця тема / саме цей її аспект ще не розкриті (або розкрита частково або не в тому аспекті, який зібрався досліджувати студент) і тому потребує подальшого ґрунтовного аналізу.

Аналіз наукової інформації (наукових джерел)

Предметом і продуктом інформаційно-пошукової діяльності виступає інформація про те, що вже відомо в науці з теми дослідження та в яких джерелах це зафіксовано.

В літературі виділяються різні *класифікації наукової інформації*: за *призначенням* (масова, спеціальна), за *засобами розповсюдження* (опублікована, в рукописах, усна), за *предметною галуззю* (медична, психологічна та ін.), за *ступенем аналітичної переробки, змістом та ступенем докладності наявних наукових знань*.

Зупинимося на трьох останніх.

За ступенем аналітико-синтетичної переробки наукова *інформація може бути представлена як*:

- *первинна* (безпосередні результати науково-дослідницької та експериментальної роботи);
- *вторинна* (результати аналітико-синтетичної переробки первинної інформації, яка представлена в одному науковому тексті);
- *третинна* (узагальнення первинної інформації, яка знаходиться в декількох наукових документах, для виділення актуальних аспектів проблеми, наприклад, у вигляді аналітичного огляду).

У межах однієї предметної галузі *інформацію можна поділити за своїм змістом на:*

- інформацію про наукові факти (*фактологічна*);
- інформацію про наукові гіпотези, концепції, теорії (*частково теоретична*);
- інформацію, яка об'єднує певну сукупність наукових фактів, гіпотез, концепцій, теорій та законів (*загально теоретична*);
- інформацію, яка формує загальний підхід до пізнання в певній галузі знань та відображає його (*методологічна*).

Крім наведених вище класифікацій за об'єктивними критеріями існує ще один поділ, який базується на суб'єктивному критерії, а саме – *за рівнем важливості тієї або іншої інформації для дослідника* (визначається через ступінь співпадання інформації, що проглядається, з напрямком та темою дослідження). За цим критерієм в літературі виділяють *релевантну, пертинентну та прототипну інформацію*¹².

Так, до статусу *релевантної* наукової інформації відноситься та інформація, яка відповідає на інформаційний запит дослідника з його тематики. Але в самій темі дослідника цікавлять конкретні аспекти дослідження, які безпосередньо відповідають на його інформаційний запит. Така інформація називається – *пертинентною*. В той же час, не вся пертинентна інформація буде покладена в основу його дослідження. Тому та наукова інформація, на яку безпосередньо спирався в своїй роботі дослідник і по відношенню до якої в ході свого дослідження він отримав нову інформацію, називається *прототипною* інформацією.

Сама схема роботи по розділенню інформації у цьому випадку відбувається так: в процесі інформаційного пошуку дослідник проводить особисту аналітико-синтетичну переробку наукової інформації по ходу якої він:

- 1) виділяє значну кількість релевантних документів (тих, які містять в собі релевантну інформацію);
- 2) проводить огляд та первинне ознайомлення з ним, і як результат – виділяє частину (підмножину) пертинентних документів;
- 3) проводить їх аналіз, порівняння, роздумує, після чого робить висновок, які документи є прототипними для його дослідження.

Аналіз фіксується відповідними записами на картках власної картотеки переробленої літератури.

Засвоїти та навчитись легко поділяти інформацію за наведеними вище суб'єктивними (релевантна, пертинентна та прототипна інформація) критеріями буде легше після того, як ми розглянемо класифікацію *наукових знань* за ступенем

¹² Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

деталізації. Таких рівнів існує три:

Перший рівень деталізації (оглядовий) – інформація про загальні підходи, сутність наявних позицій що до теми дослідження. Ця інформація може бути отримана на підставі ознайомлення з вступом, анотацією, змістом, предметним вказівником та висновками наукового тексту.

На підставі цієї інформації дослідник може робити висновки про пертинентність наукового документу по відношенню до теми дослідження.

Другий рівень деталізації (змістовно-методичний) – більш детальна інформація про основні принципи, положення та методи роботи кожного з авторів за темою дослідження. На підставі цієї інформації у дослідника з'являється можливість робити висновки про прототипність наукового документу по відношенню до теми дослідження.

Третій рівень деталізації (критико-аналітичний) – детальна інформація про всі нюанси позиції авторів, обґрунтування і докази отриманих ними теоретичних та експериментальних даних. Володіння цією інформацією дає можливість досліднику визначити ті аспекти проблеми, які ще не вивчались, або вивчалися частково, тобто зробити висновок щодо новизни планованого дослідження та конкретно сформулювати основу проблеми (тему) дослідження, а відповідно, в подальшій роботі, робити висновки про пертинентність наукового документу по відношенню до теми дослідження.

Дії, які передують безпосередньому інформаційному пошуку:¹³

1. Вибір теми дослідження.
2. Засвоєння мови дослідження.
3. Формулювання інформаційного запиту.

На перших етапах дослідження необхідно визначити його предмет і об'єкт.

Об'єкт – це те, на що спрямований процес пізнання (це в психології *не* люди, *не* респонденти!). У психології це те психологічне явище (процес, стан чи типологічна характеристика), що створює проблемну ситуацію. Але об'єкт має стільки різних властивостей, що вивчити їх усі практично неможливо, тому виділяють **предмет дослідження** – найбільш значимі з практичної і теоретичної точок зору властивості, сторони, зв'язки, особливості об'єкта, які безпосередньо

¹³ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

вивчаються. Це спосіб бачення об'єкта. Предмет – це те, що знаходиться в межах об'єкта. Предмет та об'єкт дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне та часткове. Саме предмет дослідження визначає тему роботи, яка виноситься на титульний листок як її заголовок.

Предмет дослідження більш конкретний і включає тільки ті зв'язки і відношення, які підлягають безпосередньому вивченню в даній роботі, встановлюють межі наукового пошуку в кожному об'єкті. Можна виділити декілька предметів дослідження.

Від предмета дослідження залежать його мета і завдання.

Оскільки в кваліфікаційних академічних роботах розроблені теоретичні положення повинні підтверджуватись практично, *мета* завжди відображає спрямованість наукового пошуку на одержання й експериментальну апробацію нових знань.

Мета формулюється коротко і максимально точно, у смисловому відношенні виражаючи те основне, що збирається зробити дослідник. Вона конкретизується і розвивається в завданнях дослідження.

Завдання розкривають суть теми дослідження та тлумачаться у висновках, які фіксують і узагальнюють результати їх виконання. *Завдання* – це програма дослідницьких процесів, які відображають логіку наукового пошуку. Вони звичайно формулюються у формі переліку (*вивчити,.. описати,.. встановити,.. вияснити,.. проаналізувати,.. охарактеризувати,.. дослідити,.. виявити тощо*).

Завдання представляють собою уточнення, редукцію (поділ, спрощення) за визначеним принципом основного питання роботи на допоміжні питання, в яких досягнута оптимальна ентропія (невизначеність ситуації). Це практично перелік змісту всіх послідовних етапів організації та проведення дослідження.

Послідовність визначення завдань має бути такою, щоб кожне з них логічно випливало з попереднього. У цілісній єдності завдань відсутність одного може призвести до незавершеності всього дослідження та неможливості його використання у практиці.

Мета роботи – це ті результати (наукові, теоретичні та практичні, проміжні та кінцеві), які можуть бути досягнуті після проведення експерименту. Вона орієнтує на аналіз проблеми наукової роботи в двох основних напрямках: теоретичному та прикладному, завдання формулюють основні та додаткові вимоги до аналізу

проблеми. У практично орієнтованому дослідженні (яким є наукова робота студента) висуваються теоретичні та практичні завдання, де основними є другі.

Мета формулюється для уточнення основного питання, роблячи його більш відповідним до основного результату; щоб зразу ж інформувати про результати, які будуть обґрунтовуватись та викладатись у роботі. Це така конкретизація основного питання, яка представляє собою зведення його до підпитань, відповідями на які є результати роботи.¹⁴

Вимоги до мети:

- мета повинна бути сукупністю допоміжних питань, відповіді на які є найбільш загальними й істотними допоміжними результатами;
- мета конкретизує заголовок роботи і визначається її основними результатами;
- мета повинна бути адекватною до заголовка і узгоджуватись з ним.

Робота, яка передбачає емпіричне / експериментальне дослідження, означає наявність у ній гіпотези. У широкому смислі слова під **гіпотезою** мають на увазі будь-яке припущення, передбачення чи здогад, істинність яких залишається невідомою і які служать для попереднього пояснення та передбачення нових явищ, подій і фактів.

У будь-якій гіпотезі можна виділити, по-перше, її обґрунтування, що складається із *засновків*, в якості яких використовуються емпіричні чи теоретичні судження, і, по-друге, *висновок*, який, на відміну від дедукції, не слідує із засновків, а останні лише з певним ступенем ймовірності підтверджують його чи роблять ймовірним.

Гіпотеза – головний методологічний інструмент, що організовує процес дослідження та підпорядковує його внутрішній логіці.

Наукова гіпотеза – це чітко, логічно та несуперечливо сформульоване припущення про існування, форми зв'язку чи причини досліджуваних явищ, які служать для пояснення цих явищ. Саме вона організовує весь процес дослідження та підпорядковує його внутрішній логіці. Початкова гіпотеза наукової роботи є вихідною; вона має бути розгорнута у ланцюжок похідних гіпотез-наслідків, які перевіряються в ході дослідження і сформульовані в менш загальних поняттях, ніж

¹⁴ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

вихідна гіпотеза. Отже, гіпотези, перш за все, розрізняються за ступенем загальності припущень як *базові гіпотези* та *гіпотези-наслідки*, в яких поняття співвідносяться з емпіричними даними, можливістю перевірки. З точки зору завдань дослідження, гіпотези діляться на *основні та неосновні*. Ці гіпотези логічно можуть не пов'язуватись, а лише співвідноситись, стосуючись різних завдань. За змістом припущень про предмет дослідження можна виділити *описові та пояснювальні гіпотези*. Перші стосуються істотних властивостей об'єкта, характеру зв'язку між елементами об'єкта та тісноти цього зв'язку. Другі – причинно-наслідкових залежностей у явищах і процесах, що вивчаються. За ступенем розробленості виділяються *первинні та вторинні гіпотези*, причому, другі висувуються замість перших, якщо ті заперечуються емпіричними даними.¹⁵

Факти, події, свідчення про них та інші дані, що складають основу гіпотези, зазвичай ретельно вивчаються та фіксуються і тому можуть бути встановлені з допомогою об'єктивних засобів дослідження. Висновок же чи гіпотеза, заснована на ньому, – припущення і, отже, однозначно з них не випливає.

Гіпотеза створюється для того, щоб пояснити факти відомі та передбачити невідомі. Тому вона повинна бути ширшою від наявних фактів, а за змістом – глибшою від емпіричного знання, на якому вона будується.

Дедуктивна гіпотеза, як правило, виводиться з уже відомих відношень чи теорій, від яких відштовхується дослідник. У такому випадку, коли ступінь надійності гіпотези може бути визначений шляхом статистичної обробки результатів дослідження, рекомендується формулювати *нульову або негативну гіпотезу*. В ній дослідник допускає, що ніякої залежності між досліджуваними факторами немає (вона рівна нулю).

Гіпотеза – це не будь-яке припущення, а лише таке, що відповідає певним *вимогам*.

Специфічні вимоги до наукової гіпотези заслуговують на увагу, оскільки допомагають зробити вибір між гіпотезами з різною пояснюючою та передбачаючою силами.

Наведемо уніфікований перелік критеріїв, якими має керуватися дослідник при формулюванні припущень:

¹⁵ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

- *логічна несуперечливість*: гіпотеза має бути внутрішньо узгодженою. За допомогою суперечливого твердження можна «пояснити» будь-який результат, що позбавляє його наукової цінності;
- *теоретична узгодженість*: припущення мусить корелювати з науковими фактами, встановленими раніше у відповідній галузі, та не суперечити фундаментальним теоретичним знанням;
- *принципова верифікованість (емпірична перевірюваність)* – це ключова вимога, яка передбачає можливість зіставлення гіпотези з результатами спостережень або експерименту. Гіпотеза не повинна містити понять, які не піддаються емпіричній інтерпретації;
- *релевантність* характеризує прямий зв'язок гіпотези з фактами, на які вона спирається. Якщо ці факти можуть бути логічно виведені з гіпотези, вона вважається релевантною їм;
- *пояснювальна та прогностична сила*. Під «силою» розуміють кількість і якість дедуктивних наслідків, які можна вивести з гіпотези. Якісне припущення має пояснювати не лише відомі явища, а й передбачати нові, раніше не спостережувані факти;
- *принцип простоти*. Гіпотеза має бути максимально простою, без зайвих обмежень і штучних припущень. Перевага надається тій концепції, яка пояснює ширше коло явищ за допомогою мінімальної кількості засновків.

Виділяють три типи гіпотез, що *не підлягають перевірці*:

- 1) коли наслідки гіпотези не можна перевірити існуючими в даний момент розвитку науки засобами спостереження та вимірювання;
- 2) коли структура гіпотези не допускає такої перевірки з допомогою можливих фактів, або вони спеціально створюються для виправдання даної гіпотези (гіпотеза «на випадок»);
- 3) універсальні гіпотези, що мають справу з дуже абстрактними об'єктами та судженнями, не допускають емпіричної перевірки їх наслідків.

Головним показником якості гіпотези є її пояснювальна здатність: чим менше базових засновків вона містить, тим ширше коло фактів вона здатна пояснити.

Відповідно до цього, наукова гіпотеза має відповідати таким вимогам:

- *універсальність і вичерпність*: гіпотеза повинна пояснювати всю сукупність явищ, яких вона стосується, без жодних винятків чи суперечностей;
- *специфічність і верифікованість (перевірюваність)*: вдала гіпотеза містить чітку вказівку на конкретний спосіб її емпіричної перевірки. Вона має бути

операціоналізованою, тобто придатною для тестування в межах конкретного психологічного дослідження;

- *неочевидність* (наукова новизна). Гіпотеза не може бути тривіальною або очевидною. Не варто висувати як гіпотезу положення, що вже є загальновизнаними істинами або аксіомами, які не потребують доведення.

Формальні ознаки хорошої гіпотези:¹⁶

- *адекватність* відповіді запитанню або відповідність висновків із засновками (іноді дослідники формулюють проблему у певному, одному плані, а гіпотеза з нею не співвідноситься і відводить дослідника від проблеми);
- *правдоподібність*, тобто відповідність уже наявним знанням з даної проблеми (якщо такої відповідності немає, нове дослідження виявляється ізольованим від загальної наукової проблеми);
- *можливість бути перевіреною*.

Типові помилки у визначенні робочих гіпотез такі:

- робоча гіпотеза за об'ємом і змістом понять, які входять до неї, - занадто загальне твердження, що робить його доведення практично неможливим в одному експерименті;
- у формулюванні гіпотези можуть виявитися поняття, що неоднозначно трактуються в самій науці;
- у гіпотезу можуть бути включені поняття, які взагалі не визначені в науці навіть у робочих варіантах.¹⁷

Планування дослідження завершується складанням його програми, тобто викладенням основних завдань, методологічних передумов і гіпотез дослідження; переліку правил і логічної послідовності дій з перевірки гіпотез. Найчастіше програма студентської наукової роботи має *такі елементи*:

Методологічний розділ програми:

1. Визначення проблеми, об'єкта та предмета дослідження.
2. Формулювання мети і завдань.
3. Інтерпретація основних понять.
4. Попередній системний аналіз об'єкта дослідження.

¹⁶ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

¹⁷ Там само.

5. Висунення робочої гіпотези.

Процедурний розділ програми:

6. Принциповий (стратегічний) план дослідження.

7. Визначення основних процесів збору й аналізу первинних даних.

8. Проведення дослідження.

9. Обробка, аналіз та опис результатів дослідження.

10. Формулювання висновків і практичних рекомендацій, що випливають з проведеного дослідження.

План і програма дослідження – письмові документи, які є одночасно визначенням напрямком дії та засобом контролю за правильністю її ходу, достовірністю результатів.

1.2. Архітектоніка та логіко-композиційна структура студентської наукової роботи: від обґрунтування актуальності до верифікації результатів

Оскільки наукова робота є кваліфікаційною академічною працею, її оцінюють не лише за теоретичною науковою цінністю, актуальністю теми та прикладним значенням отриманих результатів, а й за рівнем загальнометодичної підготовки, що насамперед відображається в її *композиції*.

Традиційно склалася певна **композиційна структура студентського наукового твору**, основними елементами якої в порядку їх розташування є такі:

1. Титульний лист.
2. Зміст.
3. Вступ.
4. Розділи основної частини.
5. Висновки.
6. Список використаних джерел.
7. Додатки.

Вступ – це концептуальний виклад базових понять, умов та обмежень, які визначають контекст постановки дослідницької проблеми й обґрунтування результатів наукової роботи. Без чіткого окреслення обставин, за яких основне питання ставиться коректно, а аргументація висновків є правомірною, неможливо об'єктивно оцінити істинність отриманих результатів. Роз'яснення сутності ключових термінів є необхідним для того, щоб читач міг однозначно інтерпретувати їхній зміст, уникаючи довільного тлумачення.

До вступу висуваються такі вимоги: ключові та загальнонаукові терміни мають бути визначені однозначно та вичерпно, незалежно від передбачуваного рівня обізнаності читача. Необхідно чітко окреслити параметри та контекст, у яких розглядається об'єкт дослідження. Автор має враховувати результати попередніх розробок інших науковців у цій галузі, що дозволяє аргументувати наукову новизну та оригінальність власних висновків. Водночас слід уникати надмірного цитування, щоб наукова праця не перетворилася на механічну копію чужих думок.

У вступі вказуються предмет, об'єкт, гіпотеза, мета, завдання дослідження, але першою частиною у структурі вступу є *актуальність дослідження*, тобто оцінка його з точки зору своєчасності та соціальної значущості. В науковій роботі головне – її результат, тому актуальність (потрібність) наукової роботи визначається актуальністю її результату, тобто можливістю використати його для вирішення науково-практичних завдань. Однак, актуальність не те ж саме, що новизна: актуальний результат може бути не новим, а новий – не актуальним. *Актуальність* – це не просто можливість будь-як застосувати результати роботи, а саме до виконання істотних наукових завдань. Автору роботи необхідно вказати науково-практичні завдання, які можуть бути вирішені за допомогою отриманих результатів. Обґрунтування актуальності має бути лаконічним; уникайте занадто загальних вступних зауважень або надміру розлогіх екскурсів. Достатньо в межах 0,5–1 сторінки окреслити сутність проблемної ситуації (наукової суперечності), що безпосередньо доводитиме затребуваність і своєчасність обраної теми дослідження.¹⁸

Отже, окреслення межі між встановленими фактами та недослідженими аспектами предмета дозволяє чітко й однозначно детермінувати наукову проблему та артикулювати її сутність.

Щоб читача наукової роботи повідомити про стан розробки даної теми, складається короткий огляд літератури, який у підсумку повинен привести до висновку, що саме дана тема (обрана студентом для дослідження у його академічній роботі) ще не розкрита (або розкрита лише частково або не у тому аспекті) і тому

¹⁸ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

потребує подальшої розробки. Якщо такий висновок дослідник зробити не може, то він позбавляє себе права на розробку даної теми, оскільки, за суттю, доводить, що його тема повністю проаналізована та досліджена іншими науковцями.

Хоча результати курсових і кваліфікаційних робіт можуть підтверджувати вже відомі наукові істини, вони мають бути продуктом *власного інтелектуального пошуку студента*. Це передбачає не копіювання висновків іншого автора, а самостійне проходження всіх етапів дослідження: від аналізу джерел до верифікації результатів у нових умовах чи на нових об'єктах.

Вимоги до наукової новизни варіюються залежно від рівня роботи:

- у *курскових роботах* акцент робиться на опануванні методології дослідження;
- у *кваліфікаційних* – очікується наявність *елементів новизни* (авторське уточнення поняття, нова інтерпретація даних або апробація відомих методів у новій галузі).

В обох випадках робота має бути самостійною, а використання праць інших авторів допускається лише за умови належного цитування та критичного переосмислення.

Нові знання не можуть отримуватися з уже відомих лише шляхом логічних умовиводів, оскільки в новому завжди є те, чого в старому не було. Це нове досягається у науково-дослідній роботі студентів шляхом використання методологічного апарату: обрані методи та методики дослідження також треба назвати у «Вступі». **Набір методів і методик** (які відомі студентам з курсів «Загальна психологія», «Практикум з загальної психології», «Психодіагностика», «Експериментальна психологія» та ін.) має відповідати психологічному явищу, що вивчається, меті, завданням, визначенням у темі роботи та предмету, бути повним, вичерпним, надійним, інформативним і являти собою систему, що дасть змогу провести цілісне дослідження. Вибрані студентом методики проведення психологічного дослідження повинні мати такі психометричні властивості: валідність, тобто відповідність психологічній якості, що вимірюється, надійність – стійкість до перешкод, незалежність від впливів випадкових чинників, і репрезентативність – бути якісними настільки, щоб їх можна застосовувати до широкої популяції, а не лише до незначної вибірки.

Перевірити правильність вибору методик дослідження, уточнити його робочу гіпотезу та завдання допомагає *пілотажне дослідження*. Це експериментальне дослідження, яке проводиться із застосуванням усього підібраного набору методик на невеликій вибірці. Результати його обробляються статистично (підбираються відповідні статистичні методи). Після цього остаточно формується основна гіпотеза

дослідження.

Зауважимо, що пілотажне дослідження носить гіпотетичний, а не остаточний експериментальний характер, проте воно може допомогти виявити методiku, яка «не працює» у цьому дослідженні (не пасує до обраних інших) (до прикладу, жоден її показник не пов'язаний з іншими показниками решти методик кореляційно)¹⁹.

Головне місце у структурі роботи займає **основна частина** (зазначимо, що словосполучення «основна частина» не пишеться, це не назва, основну частину роботи потрібно назвати відповідно до її змісту) – біля 80 %, саме в ній викладається основний зміст роботи. Він може ділитись на декілька розділів (вони, в свою чергу, – на пункти чи підпункти), кількість яких визначається числом досліджуваних аспектів проблеми, поставлених у «Вступі» завдань. У розділах основної частини роботи детально розглядається теорія, методика й техніка дослідження, узагальнюються результати. Всі матеріали, що не є істотно важливими для розуміння виконання наукового завдання, виносяться в додатки.

Традиційним можна вважати поділ основної частини на *теоретичний і практичний (експериментальний) розділи*. Кожний розділ, пункт і параграф повинні мати свою назву. У теоретичному розділі, наприклад, можна проаналізувати, хто і в якому саме ракурсі розглядав досліджувану студентом проблему, тобто ступінь її вивченості в психологічній науці. В практичному розділі викладається хід, етапи та результати експериментального дослідження, проводиться їх статистична обробка. В кінці кожного розділу необхідно зробити незначні за об'ємом висновки.²⁰

Змістовне наповнення основної частини має релевантно відображати тему дослідження, забезпечуючи її всебічне та вичерпне розкриття. Структурування матеріалу покликане продемонструвати здатність автора до лаконічного, системного та доказового викладу результатів. При цьому архітектоніка, стилістика та технічне оформлення тексту мають суворо відповідати академічним стандартам і нормативним вимогам до наукових праць відповідного кваліфікаційного рівня.

Інтерпретація даних за допомогою статистичних методів не є завершальним етапом дослідження, а лише підготовкою до остаточного теоретичного узагальнення результатів. Тому наступною необхідною частиною науково-дослідної роботи студентів є висновки.

¹⁹ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

²⁰ Там само.

Висновки – послідовний, логічно побудований виклад отриманих підсумків, їх співвідношення із загальною метою та конкретними завданнями, поставленими і сформульованими у вступі. Їх послідовність визначається логікою побудови дослідження.

Процес формулювання загальних висновків має відображати логічну дедукцію: необхідно обґрунтувати, що інтегральний результат дослідження є закономірним наслідком синтезу часткових результатів, отриманих на кожному етапі роботи. Саме така послідовна аргументація слугує доказом повної та всебічної реалізації поставленої мети дослідження.

До висновків висуваються такі вимоги: висновки повинні бути стислими за формою та максимально змістовними, відображати теоретичний аналіз основних результатів роботи та стосуватися саме її, а не проблеми взагалі, саме тому у висновках не доцільно цитувати. Цілком допустимо та позитивно сприймаються висновки у вигляді розгорнутих тез. Висновки потрібно будувати так, щоб було видно, з чого саме вони випливають, істинність їх має бути обґрунтована.

Логічне обґрунтування фінального результату, за умов наявності верифікованої бази проміжних висновків та відповідних преміс, реалізується через апарат дедуктивних умовиводів та доказової логіки. Цей процес передбачає послідовне виведення нових тверджень із вихідних засновків і дефініцій згідно із суворими правилами формальної логіки, що гарантує істинність та несуперечливість підсумкового висновку.

Основне завдання висновку – це демонстрація того, що поставлена перед роботою мета досягнута, тобто того, що основний результат дійсно обґрунтований на базі допоміжних результатів. Звичайно це робиться через показ того, що з результатів найбільш значних частин роботи, наприклад, з результатів її розділів, випливає основний результат. На закінчення також приводяться цікаві наслідки з результатів роботи, вказуються галузі їхнього застосування, робляться інші важливі висновки. Всі частини наукової праці взаємозалежні й обумовлені основним результатом.

Наукова робота студентів не завжди завершується висновками. Якщо вона мала практичне спрямування чи містила формувальний експеримент з використанням корекційних впливів чи формувальних методик, у додатках до роботи або у другій частині висновків необхідно запропонувати конкретні рекомендації для впровадження їх у практику.

У **додатки** включаються громіздкі графічні зображення, таблиці, діаграми (більше сторінки), додатковий матеріал, який непрямо стосується мети, теми,

завдань дослідження чи значно виходить за межі допустимого обсягу студентської роботи. Кожний додаток починається з нової сторінки; в правому верхньому кутку вказується слово «Додаток», далі – дається тематичний заголовок. Якщо в роботі більше одного додатка – вони нумеруються арабськими цифрами.

Зв'язок основного тексту з додатками здійснюється через посилання, яке використовується зі словом «дивись» (воно скорочується і поміщається разом з шифром у круглій дужці за зразком: (див. Додаток А)).

У роботі з **оформлення матеріалів** дослідження потрібно дотримуватися загальних правил:

- назви та зміст розділів і підрозділів повинні відповідати темі дослідження і не виходити за його межі. Зміст розділів повинен вичерпувати тему, а зміст параграфів – розділ в цілому;

- після ґрунтовного опрацювання джерельної бази слід розробити внутрішню структуру розділу, продумати його план, основні ідеї, систему аргументації та зафіксувати все це письмово, не порушуючи логіки всієї роботи. Потім провести уточнення окремих смислових частин і речень, зробити необхідні доповнення, перестановки, прибрати зайве, провести ретельне стилістичне і лексико-граматичне редагування;

- відразу уточнювати, перевіряти оформлення посилань, цитат, складати список використаних джерел до роботи;

- уникати наукоподібності, гри в ерудицію. Проведення великої кількості посилань, зловживання спеціальною термінологією утруднюють розуміння думок дослідника, роблять виклад положень дослідження занадто важким і мало зрозумілим. Стиль викладу змісту студентської наукової роботи повинен поєднувати наукову строгість і діловитість, доступність і виразність; він передбачає володіння академічним письмом;^{21 22}

- залежно від змісту стиль викладу може бути спокійним, аргументованим або полемічним, критикуючим, містити короткі речення чи бути розгорнутим;

- дотримуватися авторської скромності, врахувати і відмітити все, що зроблено попередниками в розробці досліджуваної проблеми, посилатися на їх наукові

²¹ Чуйко Г.В., Чаплак Я.В., Вишньовський В.В. Студентські наукові роботи з психології: академічне письмо. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 5(51). С.2368-2381. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5\(51\)-2368-2381](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5(51)-2368-2381)

²² Колтунович Т.А. Академічне письмо: ключові принципи та виклики для студентів. *Неперервна педагогічна освіта XXI століття: зб. матеріалів XXII Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О.П. Рудницької*. 2025. № 8 (20). С. 55–60. URL: https://ipood.com.ua/data/NDR/nonNDR_publications/2025_zbirnyk_Rudnytska.pdf

джерела, тверезо й об'єктивно оцінити свій внесок в науку;

- перед тим, як оформити чистовий варіант, варто провести апробацію роботи (попередній захист, обговорення), усунути недоліки, що будуть виявлені.²³

Дотримання технічних вимог до оформлення цитат і бібліографічного списку потребує особливої уваги студентів. Для спрощення цього процесу в Додатку Е пропонуваної методичної розробки наведено уніфікований зразок оформлення списку використаних джерел, розроблений відповідно до актуальних стандартів (див. Додаток Е).

Цитатою вважається частина чужого тексту (наприклад, з наукового джерела), вкраплена в авторський текст наукової роботи (студента), яка перевищує за структурою та змістом словосполучення і в якій можна виділити головні члени речення. Оформлення цитат залежить від способу запозичення тексту: *дослівне цитування* обов'язково береться в лапки, тоді як при *непрямому цитуванні* (переказі власними словами) лапки не ставляться. В обох випадках після завершення цитування необхідно вказувати бібліографічне посилання у квадратних дужках. Перше число в дужках позначає порядковий номер джерела у списку використаних джерел, а друге, після скорочення «с.», – конкретну сторінку, на якій розміщено текст. Наприклад: [1, с. 38] означає, що цитату запозичено зі сторінки 38 джерела під номером 1 у загальному списку.

У кінці наукової роботи подається **список використаних джерел**, складений в алфавітному порядку з дотриманням бібліографічних норм.

Основні поняття: наукова робота, проблема, заголовок (тема роботи), мета, об'єкт, предмет, гіпотеза, завдання, редукція, план-програма дослідження, актуальність, новизна, метод, надійність, вірогідність, вступ, висновки, цитата, пілотажне дослідження, основна частина роботи.

²³ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

РОЗДІЛ 2

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ

Реферат як форма аналітичного огляду. Композиційна структура реферату. Академічні стандарти: правила цитування, складання джерел і технічне оформлення реферату. Есе як інструмент презентації авторської позиції. Жанрова специфіка есе: вільна композиція, суб'єктивність і стилістична оригінальність. Змістова модель: структура «Теза – Аргумент» (Т-А), методи досягнення цілісності тексту. Класифікація есе, аналіз типових помилок і динаміка тексту (вправа S-M-L). Основні вимоги до написання курсової роботи. Методологічний апарат: актуальність, мета, завдання, розмежування об'єкта та предмета, наукова гіпотеза. Структурування змісту курсової роботи. Теоретичний блок: критичний огляд літератури та аналіз наукових суперечностей. Емпіричний блок: вибір методик, формування вибірки, опис експерименту. Аналіз результатів: математико-статистична обробка, інтерпретація та візуалізація даних (таблиці, графіки). Технологія роботи над кваліфікаційною роботою. Роль науково-дослідницької діяльності у підготовці висококваліфікованих фахівців. Сутність кваліфікаційної роботи як завершального етапу навчання: синтез теоретичних знань та їх практичне застосування. Функції наукового керівництва та роль кафедри в організації процесу. Правила оформлення кваліфікаційної роботи. Організаційний цикл: вибір теми (наукова новизна), взаємодія з науковим керівником та дотримання графіку. Технічний регламент: параметри тексту, система нумерації, дотримання норм академічної доброчесності. Процедура захисту кваліфікаційної роботи. Публічна презентація: підготовка доповіді, ілюстративного матеріалу та протокол оцінювання.

2.1. Робота над підготовкою реферату

Реферат (від лат. *refero* – повідомляю) – це короткий виклад у письмовій формі чи у формі прилюдної доповіді змісту наукової роботи (праць), літератури з теми, з аналізом запропонованих шляхів вирішення певної проблеми, а також висловлення власних міркувань автора щодо порушеного питання.

Робота над рефератом спрямована на:

- вироблення у студентів уміння аналізувати, порівнювати й узагальнювати різні підходи, погляди, конкретний матеріал, формулювати висновки;
- розширення кругозору студентів і поглиблення їх знань з того чи іншого предмета;
- розвиток основних умінь до наукової роботи (дослідницькі вміння, вміння знаходити та працювати зі спеціальною літературою, складати список використаних джерел, оформляти посилання) та наукового розуміння;
- оволодіння науковим писемним мовленням;
- формування гностичних умінь;
- ґрунтовну підготовку до інших видів наукової роботи.²⁴

Вимоги до написання реферату:

- тема реферату обирається з переліку, затвердженого кафедрою або провідним викладачем, відповідно до змісту навчальної дисципліни. Допускається ініціативне обґрунтування власної теми, якщо вона корелює з вектором курсу;
- реферат виконується державною мовою. У межах мовної підготовки або за спеціальним погодженням реферат може бути написаний іноземною мовою, що вивчається;
- оптимальний обсяг реферату – 10-15 сторінок друкованого тексту (формат А4). Якщо робота виконується в рукописному вигляді, її обсяг має становити приблизно 20 сторінок. Остаточні параметри можуть корегуватися відповідно до індивідуальних вказівок викладача;
- реферат повинен мати чітку структуру (вступ, основна частина, висновки). Обов'язковим є логічний поділ на абзаци, наскрізна нумерація сторінок та дотримання стандартів бібліографічного опису при оформленні цитат і списку використаних джерел;
- текст реферату має відповідати нормам сучасної літературної мови та вимогам академічного стилю. Особлива увага приділяється охайності технічного оформлення, відсутності граматичних помилок та стилістичній однорідності викладу.

Структура реферату

Титульна сторінка (рис. 1)

²⁴ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
Кафедра психології

НАЗВА

реферат
з навчальної дисципліни «Назва дисципліни»

Виконав:
студент I курсу
103 групи
Симоненко Святослав Іванович

Чернівці – 2025

Рис. 1. Зразок оформлення титульної сторінки реферату

План

Розміщується на початку роботи та відображає її внутрішню структуру. Може мати просту (лише перелік розділів) або складну / розгорнуту структуру (із виділенням підрозділів). Наявність змісту демонструє системний підхід автора до викладу матеріалу.

Примітка: Хоча в деяких методичних рекомендаціях зміст для реферату вважається факультативним, його наявність є ознакою високої академічної культури.

Вступ

У вступі здійснюється концептуалізація дослідження: обґрунтовується затребуваність теми в сучасному науковому або практичному контексті, формулюються очікувані результати реферування, мета і завдання, які будуть реалізовані в основній частині.

Основна частина

Це теоретико-аналітичний блок роботи, що структурується за тематичними розділами (кожен із яких має власну назву та нумерацію). Зміст основної частини передбачає: репрезентацію існуючого наукового дискурсу (огляд ключових точок зору, теорій та підходів); критичний аналіз та систематизацію опрацьованого матеріалу; логічну послідовність викладу, де кожен розділ завершується мікровисновком.

Висновки

Висновки відображають підсумки (результати) виконаної роботи. Подаються висновки згідно з завданнями, визначеними у вступі, та змістом розділів.

Список використаних джерел

Список використаних джерел, до якого заносяться праці, оформлені згідно встановлених вимог, які використовуються студентом при написанні реферату та на які є посилання у ньому.

Правила оформлення реферату

- реферат готують на одній стороні аркуша білого паперу А 4;
- першою сторінкою є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації роботи (вимоги до нумерації – див. далі);
- за необхідності до реферату включають ілюстрації, таблиці (вимоги до їх оформлення – див. далі).

2.2. Написання есе

У перекладі з англійської, *есе (essay)* означає «нарис», «твір», «спробу самостійного аналізу» й «обґрунтування теоретичної гіпотези».

Есе (фр. *essai* – «спроба, проба, нарис», від лат. *exagium* – «зважування») – літературний жанр прозового твору невеликого обсягу та вільної композиції.

В есе у прозовій формі автор висловлює свої особисті враження, міркування та спостереження з конкретного приводу чи питання. Використовується есе як невелике завдання для студентів; це простий спосіб дізнатися думку студента й оцінити його знання з певної теми. У змісті есе оцінюється, передусім, особистість автора: його світогляд, думки та почуття²⁵, бачення ситуації чи проблеми.

Есе виражає індивідуальні враження та міркування автора з конкретного приводу або предмета та не претендує на суто наукове вичерпне трактування. Щодо обсягу та функції, есе межує, з одного боку, з науковою статтею та літературним нарисом (з яким есе нерідко плутають), з іншого, – з філософським трактатом. Обсяг у таких творів зазвичай невеликий, форма викладу – вільна. Есеїстичному стилю властиві образність, зміна асоціацій, нерідко – орієнтування на інтимну відвертість, роздуми та розмовну інтонацію.

Есе (*трансформований, адаптований, змінений жанр літератури*) набуває все більшої популярності як вид письмової самостійної роботи українського студента, а саме: як твір-міркування невеликого обсягу з вільною композицією, що виражає індивідуальні враження, міркування з конкретного питання.

Жанр есе передбачає рефлексивний виклад авторської позиції та репрезентацію суб'єктивної оцінки об'єкта дослідження. Ця форма науково-творчої діяльності характеризується нелінійністю висвітлення матеріалу, оригінальністю інтерпретацій та використанням експресивно-образних засобів мови для посилення аргументації. Головна місія есе – представити самостійне й оригінальне бачення студентом проблеми, питання, теми на підставі *опрацьованого* матеріалу й аргументів, у відповідності до *обраного* підходу, стилю тощо.

Мета есе полягає у розвитку навичок самостійного творчого та критичного мислення та письмового логічно-послідовного викладу власних думок. Писати есе надзвичайно корисно, оскільки це дозволяє авторові навчитися чітко та грамотно формулювати думки, структурувати інформацію, використовувати основні категорії

²⁵ Як написати есе з психології. URL: <http://yak-prosto.com/yak-napisati-ese-z-psihologi/>

аналізу, виділяти причинно-наслідкові зв'язки, ілюструвати поняття від по від ними прикладами, аргументувати свої висновки; володіти науковим стилем мовлення / академічним мовленням.

Структура есе визначається вимогами, що висуваються до нього:

1. Думки автора есе з проблеми викладаються у формі коротких тез (**Т**).
2. Думка повинна бути підкріплена доказами – тому за тезою слідує аргументи (**А**).

Аргументи – це факти, явища суспільного життя, події, життєві ситуації та життєвий досвід, наукові докази, посилання на думку вчених тощо. Ліпше наводити два аргументи на користь кожної тези: один аргумент здається непереконливим, три аргументи можуть «перевантажити» виклад, виконаний у жанрі, орієнтованому на стислість і образність. Аргументи можуть бути як на підтвердження, так і на спростування думки.

Крім того, есе містить вступ і висновки, які можуть бути короткими.

При написанні есе важливо також враховувати такі моменти:

- вступ і висновок мають фокусуватися на проблемі (у вступі вона ставиться, у висновку – резюмується думка автора щодо проблеми);
- необхідно виділяти абзаци, встановлюючи логічний зв'язок між ними: так досягається цілісність роботи;
- стиль викладу: есе властиві емоційність, експресивність, художність. Фахівці вважають, що належний ефект забезпечують короткі, прості, різноманітні за інтонацією речення. Втім, стиль відображає особливості особистості, про це теж корисно пам'ятати.

З точки зору змісту, есе бувають: філософськими, літературно-критичними, історичними, художніми, художньо-публіцистичними, духовно-релігійними, психологічними тощо.

За літературною формою есе постають у вигляді: рецензії, ліричної мініатюри, нотаток, роздумів, сторінки з щоденника, листа тощо.

Залежно від мети та обраного способу викладу матеріалу, розрізняють описові, розповідні, рефлексивні, критичні та аналітичні есе.

Попри таку жанрову розмаїтість, у науковій методології прийнято застосовувати більш фундаментальний підхід, що базується на співвідношенні авторського «Я» та предмета дослідження. Відповідно до цього критерію, усі есе поділяють на дві великі групи:

- *особистісне, суб'єктивне есе*, де основним елементом є розкриття тієї чи іншої сторони авторської особистості;
- *есе об'єктивне*, де особистісне начало підкоряється предмету опису або якійсь ідеї (саме таким має бути студентське есе з психології).

Можна виділити окремі *загальні ознаки (особливості) жанру есе*, які зазвичай перераховуються в енциклопедіях і словниках:

1. *Невеликий обсяг.*

Будь-яких жорстких кордонів, звичайно, не існує. Обсяг есе – 1-3 сторінки комп'ютерного тексту.

2. *Конкретна тема та підкреслено суб'єктивне її трактування.*

Тема есе завжди конкретна. Есе не може містити багато тем чи ідей (думок). Воно відображає лише одну думку та розвиває її. Це відповідь на одне питання. Ми б сказали, що це незвична, оригінальна, творча відповідь на нетривіальне питання.

3. *Вільна композиція – важлива особливість есе.*

Дослідники зазначають, що есе за своєю природою влаштоване так, що не терпить жодних формальних меж. Воно нерідко будується всупереч законам логіки, підпорядковується довільним асоціаціям, керується принципом «усе навпаки».

4. *Невимушеність розповіді.*

Автору есе важливо встановити довірчий стиль спілкування з читачем; щоб бути зрозумілим, він уникає навмисно ускладнених, незрозумілих, надмірно складних речень, як і складних термінів. Дослідники зазначають, що хороше есе може написати лише той, хто вільно володіє темою, бачить її з різних сторін і готовий запропонувати читачеві не вичерпний, але поліаспектний погляд на явище, що стало відправним пунктом його роздумів.

5. *Схильність до парадоксів.*

Есе покликане здивувати читача (слухача) – це, на думку багатьох дослідників, його обов'язкова якість. Відправним пунктом для роздумів, утілених в есе, нерідко є афористичне, яскраве висловлювання або парадоксальне визначення, що буквально базується на першому погляді на певний об'єкт, безперечні, але взаємовиключні твердження, характеристики, тези.

6. *Внутрішня смислова єдність.*

Можливо, це один з парадоксів жанру. Вільне за композицією, орієнтоване на суб'єктивність, есе разом з тим володіє внутрішньою смисловою єдністю, тобто узгодженістю ключових тез і тверджень, внутрішньою гармонією аргументів і асоціацій, несуперечливістю суджень, у яких виражено особистісну позицію автора.

7. *Орієнтація на розмовне мовлення.*

Водночас необхідно уникати вживання в есе сленгу, шаблонних фраз, скорочення слів, надто легковажного тону. Мова, що вживається при написанні есе, повинна сприйматися серйозно.

Отже, при написанні есе важливо визначити (усвідомити) його тему, окреслити бажаний обсяг і сформулювати цілі кожного пункту.

Поради щодо написання есе:

- почніть з головної ідеї або яскравої фрази. Завдання – відразу захопити увагу читача. Тут часто застосовується порівняльна алегорія, коли несподіваний факт або подія пов'язується з основною темою есе;
- внутрішня структура есе може бути довільною. Оскільки це мала форма письмової роботи, то непотрібно обов'язкове повторення висновків наприкінці, вони можуть бути включені в основний текст або в заголовок;
- аргументація може передувати формулюванню проблеми. Формулювання проблеми може збігатися з остаточним висновком;
- на відміну від реферату, який адресовано будь-якому читачеві, есе адресовано підготовленому читачеві, тобто людині, яка в загальних рисах вже уявляє, про що йтиметься. Це дозволяє автору есе зосередитися на розкритті нового та не захаращувати виклад зайвими деталями.

На відміну від тестів, есе не припускає вибір з кількох запропонованих варіантів відповіді. Написання есе не обмежене за часом, можна переписувати його багато разів, запропонувати друзям прочитати ваше есе.

Не можна обмежуватися лише перевіркою правопису. Потрібно перечитати есе та переконатися, що там немає жодних двозначних виразів, невдалих зворотів тощо; що воно зрозуміле.

Занадто часто цікаве есе програє у тому, що являє собою перелік тверджень без ілюстрації їх прикладами.

Есе обмежені певною кількістю слів, тому необхідно розумно розпорядитися цим обсягом. Іноді це означає відмову від якихось ідей або подробиць, особливо,

якщо вони вже десь згадувалися або не мають безпосереднього відношення до справи.

Не варто використовувати лише довгі фрази. Найкраще, коли в есе довгі фрази чергуються з короткими.

Коли студент напише есе, варто виконати таку вправу: присвоїти кожному абзацу букву: або **S** (short), або **M** (medium), або **L** (long). **S** – менше 10 слів, **M** – менше 20 слів, **L** – 20 і більше слів.

Правильне есе має такий або схожий порядок літер: **M S M L M S**, неправильне есе характеризує така їх послідовність – **S S S M L L L**. Не перевантажуйте есе структурно складними фразами.

При написанні есе відкиньте надто складні слова. Неправильне вживання таких слів відволікає увагу читача, применшує значення есе.

Величезне значення при написанні есе має перевірка першої його версії. При написанні чернетки головна задача – виробити аргументацію, відшліфувати основні думки та розташувати їх у строгій послідовності, супроводжуючи їх ілюстративними матеріалами або допоміжними даними тощо. Написавши перший варіант, дайте йому день або два відлежатися, а потім поверніться до роботи з перевірки та поліпшення, на «свіжу голову».

Варто пам'ятати: есе – жанр суб'єктивний, тому й оцінка його може бути суб'єктивною.

Процес підготовки есе передбачає досягнення низки концептуальних цілей, що виступають критеріями якості науково-творчої роботи. Під час рефлексивного аналізу власного тексту авторові варто орієнтуватися на такі показники:

- *релевантність змісту*: ступінь відповідності викладеного матеріалу поставленому запитанню та повнота розкриття обраної проблеми (*Чи відповів/-ла я на це запитання?*);
- *логіко-когнітивна чіткість*: рівень зрозумілості, точності й аргументованості авторських міркувань (*Наскільки зрозуміло й точно я виклав/-ла свої думки?*);
- *лінгвістична коректність*: стилістична автентичність тексту, його термінологічна відповідність і відсутність порушень мовних норм (*Чи природно звучить те, що я написав/-ла, чи немає помилок?*)

Есе призначені також для того, щоб перевірити вміння студента викладати думки на папері та його навички письма.²⁶

²⁶ Чуйко Г.В., Чаплак Я.В., Вишньовський В.В. Студентські наукові роботи з психології: академічне письмо. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 5(51). С.2368-2381. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5\(51\)-2368-2381](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5(51)-2368-2381)

Есе повинно містити: чіткий виклад суті поставленої проблеми, включати самостійно проведений аналіз цієї проблеми з використанням концепцій і аналітичного інструментарію, розглянутого в межах дисципліни, висновки, що узагальнюють авторську позицію з поставленої проблеми.

Оцінювання есе

Критерії оцінки есе можуть трансформуватися залежно від їхньої конкретної форми, при цьому загальні вимоги до якості есе можуть оцінюватися за такими критеріями:

Таблиця 1

Критерії оцінювання есе

Критерії	Вимоги до студента
Знання та розуміння теоретичного матеріалу	- визначає розглянуті поняття чітко та повно, наводячи відповідні приклади; - використовувані поняття строго відповідають темі; - самостійність виконання роботи;
Аналіз і оцінка інформації	- грамотно застосовує категорії аналізу; - уміло використовує прийоми порівняння й узагальнення для аналізу взаємозв'язку понять і явищ; - здатний пояснити альтернативні погляди на розглянуту проблему та дійти збалансованого висновку; - діапазон використовуваного інформаційного простору (студент використовує велику кількість різних джерел інформації); - обґрунтовано інтерпретує текстову інформацію за допомогою графіків і діаграм; - дає особисту оцінку проблемі;
Побудова суджень	- ясність і чіткість викладу; - логіка структурування доказів; - висунуті тези супроводжуються грамотною аргументацією; - наводяться різні точки зору та їхня особиста оцінка; - загальна форма викладу отриманих результатів і їхньої інтерпретації відповідає жанру проблемної наукової статті.

Критерії	Вимоги до студента
Оформлення роботи	- робота відповідає основним вимогам до оформлення та використання цитат; - дотримання лексичних, граматичних і стилістичних норм літературної мови; - оформлення тексту з повним дотриманням правил орфографії та пунктуації; - відповідність формальним вимогам.

Оцінка ставиться за здатність в есе викласти, довести власну позицію з певної проблеми на підставі набутих знань. Студент мусить виходити з того, що всі ми маємо справу з предметами, де не існує абсолютно «правильних» і «неправильних» відповідей на запитання, як це трапляється у фізиці чи математиці – існують лише більш-менш аргументовані точки зору.

Викладачі очікують від студентів самостійного мислення, відображення власних думок щодо певної теми, проблеми.

При оцінюванні есе в центрі уваги викладача перебувають:

- здатність студента критично та незалежно оцінити наявні дані, точки зору, позиції, аргументи;
- здібність розуміти, оцінювати та встановлювати зв'язки між ключовими моментами проблем і запитань;
- уміння диференціювати протилежні підходи та моделі, застосовуючи їх до емпіричного матеріалу або дискусії з принципових питань;
- здатність до застосування аналітичних підходів, моделей тощо²⁷.

2.3. Основні вимоги до написання курсової роботи

Курсова робота – наукове дослідження, яке передбачає глибше, порівняно з рефератом, вивчення конкретної проблеми. Це один із видів індивідуальних завдань науково-дослідницького, творчого характеру, що передбачені освітньою

²⁷ Як написати успішне есе: Методичні рекомендації до написання есе / Укл. Шендеровський К. С. Київ: Ін-т масової комунікації при КНУ імені Тараса Шевченка, 2007. 34 с.

програмою (ОП) зі спеціальності.²⁸

Курсові роботи з психологічних дисциплін – як форма самостійної творчої науково-дослідної роботи студентів – є необхідною складовою науково-методичної та професійної підготовки фахівців із психологічних спеціальностей.

У процесі написання курсової роботи перевіряються теоретико-методологічна та методична підготовка студента, а саме:

1) здатність працювати з науковою та періодичною фаховою літературою, аналізувати, систематизувати, узагальнювати та критично оцінювати представлені там теоретичні знання і практичний психологічний досвід, порівнювати різні наукові підходи до розв'язання певної наукової проблеми, здійснювати пошук необхідної інформації тощо;

2) здатність чітко формулювати науково-дослідну проблему, ставити науково коректні дослідницькі цілі та завдання, добирати надійний і валідний дослідницький інструментарій для їх реалізації під час емпіричного дослідження чи в режимі психолого-педагогічного експерименту;

3) здатність опрацьовувати, коректно оформляти й інтерпретувати емпіричні дані, отримані під час дослідження, робити науково коректні та практично придатні висновки й рекомендації за результатами проведеного дослідження.

Написання курсової роботи вчить студентів: осмислювати та практично використовувати набуті теоретичні знання і перевіряти їх на практичну придатність; стимулює, розвиває інтелектуально-пізнавальну діяльність, спонукає самостійно осмислювати певні психолого-педагогічні проблеми; створює умови креативно мислити при вирішенні психолого-педагогічних проблем.

Виконання курсової роботи передбачає:

- поглиблення знань студентів з актуальних проблем даної галузі науки;
- подальший розвиток умінь самостійного практичного опрацювання наукових джерел та використання сучасних інформаційних засобів і технологій;
- формування дослідницьких умінь студентів;
- стимулювання студентів до самостійного наукового пошуку;
- розвиток умінь аналізувати уже досягнуте у науці знання та робити узагальнення з порушених /досліджуваних аспектів;
- формування вмінь практичної реалізації дослідженої проблеми у рекомендаціях з роботи.

²⁸ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

Вимоги до написання курсової роботи:

1. Курсова робота виконується на одну з тем, яка входить до переліку, попередньо сформованого професорсько-викладацьким складом та колегіально затвердженого кафедрою. Вибір теми здійснюється студентом згідно з його науковими інтересами в межах затвердженої тематики.

Для написання курсової роботи рекомендуються теми, що містять у собі можливість виявити та реалізувати дослідницькі нахили студентів, провести експериментальне чи емпіричне дослідження, передбачають аналіз літератури, самостійність академічного викладу матеріалу роботи та висновків до неї.

2. Курсова робота виконується державною мовою або іноземною, яка вивчається.

3. Обсяг курсової роботи – 25-30 сторінок комп'ютерного тексту.

4. Курсова робота повинна розкрити зміст обраної теми та бути виконана за відповідною структурою з виділенням окремих частин роботи, абзаців, з нумерацією сторінок, правильним оформленням посилань, цитат, висновків, списку використаних джерел.

5. Курсова робота повинна бути виконана охайно і грамотно у мовному та стилістичному плані, з дотриманням правил і вимог академічного письма.²⁹

Структура курсової роботи

1. Титульна сторінка

Титульна сторінка курсової роботи містить найменування відомчого підпорядкування, закладу вищої освіти, де навчається студент, кафедри, на якій виконується робота; назву курсової роботи; прізвище того, хто виконав працю; науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника студентської роботи; місто і рік, допуск до її захисту. Зазначимо, що вимоги до оформлення титульної сторінки можуть змінюватися (див. Додаток В).

2. Зміст

Зміст подають на початку курсової роботи (це друга її сторінка). Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів і підрозділів та пунктів, зокрема, вступу, розділів і висновків, списку використаних джерел, додатків.

²⁹ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

3. Вступ

Розкриває сутність і стан розробки наукової проблеми, значущість її результатів, підстави та вихідні дані для розробки теми. Далі дають загальну характеристику курсової роботи у такій послідовності.

Актуальність теми. Обґрунтовується шляхом аналізу та порівняння обраної для дослідження теми з набутим студентом знанням з даної проблеми, розкривається сутність проблеми і необхідність її обґрунтованого дослідження, пояснюється практична значущість роботи для відповідної галузі психологічної науки.

Мета і завдання дослідження. Формулюють мету роботи і завдання, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети.

Мета повинна висвітлювати найважливіші аспекти дослідження – його кінцевий результат, шлях досягнення кінцевого результату.³⁰ Кінцевий результат відображає очікуваний від виконання дослідження позитивний ефект, який формується двоступенево: перша частина у вигляді суспільної корисності, друга – у вигляді конкретної користі, віднесеної до основного предмета дослідження.

Завдання дослідження – це ті питання, отримання відповідей на які необхідне для досягнення мети дослідження. Послідовність постановки та викладу завдань дослідження повинна чітко відповідати найменуванню його теми, меті, об'єкту та предмету дослідження, а також алгоритмічній логіці його виконання. Сукупність поставлених у дослідженні завдань повинна бути мінімальною за ознакою їх необхідності для досягнення мети дослідження.

Об'єкт дослідження – частина об'єктивної реальності, яка протистоїть суб'єкту у його пізнавальній і практичній діяльності. Об'єктом дослідження є психічне явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення.

Предмет дослідження є елементом / частиною об'єкта дослідження, який включає сукупність властивостей і відношень об'єкта, характеризує його зв'язок з іншими об'єктами.

Шлях досягнення кінцевого результату полягає у гіпотетичній вказівці на напрямок дослідження та конкретну ціль, пов'язану з основним предметом дослідження.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

³⁰ Вітченко А. О., Вітченко А. Ю. Основи наукових досліджень у вищій школі: підруч. Київ: ФОП Ямчинський О.В., 2020. 272 с.

Гіпотеза займає центральне місце у дослідженні та виступає у вигляді припущення, що висувається для пояснення досліджуваного явища, його сутності, структури, зв'язків, рушійних сил тощо.

Гіпотеза має відповідати конкретній меті дослідження та описувати припущення про закономірності функціонування конкретного об'єкта дослідження на підставі фіксованої зміни станів, предметів дослідження, що відбувається в межах чітко визначених аспектів дослідження. У суто теоретичних наукових студентських роботах з психології (курскових) гіпотеза не передбачається.³¹

Методи дослідження

У курсовій подається перелік використаних методів і методик дослідження для досягнення поставленої у роботі мети. Перерахувати їх варто коротко та змістовно, визначаючи, що саме досліджувалося тим чи іншим методом.

Теоретичне значення

Коротко викладають наукові положення, запропоновані студентом в результаті дослідження, які мають значення для даної наукової галузі. Подають відомості про можливість наукового використання результатів дослідження. Студент пояснює, що саме у своїй роботі він зробив для науки, який його внесок у розвиток психології, що нового було у дослідженні проблематики наукової роботи.

Практичне значення одержаних результатів

Викладають рекомендації щодо можливості використання результатів дослідження. Студент пояснює, що з результатів його дослідження може бути реалізовано у практиці, що з роботи може слугувати основою для проведення подальших досліджень, для вирішення реальних питань / проблем чи оптимізації результатів у професійній діяльності у сфері психології.

Структура та обсяг курсової роботи

Коротко і лаконічно висвітлюється зміст кожного структурного елемента курсової роботи, ступінь його проілюстрованості, загальний обсяг.

4. Основна частина

Основна частина курсової роботи структурується за розділами та підрозділами. Кожен розділ необхідно розпочинати з нової сторінки. Підрозділи розміщуються на тій самій сторінці, де завершився попередній текст, за умови дотримання встановленого відступу (зазвичай 2–3 міжрядкових інтервали).

³¹ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

У розділах основної частини подають:

- огляд літератури за темою; вибір напрямків дослідження;
- теоретичний аналіз досліджуваної проблеми в науковій психологічній літературі;
- виклад загальної методики і основних методів досліджень;
- експериментальну частину і методику досліджень;
- аналіз та узагальнення результатів.

Читання наукової та спеціальної літератури повинно супроводжуватися записами. Ведення записів сприяє кращому засвоєнню прочитаного, дає можливість зберегти потрібні матеріали у зручному вигляді, допомагає закріпити їх у пам'яті, дозволяє скоротити час на пошук при повторному звертанні до даного джерела.

У межах цілей, які переслідує дослідник при читанні певної книги / статті, записи повинні бути максимально повними.

В огляді літератури студент аналізує та осмислює праці різних науковців за темою дослідження, а також робить певні висновки, які спонукають до здійснення необхідних досліджень. Загальний обсяг огляду літератури не повинен перевищувати 20 % обсягу основної частини курсової роботи.

Далі обґрунтовують вибір напрямку досліджень, проводять аналіз ступеня висвітлення проблеми в науковій літературі, характеризують методи вирішення завдань, з вичерпною повнотою висвітлюють хід і результати власних досліджень студента.

5. Висновки

У цьому розділі здійснюється підсумковий синтез результатів дослідження. Висновки мають логічно випливати з основного змісту курсової роботи та репрезентувати авторські узагальнення за кожним із поставлених завдань.

Висновки повинні базуватися виключно на результатах проведеного аналізу; пряме запозичення сторонніх думок без їхнього переосмислення у цьому розділі є неприпустимим. Завершальну частину доцільно доповнити обґрунтованими рекомендаціями щодо можливого наукового застосування або практичного впровадження здобутих результатів у відповідній галузі.³²

³² Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

6. Список використаних джерел

Цей структурний елемент відображає джерельну базу дослідження та є підтвердженням його достовірності.

До списку включаються лише ті праці, на які в тексті роботи є прямі або непрямі посилання. Бібліографічні записи розміщуються в *алфавітному порядку* (за прізвищами перших авторів або за першим словом назви видання, якщо авторів не вказано). Оформлення списку має суворо відповідати чинним державним стандартам з бібліотечної та видавничої справи (наприклад, ДСТУ 8302:2015).

7. Додатки

За необхідності курсова робота може містити додатки. До цього розділу доцільно включати допоміжний матеріал, який забезпечує всебічне та повноцінне сприйняття результатів дослідження, але є занадто громіздким для основного тексту.

Зміст додатків: ілюстрації, розлогі статистичні таблиці, описи авторських методик, бланки опитувальників, анкети, протоколи тестування тощо.

Додатки є факультативним (необов'язковим) структурним елементом. Їх наявність визначається специфікою теми та потребою в наочному підкріпленні викладених тез.

Захист курсової роботи

Курсові роботи, що отримали позитивний відгук і допуск наукового керівника, підлягають процедурі захисту.

Захист відбувається у терміни, встановлені графіком освітнього процесу. Процедура проходить публічно за присутності студентів і комісії, до складу якої входять науковий керівник і не менше трьох викладачів кафедри.

Під час захисту студент виголошує лаконічну доповідь (тривалістю 3–5 хв.), у якій має: розкрити сутність та актуальність роботи; аргументувати отримані результати; сформулювати підсумкові висновки; окреслити перспективи практичного застосування здобутих даних.

Після доповіді студент відповідає на запитання членів комісії, демонструючи глибоке володіння матеріалом та фахову компетентність у питаннях дослідження.

За результатами захисту виставляється підсумкова оцінка, яка вноситься до відомості, індивідуального плану студента, а згодом — до додатка до диплома.

2.4. Технологія роботи над кваліфікаційною роботою першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

2.4.1. Загальні положення та алгоритм виконання кваліфікаційної роботи першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науково-дослідницька діяльність студентів закладів вищої освіти України є одним із основних чинників підготовки висококваліфікованих кадрів відповідного профілю.

Поняття «науково-дослідницька діяльність студентів» включає два взаємопов'язані елементи:

- навчання студентів елементам дослідницької діяльності, організації та методики наукової творчості;
- наукові дослідження, яке здійснюють студенти під керівництвом викладачів.

Реалізована у комплексі науково-дослідницька діяльність студентів забезпечує розв'язання таких *основних завдань*:

- формування наукового світогляду, оволодіння методологією та методами наукового дослідження;
- надання допомоги студентам у прискореному оволодінні спеціальністю, досягненні високого професіоналізму;
- розвиток творчого та критичного мислення й індивідуальних здібностей студентів у розв'язанні практичних завдань;
- прищеплення студентам навичок самостійної науково-дослідницької діяльності;
- розвиток ініціативи, здатності застосувати теоретичні знання у своїй практичній роботі, залучення найбільш здібних студентів до вирішення наукових проблем, що мають суттєве значення для науки та практики;
- необхідність постійного оновлення і вдосконалення своїх знань;
- розширення теоретичного кругозору та наукової ерудиції майбутнього фахівця;
- навчання студентів опануванню навичками академічного письма;
- створення і розвиток наукових шкіл, творчих колективів, виховання у

стінах вищого навчального закладу резерву вчених, дослідників, викладачів³³.

Завдання науково-дослідної роботи студентів ЗВО полягають насамперед у розвитку в майбутніх психологів схильності до пошукової, дослідницької діяльності, творчого розв'язання навчально-виховних завдань у закладах освіти, а також у формуванні умінь і навичок застосування дослідницьких методів для здійснення практичних завдань навчання, виховання і розвитку особистості. Накопичення початкового досвіду дослідницької роботи з профільюючих дисциплін може стати початком серйозних наукових пошуків і перетворитися на справу життя науковця. Завдяки участі у науково-дослідній роботі студент оволодіває навичками роботи з різними інформаційними джерелами з метою розширення науково-психологічного та методичного світогляду.

Результатом науково-дослідної діяльності здобувачів вищої освіти є студентські наукові роботи, у яких автор демонструє здатність обґрунтовано обрати тему, розробити методологічний апарат, організувати та провести дослідження, здійснити якісний і кількісний аналіз отриманих даних, аргументувати власні висновки та грамотно викласти результати з дотриманням норм наукового стилю й вимог академічної доброчесності.

Кваліфікаційна робота – це підсумкове навчально-наукове дослідження, яке виконується на завершальному етапі навчання у закладі вищої освіти. Вона має комплексний характер і базується на синтезі теоретичних знань, умінь і навичок, здобутих студентом під час вивчення спеціальних дисциплін.

Метою виконання роботи є: узагальнення та розширення теоретичного і практичного базису зі спеціальності; апробація здатності студента самостійно розв'язувати конкретні наукові, виробничі або фахові завдання. У більшості випадків кваліфікаційна робота є логічним продовженням та поглибленою розробкою теми попередніх курсових робіт студента-випускника.

У кваліфікаційній роботі мають міститись елементи теоретичного дослідження:

- вивчення достатньої кількості опублікованих джерел (книг, журнальних статей, інших розробок) вітчизняних і зарубіжних авторів;
- систематизація й аналіз різних думок і підходів, формування власної точки зору на проблему, що розглядається;

³³ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

- порівняння теоретичних поглядів учених і їх практичного втілення; розробка висновків, рекомендацій.

Кваліфікаційна робота як самостійне навчально-наукове дослідження має виявити рівень загальнонаукової та спеціальної підготовки студента, його здатність застосовувати отримані знання під час вирішення конкретних проблем, його схильність до аналізу та самостійного узагальнення матеріалу з теми дослідження.

Керівництво кваліфікаційними роботами доручають кваліфікованим викладачам (професорам, доцентам) ЗВО. Організація і контроль за процесом підготовки та захисту кваліфікаційних робіт покладаються на завідувача кафедри.³⁴

Тематика кваліфікаційних робіт щорічно коригується з урахуванням набутого на кафедрах досвіду, побажань фахівців, які беруть участь у рецензуванні робіт, і рекомендацій екзаменаційної комісії (ЕК). Вона має відповідати завданням навчальної дисципліни, тісно пов'язуючись із практичними потребами конкретного фаху; тематика затверджується на засіданні кафедри. Терміни виконання кваліфікаційних робіт встановлюються згідно з навчальним планом і графіком освітнього процесу.

Рівень підготовки кваліфікаційної роботи значною мірою свідчить про ступінь засвоєння студентом здобутих знань, його грамотність, загальну культуру й ерудицію.

Основна мета виконання кваліфікаційної роботи – глибоко та творчо вивчити одне з конкретних питань теорії та практики певної дисципліни, оволодіти методами наукового дослідження (їх проведення й аналізу результатів).

У процесі роботи над кваліфікаційною роботою студенти вдосконалюють і розвивають такі *навички й уміння*:

- самостійно формулювати проблему дослідження;
- визначати мету, основні завдання, предмет, об'єкт, гіпотезу дослідження;
- здійснювати пошук і добір потрібної наукової інформації;
- аналізувати практичну діяльність різних організацій, їх учасників і керівників;
- логічно й аргументовано висловлювати свої думки, пропозиції, робити висновки;
- правильно оформлювати науково-довідковий матеріал;
- публічно захищати підготовлену роботу (робити наукові повідомлення, відповідати на запитання, відстоювати свою точку зору тощо).

³⁴ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

До кваліфікаційних робіт висуваються такі основні вимоги:

- актуальність теми, відповідність її сучасному стану розвитку певної галузі науки та перспективам розвитку, практичним завданням відповідної сфери;
- вивчення та критичний аналіз монографічних і періодичних видань з проблеми дослідження;
- характеристика й аналіз історії досліджуваної проблеми та її сучасного стану, а також передового досвіду роботи науковців у відповідній галузі;
- чітка характеристика предмета, мети та методів дослідження, опис і аналіз проведених автором експериментів;
- узагальнення результатів, їх обґрунтування, висновки, практичні рекомендації.

У кваліфікаційній роботі розглядається певна науково-практична проблема, узагальнюються та практично осмислюються теоретичні передумови її вирішення, підбирається комплекс методик для її вирішення, проводиться емпіричне дослідження, представляються й аналізуються отримані дані, обґрунтовуються та розробляються положення, а також рекомендації з використання отриманих результатів у практиці навчання чи майбутній професійній діяльності студента.

Виконання кваліфікаційної роботи – це творчий процес, який має на меті:

- систематизацію, закріплення, розширення теоретичних знань студентів з проблеми, що вивчається /аналізуються в роботі;
- поглиблення практичних знань і умінь студентів,
- виявлення й опрацювання максимально можливо доступного кола наукових джерел і вдосконалення навичок самостійної роботи студентів з науковою літературою;
- правильний вибір і використання методів дослідження;
- вироблення навичок наукового аналізу та викладу результату дослідження;
- формування вмінь проводити емпіричне / експериментальне дослідження;
- формулювання самостійних висновків.

Вимоги до написання кваліфікаційної роботи здобувачем першого (бакалаврського) рівня вищої освіти:

1. Тема кваліфікаційної роботи обирається здобувачем вищої освіти з переліку тем, рекомендованих кафедрою, або пропонується ним самостійно (за умови обґрунтування її актуальності та узгодження з науковим керівником).

Перспективна тематика кваліфікаційних робіт враховує рівень розвитку науки та зберігається на кафедральному сайті. Доцільно практикувати наступність між тематикою курсових і кваліфікаційних робіт. Тематика кваліфікаційних робіт має бути поєднана з науковими інтересами викладачів кафедри та цікавити студента, відповідаючи

його вибору. Студентові надається право вибору теми кваліфікаційної роботи. Тема роботи, яку обрав студент, розглядається і затверджується відповідною кафедрою.

Затвердження тем і керівників кваліфікаційних робіт здійснюється вченою радою факультету не пізніше ніж перед початком останнього семестру.³⁵

2. Кваліфікаційна робота повинна мати обґрунтування актуальності обраної теми, визначення об'єкта, предмета, мети та завдань дослідження, формулювання гіпотези, оскільки такий вид студентської наукової роботи передбачає проведення емпіричного дослідження.

3. У роботі потрібно розкрити суть проблеми, яка вивчається, на основі опрацьованої наукової літератури зі спеціальності (монографій, дисертаційних робіт, статей, наукових збірників, періодики (вітчизняної / іноземної), а також на основі проведеного студентом експериментального дослідження, вибірка в якому має становити не менше 30 осіб, а кількість використаних методик – не менше трьох.

4. Кваліфікаційна робота має виявити вміння студента підбирати методики, визначати вибірку, методологічно грамотно проводити дослідження, логічно викладати матеріал, науково обґрунтовувати теоретичні положення, інтерпретувати, систематизувати, узагальнити та класифікувати одержані результати.

5. У роботі повинні бути чітко сформульовані висновки, які зробив студент у ході теоретичного й експериментального (емпіричного) дослідження, та можуть бути запропоновані рекомендації щодо подальшого використання результатів.

6. Кваліфікаційна робота виконується державною мовою.

7. Обсяг кваліфікаційного дослідження – 50-55 друкованих аркушів на першому (бакалаврському) та 65-70 аркушів на другому (магістерському) рівні вищої освіти.

8. Кваліфікаційна робота виконується за відповідною структурою з виділенням окремих її розділів, підпунктів, абзаців, з нумерацією сторінок, правильним оформленням посилань, цитування, списку використаних джерел.

9. Кваліфікаційна робота має характеризуватися лінгвістичною коректністю та суворим дотриманням бібліографічних стандартів. Результати дослідження доцільно супроводжувати засобами візуалізації (таблицями, діаграмами, графіками), що забезпечують наочність і доказовість викладеного матеріалу.³⁶

³⁵ Положення про організацію освітнього процесу у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. URL: <https://www.chnu.edu.ua/universitytet/normativni-dokumenty/polozhennia-pro-orhanizatsiiu-osvitnoho-protsetsu/>

³⁶ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.; Чуйко Г.В., Чаплак Я.В., Вишньовський В.В. Студентські наукові роботи з психології: академічне письмо. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 5(51). С.2368-2381. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5\(51\)-2368-2381](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5(51)-2368-2381)

Рис.1. Загальний алгоритм виконання кваліфікаційної роботи

Структура кваліфікаційної роботи

Титульна сторінка (див. Додаток А).

Зміст подають на початку кваліфікаційної роботи з найменуваннями та номерами початкових сторінок усіх розділів і підрозділів. Це друга сторінка роботи. Перед змістом поміщають анотацію до роботи (див. Додаток Г).

В основній частині кваліфікаційної роботи розглядаються накреслені завдання дослідження, описуються методика дослідження, аналізуються його хід та одержані результати, формулюються висновки та практичні рекомендації.

Основна частина складається з теоретичного(их) і практичного розділів. Теоретична частина повинна містити критичний огляд наукової літератури з обраної теми, аналіз існуючих поглядів науковців на предмет дослідження, огляд невирішених аспектів проблеми. У практичній (емпіричній, експериментальній) частині студент описує методику проведення дослідження, подає одержані результати, аналізує їх, ілюструє таблицями та діаграмами.

В **огляді літератури (першому розділі)** студент розглядає основні етапи розвитку проблеми, критично аналізує праці з питання, що вивчається, обґрунтовує чи розробляє теоретичні передумови дослідження. Закінчити цей розділ необхідно коротким резюме про необхідність досліджень у даній галузі або підрозділом, у якому подаються теоретичні передумови для їх проведення.

У **другому розділі** необхідно вказати напрямок дослідження, дати характеристику вибірці, навести й описати методи та методики емпіричного / експериментального дослідження.

Необхідно також вичерпно та повно викласти результати власних досліджень. Виклад матеріалу підпорядковують одній провідній ідеї, він може розділятися на частини, згідно з етапами проведеного дослідження.

У **висновках** інтерпретуються та узагальнюються результати дослідження, формулюються висновки і рекомендації щодо подальшого втілення / застосування результатів дослідження. При цьому рекомендації не обов'язкові, можуть бути короткими (1-2 речення) чи розгорнутими.

Список використаних джерел – це список вітчизняної та зарубіжної літератури, укладений в алфавітному порядку, згідно вимог до його оформлення. Список використаних джерел не повинен містити жодного російськомовного джерела чи наукового джерела, виданого в державі-агресорі чи її сателіті.

Додатки повинні бути правильно і чітко оформлені; можуть містити графічний та ілюстративний матеріал, навчальний матеріал, вправи, зразки наочних засобів, а також таблиці, схеми, графіки, психокорекційні програми тощо.

При викладі матеріалу студент повинен дотримуватися таких правил:

- всі судження, міркування, докази не повинні мати двозначності, бути зрозумілими, логічними для сприйняття;
- полемічні зауваження повинні бути обґрунтованими, не зачіпаючи проблем, що не стосуються предмету дослідження чи особистості опонента;
- у кожному розділі слід дотримуватися логічного взаємозв'язку між усіма частинами роботи, в кінці кожного розділу подавати стислі висновки;
- при використанні статистичних матеріалів у вигляді таблиць, схем чи інших подібних матеріалів необхідно вірно їх оформити;
- уся робота студента виконується згідно правил академічного письма³⁷.

2.4.2. Правила оформлення кваліфікаційної роботи першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Кваліфікаційну роботу друкують за допомогою комп'ютера на одній стороні аркуша білого паперу формату А 4. Використовують шрифт текстового редактора Word – Times New Roman Cyr розміру 14 з полуторним міжрядковим інтервалом. Текст кваліфікаційної роботи необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве – 25-30 мм, праве – 10-15 мм, верхнє та нижнє – по 20 мм.

Текст основної частини кваліфікаційної роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти.

³⁷ Чуйко Г.В., Чаплак Я.В., Вишньовський В.В. Студентські наукові роботи з психології: академічне письмо. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 5(51). С. 2368-2381. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5\(51\)-2368-2381](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5(51)-2368-2381)

Заголовки структурних частин кваліфікаційної роботи **«ЗМІСТ»**, **«ВСТУП»**, **«РОЗДІЛ»**, **«ВИСНОВКИ»**, **«СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ»**, **«ДОДАТКИ»** друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

Відстань між заголовками (за винятком заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 1-2 інтервалам.

Кожну структурну частину кваліфікаційної роботи треба починати з нової сторінки.

До загального обсягу кваліфікаційної роботи не входять додатки (ілюстративний матеріал, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки). Вони не нумеруються.

Нумерація

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць подають арабськими цифрами без знаку №.

Першою сторінкою кваліфікаційної роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок кваліфікаційної роботи. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці або по центру сторінки.

Такі структурні частини кваліфікаційної роботи, як зміст, вступ, висновки, список використаних джерел не мають порядкового номера. Номер розділу ставлять після слова **«РОЗДІЛ»**, після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу теж повинна стояти крапка, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного розділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. В кінці номера повинна стояти крапка, наприклад: «1.3.2.» (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту.

Рисунки та таблиці

Ілюстрації (схеми, графіки, ілюстративний матеріал) і таблиці необхідно

подавати в кваліфікаційній роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці з відповідним посиланням.

Ілюстрації і таблиці, які розміщені на окремих сторінках кваліфікаційної роботи, включають до загальної нумерації сторінок.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу та порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно *під* ілюстрацією. Якщо в кваліфікаційній роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують курсивом напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу), якщо одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

При переносі частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця» в науковій роботі та номер її вказують один раз справа над таблицею.

Коли ілюстрацією є *рисунок*, то назви ілюстрацій розміщують після їхніх номерів. За необхідності ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий підпис). Підпис під ілюстрацією має чотири основних елементи:

- найменування графічного сюжету, що позначається скороченим словом «Рис.»;
- порядковий номер ілюстрації, який вказується без знака номера арабськими цифрами;
- тематичний заголовок ілюстрації, що містить текст із якомога стислою характеристикою зображеного;
- експлікацію, яка будується так: деталі сюжету позначають цифрами, які виносять у підпис, супроводжуючи їх текстом. Експлікація пояснює загальне найменування сюжету.

Основними видами ілюстративного матеріалу в психологічній роботі є: рисунки, діаграми, графіки, схеми.

Таблиці

Цифровий матеріал, як правило, повинен оформлятися у вигляді таблиці.

Приклади таблиць:

Таблиця 2

Назва						

Нижче наведено приклад оформлення таблиці та її аналізу в тексті кваліфікаційної роботи:

Для забезпечення об'єктивності подальшого експериментального дослідження на констатувальному етапі було здійснено порівняльний аналіз вихідних показників у контрольній (далі – КГ) та експериментальній (далі – ЕГ) групах. Аналіз первинних результатів (табл. 2.2), засвідчує відсутність статистично значущих розбіжностей між двома групами за всіма досліджуваними параметрами (у всіх випадках $p > 0,05$). Зокрема, показники емоційної стабільності в ЕГ ($14,2 \pm 2,3$ бали) та КГ ($14,5 \pm 2,1$ бали) перебувають на середньому рівні, що підтверджує однорідність вибірки перед початком формувального етапу.

Таблиця 2.2

Порівняльна характеристика показників психологічної стійкості здобувачів експериментальної та контрольної груп на констатувальному етапі дослідження (n=60)

Показники (шкали)	Експериментальна група (n=30) M $\pm$ SD	Контрольна група (n=30) M $\pm$ SD	t-критерій	Рівень значущості (p)
Емоційна стабільність	14,2 $\pm$ 2,3	14,5 $\pm$ 2,1	0,52	> 0,05
Саморегуляція	12,8 $\pm$ 1,9	13,1 $\pm$ 2,0	0,59	> 0,05
Життестійкість	32,4 $\pm$ 5,6	31,9 $\pm$ 5,2	0,35	> 0,05
Соціальна підтримка	18,7 $\pm$ 3,1	18,4 $\pm$ 2,9	0,38	> 0,05

Примітки: M – середнє арифметичне значення; SD – стандартне відхилення; t – значення критерію Стьюдента; p – статистична значущість розбіжностей.

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Назву не підкреслюють.

Заголовок кожної графи в таблиці має бути по можливості коротким. Слід уникати повторів тематичного заголовка у заголовках граф, одиниці виміру зазначати у тематичному заголовку, виносити до узагальнюючих заголовків слова, що повторюються.

Заголовки граф повинні починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Висота рядків повинна бути не меншою 8 мм. Графу з порядковими номерами рядків до таблиці включати не треба.

Таблицю розміщують після першого згадування про неї у тексті роботи, таким чином, щоб її можна було читати без повороту переплетеного боку кваліфікаційної роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою.

Якщо за обсягом таблиця займає більше 3/4 сторінки (тобто, якщо перед нею чи після неї не можна помістити 3 рядки тексту) (такі таблиці містять переважно статистичний матеріал тощо), її варто виносити в додаток.³⁸

Приклади діаграм (зазначимо: роздруковувати готову роботу потрібно лише чорним (не кольоровим):

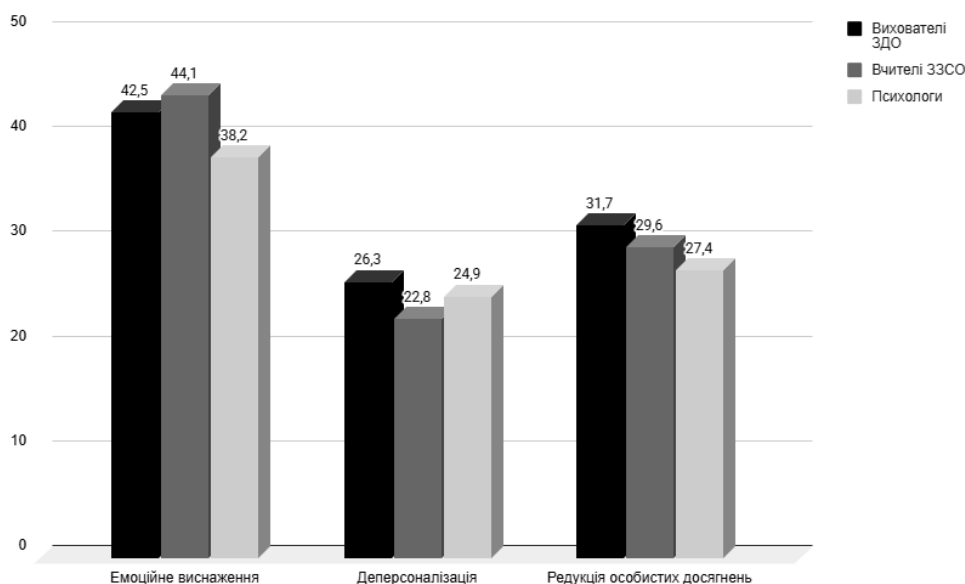

Рис. 2.12. Середні показники симптомів емоційного вигорання за методикою К. Маслач

Примітка. I – напруга, II – резистенція, III – виснаження.

³⁸ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

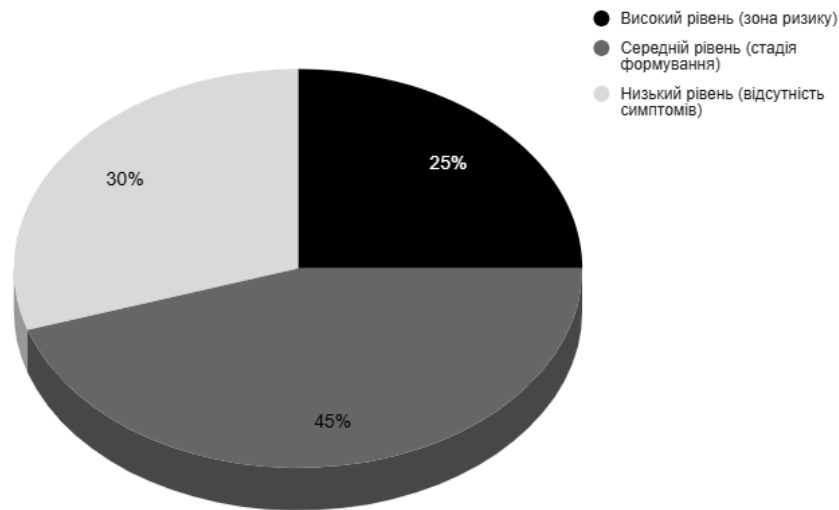

Рис. 2.1. Розподіл досліджуваних за інтегральним показником професійного вигорання, %

Робота з літературними джерелами

Під час роботи з науковою психологічною літературою у бібліотеці студент користується *різними видами каталогів: систематичним*, у якому назви джерел розташовані за галузями наук; *алфавітним*, де назви творів розташовані в алфавітному порядку, та *предметним*, що містить праці з конкретних проблем.

Крім того, необхідно звертатися також до періодичних видань. Зазначимо також, що, пишучи наукову академічну роботу, сучасні студенти активно користуються Інтернетом і навіть ІІІ, хоча науковці зазначають, що використання ІІІ може порушити принципи академічної доброчесності, допомагаючи студенту виконати завдання/написати наукову роботу, тому необхідне його етично використовувати,³⁹ адже використовуючи штучний інтелект, студент отримує несправедливу перевагу над іншими студентами, які з різних причин не використовують ІІІ, у результаті отримуючи необ'єктивну/несправедливу оцінку.

Під час опрацювання наукових джерел необхідно вести записи, що можуть бути як вичерпними й точними (дослівними), так і стислими (тезисний виклад досліджуваного матеріалу).

Рекомендується використовувати такі форми фіксації інформації:

- детальний конспект; записати всі основні положення робіт, фактичний матеріал, практичні зауваження тощо;

³⁹ Balalle H., Pannilage S. Reassessing academic integrity in the age of AI: A systematic literature review on AI and academic integrity. *Social Sciences & Humanities Open*. Vol. 11. 2025. P. 101299. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.101299>

- короткі записи зі своїми роздумами або без них;
- виписки у формі цитат;
- хронологічні записи тощо.

Онлайн-ресурси, що допомагають автоматично оформити літературу згідно ДСТУ 8302:2015, – сервіс «*Grafiati*»⁴⁰; *Vak.in.ua*⁴¹ та ін.

Загальні правила цитування та посилання на використані джерела

Під час написання кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти зобов'язаний оформлювати покликання на всі використані джерела, матеріали, наукові статті та результати досліджень, що наводяться в роботі.

Пріоритет слід надавати новітнім виданням публікацій. Використання більш ранніх видань дозволяється лише у випадках, коли вони містять унікальний матеріал, який не було включено до актуальних перевидань, або якщо це зумовлено специфікою історичного чи теоретичного аналізу проблеми.

Якщо використовують відомості, матеріали монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць з джерела, на яке дано посилання у кваліфікаційній роботі.

Посилання у тексті кваліфікаційної роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань до цієї роботи, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у працях [1-7]...». Коли подається конкретна сторінка, то у квадратних дужках вказується номер джерела за списком, а через двокрапку – сторінка, наприклад: [7, с. 125]. При цитуванні декількох джерел маємо: [7, с. 125; 11, с. 64; 17; 23, с. 25-29], тобто між окремими джерелами у посиланні ставиться крапка з комою.

Для підтвердження власних аргументів посиланням на джерело або для критичного аналізу⁴² того чи іншого твору слід наводити *цитати*. Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором.

⁴⁰ Онлайн-генератор посилань за ДСТУ 8302:2015. URL: <https://www.grafiati.com/uk/blogs/dstu-8302-2015-referencing-generator/>.

⁴¹ Онлайн-генератор посилань за ДСТУ 8302:2015. URL: <https://vak.in.ua/>

⁴² Чуйко Г.В., Чапак Я.В., Колтунович Т.А. Критичне мислення та його фундаментальна роль у написанні студентами наукових робіт. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 6(46). С. 2165-2182. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6\(46\)-2165-2182](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6(46)-2165-2182)

Загальні вимоги до цитування:

- текст цитати починається і закінчується лапками та наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;
- цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту та позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, на кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;
- кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;
- при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що має значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів, і давати відповідні посилання на джерело;
- якщо необхідно виявити ставлення автора кваліфікаційної роботи до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;
- якщо автор праці, наводячи цитату, виділяє у ній деякі слова, робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора, а весь текст застереження вміщується у круглій дужці. Варіантами таких застережень є: (курсив наш. – М. Х.), (підкреслено мною – М. Х.), (розрядка моя – М. Х.).

Оформлення списку використаних джерел

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, котрий містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків.

Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують з каталогів і бібліографічних покажчиків бібліотеки повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв тощо.

Джерела можна розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний для користування), в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку.

Список наукових джерел до кваліфікаційної роботи оформляють в алфавітному порядку згідно ДСТУ 8302:2015 (див. Додаток Е).

Термін виконання кваліфікаційної роботи

Виконана кваліфікаційна робота у чернетковому варіанті подається науковому керівникові не пізніше, ніж за півтора-два місяця до захисту / за один місяць до попереднього захисту. Завершена робота та оформлена згідно з вимогами подається на кафедру не пізніше, ніж за два тижні до встановленої дати захисту.⁴³

Захист кваліфікаційної роботи

Захист кваліфікаційної роботи проводиться на засіданні експертної комісії. Тривалість захисту однієї роботи не повинна перевищувати 30 хвилин. На захисті студент у стислій формі викладає обґрунтування вибору теми, її актуальність, теоретичну та практичну значущість та результати дослідження. Він також робить презентацію своєї роботи. У ході захисту він відповідає на питання членів ЕК та присутніх, на критичні зауваження рецензентів.

Після відповіді студента на всі запитання рецензент зачитує рецензію на роботу. Після цього можуть бути також виступи присутніх.

На всі зауваження у рецензії, а також на всі запитання присутніх студент повинен дати вичерпні відповіді.

Хід захисту фіксується в протоколі експертної комісії.

Оцінка обговорюється на закритому засіданні ЕК та оголошується на відкритому засіданні у присутності членів ЕК і усієї групи студентів.

Відгук наукового керівника пишеться у довільній формі. У відгуку науковий керівник обов'язково визначає рівень підготовки студента до виконання наукових досліджень; вміння працювати з літературою; ступінь оволодіння методами дослідження при підготовці роботи; вміння логічно, послідовно, аргументовано викладати матеріал та робити висновки. Можна зазначити окремі риси характеру студента, виявлені ним у процесі виконання наукової роботи. Науковий керівник також визначає, чи відповідає кваліфікаційна робота всім вимогам, які висуваються до наукових досліджень такого типу.

Науковий керівник оцінює кваліфікаційну роботу за 100-бальною шкалою, що корелює зі шкалою ЄКТС (ECTS) та національною системою оцінювання: (100-90/A) «відмінно», (80-89/B, 70-79/C) «добре», (60-69/D, 50-59/E) «задовільно» та

⁴³ Методичні рекомендації до проведення підсумкової атестації здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти у 2025–2026 н. р. URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/21qdwyci/metodychni-rekomendatsii-do-provedennia-pidsumkovoї-atestatsii-zdobuvachiv-pershoho-bakalavrskoho-ta-druhoho-mahisterskoho-rivniv-vyshchoї-osvity-u-2025-2026-nr-1.pdf>

Рецензія також виконується у довільній формі та має визначити актуальність обраної проблеми для галузі науки, методик дослідження, позитивні сторони роботи та її недоліки, висновки та рекомендації. Рецензент також оцінює роботу за шкалою ЄКТС і національною системою оцінювання (наприклад, 92 А(відмінно)) (див. Додаток Є).

На кваліфікаційну роботу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти подається внутрішня рецензія (рецензент від кафедри); на кваліфікаційну роботу другого (магістерського) рівня вищої освіти – внутрішня (рецензент від кафедри) та зовнішня (рецензент від академічної спільноти, або роботодавців) рецензії.⁴⁵

Студент повинен бути ознайомлений зі змістом відгуку та рецензії.

Усі вказані документи подаються до ЕК. Також подаються й інші матеріали, які характеризують наукову роботу студента (наукові статті, тези доповідей за темою дослідження тощо). Крім того ЕК представляються *експертний висновок* про результати перевірки кожної студентської наукової роботи на оригінальність. Роботи, в яких перевищена межа допустимого в науковій роботі студента рівня запозичень, до захисту не допускаються.⁴⁶

На захист кваліфікаційної роботи перед ЕК студент готує *довідь* (до 5-7 хвилин). У ній він має розкрити такі питання:

- обґрунтування актуальності теми дослідження;
- визначити мету, об'єкт, предмет, завдання, гіпотезу дослідження;
- представити методи дослідження та вибірку;
- охарактеризувати хід проведення дослідження;
- описати та представити результати дослідження та висновки до нього;
- підтвердження чи спростування гіпотези;
- визначити основні висновки з роботи.

Довідь повинна також містити відповіді на зауваження наукового керівника та рецензента.

Для кращого сприймання доповіді студент готує *презентацію*.

⁴⁴ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

⁴⁵ Методичні рекомендації до проведення підсумкової атестації здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти у 2025–2026 н. р. URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/21qdwyci/metodychni-rekomendatsii-do-provedennia-pidsumkovoї-atestatsii-zdobuvachiv-pershoho-bakalavrskoho-ta-druhoho-mahisterskoho-rivniv-vyshchoї-osvity-u-2025-2026-nr-1.pdf>

⁴⁶ Колтунович Т.А., Чуйко Г.В., Чаплук Я.В. Академічна доброчесність як важливий фактор підвищення якості вищої освіти та забезпечення подальшого розвитку суспільства. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 7 (47). С. 1236-1249. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7\(47\)-1236-1249](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7(47)-1236-1249)

Курсова та кваліфікаційні роботи оцінюються за 100-бальною шкалою.

«Відмінно» (А) ставиться за умови повного дотримання студентом усіх вимог до кваліфікаційної (курсової) роботи.

«Добре» (В, С) ставиться при наявності незначних недоліків у теоретичній чи практичній частині роботи, а також допущених при її захисті.

«Задовільно» (D, E) ставиться при наявності недоліків у теоретичній та практичній частинах роботи, слабкості її захисту.

«Незадовільно» ставиться тоді, коли робота не відповідає вимогам. Така робота не допускається до захисту.

Результати найбільш цікавих досліджень можуть бути рекомендовані до публікації в збірниках студентських наукових робіт.

Основні поняття: реферат, структура реферату, нормативні вимоги, оформлення джерел, есе, теза, аргумент, рефлексія, суб'єктивність, релевантність, логіко-когнітивна чіткість, лінгвістична коректність, реферат, есе, курсова робота, академічне письмо, тема, основна частина, титульна сторінка, кваліфікаційна робота, науково-дослідницька діяльність, методологічний апарат, емпіричне дослідження, алгоритм виконання, гіпотеза, вибірка, таблиця, діаграма, оцінювання, аналіз, цитування, нумерація сторінок, список літератури, критичне мислення.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДОЛОГІЯ ТА АЛГОРИТМ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧАМИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

3.1. Загальна характеристика, етапи та логіка побудови кваліфікаційного дослідження здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти

Кваліфікаційна робота як підсумок навчання та самостійне наукове дослідження. Методологічний апарат дослідження: алгоритм постановки проблеми та вибору об'єкта/предмета; вимоги до мови викладу та правила перекладу. Програма дослідження.

Підготовка фахівців у галузі психології за *другим (магістерським) рівнем* вищої освіти є етапом здобуття поглиблених професійних і наукових компетентностей.

Магістр – це *освітній ступінь*, що здобувається на *другому рівні вищої освіти* та присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем відповідної освітньої програми. Він передбачає здобуття поглиблених теоретичних і практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю, загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності. Магістр повинен мати широку ерудицію, фундаментальну наукову базу, володіти методологією наукової творчості, сучасними інформаційними технологіями, методами отримання, обробки, зберігання і використання наукової інформації, бути спроможним до плідної творчої науково-дослідної та науково-педагогічної діяльності.

Освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня вищої освіти інтегрує дві складові: *освітню та науково-дослідну*.

Науково-дослідна робота магістранта здійснюється відповідно до індивідуального плану під безпосереднім керівництвом наукового керівника – науково-педагогічного працівника університету, який має відповідний науковий ступінь та/або вчене звання.

Підготовка магістра психології триває півтора року та завершується складанням комплексного іспиту і захистом кваліфікаційної роботи на засіданні екзаменаційної комісії.

Кваліфікаційна робота – це самостійна науково-дослідна робота, яка виконує кваліфікаційну функцію, тобто готується з метою публічного захисту й отримання академічного ступеня магістра.

Основне завдання її автора – продемонструвати високий рівень своєї наукової кваліфікації, вміння самостійно вести науковий пошук і розв'язувати конкретні наукові завдання.

Ця випускна кваліфікаційна праця наукового змісту повинна мати внутрішню єдність і відображати хід і результати розробки магістрантом обраної теми. Вона є новим за суттю та досить специфічним видом кваліфікаційної роботи, який, з одного боку, має узагальнюючий характер, оскільки є своєрідним підсумком підготовки магістра, а, з іншого, – самостійним оригінальним науковим дослідженням студента, у розробці якого зацікавлені установи, організації або навіть підприємства.

Виконання кваліфікаційної роботи – це творчий процес, який має на *меті*:

- систематизацію, закріплення, розширення теоретичних знань студентів з проблеми, що вивчається;
- поглиблення знань студентів;
- виявлення й опрацювання максимально можливого кола джерел і вдосконалення навичок самостійної роботи студентів з науковою літературою;
- правильний вибір і використання методів дослідження;
- вироблення навичок критичного й академічного об'єктивного наукового аналізу та викладу результатів дослідження⁴⁷;
- формування умінь проводити емпіричне (експериментальне) дослідження;
- самостійність висновків.

Якщо *кваліфікаційна робота здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти* передбачає постановку проблеми, яку не достатньо висвітлено у науковій літературі; систематизацію понятійного апарату дослідження; обґрунтований вибір методів;

⁴⁷ Чуйко Г.В., Чапак Я.В., Колтунович Т.А. Критичне мислення та його фундаментальна роль у написанні студентами наукових робіт. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 6(46). С.2165-2182. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6\(46\)-2165-2182](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6(46)-2165-2182); Чуйко Г.В., Чапак Я.В., Вишньовський В.В. Студентські наукові роботи з психології: академічне письмо. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 5(51). С.2368-2381. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5\(51\)-2368-2381](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5(51)-2368-2381)

самостійні висновки та рекомендації щодо використання запропонованих результатів дослідження у науці та практиці, то *кваліфікаційна робота здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти* повинна містити принципово новий матеріал або узагальнення раніше відомих положень з інших наукових позицій / джерел чи у зовсім іншому аспекті; загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, правомірність використання яких всебічно обґрунтовується у кожному конкретному випадку їх застосування. Необхідно наводити вагомі та переконливі докази на користь обраної концепції, всебічно аналізувати й обґрунтовано критикувати протилежні їй точки зору.

Усі кваліфікаційні роботи пишуться *державною – українською – мовою*, за винятком списку використаних джерел, де використане джерело записується мовою оригіналу, наприклад, французькою, англійською, німецькою тощо.

Цитати в тексті роботи також перекладаються і наводяться українською мовою.

Нагадаємо, що *наукова робота студента* – письмово оформлений результат його наукового дослідження, в якому потрібно виділити такі основні **етапи**:

1. Постановка проблеми, вибір об'єкта дослідження.
2. Вибір концепції, предмета аналізу.
3. Планування дослідження.
4. Проведення емпіричного дослідження / експерименту.
5. Обробка й аналіз результатів дослідження.

Процес роботи над дослідженням поділяється на **три основні етапи**: *підготовчий; етап роботи над змістом; заключний етап*.

Підготовчий етап починається з вибору теми кваліфікаційної роботи, її осмислення й обґрунтування.

З переліку тем, запропонованих кафедрою, студент обирає ту, яка найповніше відповідає його навчально-практичним інтересам і схильностям. Перевага надається темі, при розробці якої студент може виявити максимум особистої творчості й ініціативи, оскільки саме він відповідає за якісне та вчасно написану й оформлену роботу. Разом із керівником варто визначити межі розкриття теми та перелік науковців, досвід роботи яких висвітлюватиметься у дослідженні, на

погляди яких буде орієнтуватися студент, обґрунтовуючи теорію своєї роботи.

Залежно від того, наскільки зрозуміло та точно сформульовано мету роботи, настільки вдалими будуть її основні завдання, план, організація виконання, стиль викладу.

Правильне визначення мети роботи дасть змогу студенту виокремити в ній основний напрям дослідження, упорядкувати пошук і аналіз матеріалу, підвищити якість роботи, уникнути загальних міркувань.

Наявність поставленої мети дослідження дозволяє визначити **завдання дослідження**, які можуть містити такі *складові*:

- вирішення певних теоретичних питань, які входять до загальної проблеми дослідження (наприклад, визначення сутності понять, явищ, процесів, історія їх дослідження, подальше їх удосконалення);
- вивчення ознак, рівнів функціонування, критеріїв ефективності, принципів і умов застосування тощо;
- всебічне (за необхідності – й емпіричне / експериментальне) вивчення практики вирішення даної проблеми, виявлення її типового стану, недоліків і труднощів, їх причин, типових особливостей передового досвіду; таке вивчення дає змогу уточнити, перевірити дані, опубліковані в спеціальних неперіодичних і періодичних виданнях, підняти їх на рівень наукових фактів, обґрунтованих у процесі спеціального дослідження;
- обґрунтування необхідної системи заходів щодо вирішення даної проблеми;
- емпірична перевірка запропонованої системи заходів щодо відповідності її критеріям оптимальності, тобто досягнення максимально важливих за відповідних умов результатів вирішення цієї проблеми за певних затрат часу та зусиль;
- розробка методичних рекомендацій і пропозицій щодо використання результатів дослідження у практиці роботи відповідних установ (організацій).⁴⁸

Виділяються такі основні вимоги до програми дослідження:

- необхідність програми;
- експліцитність програми: всі її положення мають бути чіткими, всі елементи – продумано відповідно до логіки дослідження та чітко сформульовано;

⁴⁸ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

- логічна послідовність усіх розділів програми;
- гнучкість програми – підкреслює взаємозв'язок усіх її ланок і висуває вимогу систематично оглядати всі розділи програми по мірі того, як виявляються помилки в якій-небудь одній її ланці.

План і програма дослідження – письмові документи, які є водночас визначеним напрямком дії та засобом контролю за правильністю її ходу, достовірністю результатів.

Другий етап починається з вивчення і конспектування літератури з теми кваліфікаційної роботи. Вивчення літератури потрібно починати з праць, де проблема відображається загалом, а потім перейти до вузьких за напрямком досліджень. З них варто виокремити та зафіксувати ті наукові положення, що стануть основою теоретичної частини кваліфікаційної роботи.

Процес уточнення структури кваліфікаційного дослідження складний і може тривати упродовж усієї роботи над ним.

Готуючись до викладення тексту кваліфікаційної роботи, доцільно ще раз уважно прочитати її назву, що містить проблему, яка повинна бути розкрита. Проаналізований і систематизований матеріал викладається відповідно до змісту як окремі розділи та підрозділи. Кожен розділ (глава) висвітлює самостійне питання, а підрозділ (параграф) – окрему його частину.

Тема має бути розкрита без пропуску логічних ланок, тому, починаючи працювати над розділом, потрібно відзначити його головну ідею, а також тези кожного підрозділу. Тези необхідно підтверджувати фактами, думками різних авторів, аргументувати результатами анкетування й експерименту, аналізом конкретного практичного досвіду. Треба уникати безсистемного викладу фактів без достатнього їх осмислення й узагальнення.⁴⁹

До кожного розділу роботи необхідно зробити висновки, на основі яких формулюють висновки до всієї роботи.

На **заключному етапі** передбачається написання студентом вступу та висновків до кваліфікаційної роботи, оформлення списку використаних джерел і додатків, редагування тексту, його доопрацювання з урахуванням зауважень наукового керівника, підготовка роботи до захисту.

⁴⁹ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

3.2. Композиційна структура та методичні вимоги до виконання кваліфікаційної роботи здобувачем другого (магістерського) рівня вищої освіти

Кваліфікаційна кваліфікаційна робота є підсумком професійної підготовки здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти, що засвідчує його здатність самостійно вирішувати складні науково-теоретичні та прикладні проблеми у сфері психології.

Цілі кваліфікаційної роботи:

- систематизація та поглиблення теоретичних і практичних знань з обраної спеціальності, їх застосування при розв'язанні конкретних практичних завдань;
- набуття навичок самостійної роботи;
- оволодіння методикою дослідження, узагальнення і логічного викладу матеріалу.

У кваліфікаційній роботі студент має продемонструвати:

- глибокі теоретичні знання з обраної теми та проблемний і критичний виклад теоретичного матеріалу;⁵⁰
- уміння вивчати й узагальнювати літературні джерела, розв'язувати практичні завдання, робити висновки та рекомендації;
- проведення складних розрахунків і глибокий аналіз даних із використанням сучасного програмного забезпечення;
- уміння грамотно застосовувати методи оцінки практичної ефективності заходів, що пропонуються.

Загальними вимогами до кваліфікаційної роботи / академічного наукового дослідження є:

- цільова спрямованість;
- чіткість побудови;
- логічна послідовність викладу матеріалу;
- глибина дослідження і повнота висвітлення питань;

⁵⁰ Чуйко Г.В., Чапак Я.В., Колтунович Т.А. Критичне мислення та його фундаментальна роль у написанні студентами наукових робіт. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 6(46). С. 2165-2182. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6\(46\)-2165-2182](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6(46)-2165-2182)

- переконливість аргументацій;
- місткість і точність формулювань;
- конкретність викладення результатів роботи;
- доказовість висновків і обґрунтованість рекомендацій;
- грамотне оформлення.

Одна з найважливіших і найскладніших складових кожного наукового дослідження - *вибір теми науково-дослідної роботи*. Це тривалий процес поступового занурення у коло певних наукових інтересів, нарощування і накопичення знань, фактів, матеріалів, документів тощо.

Першою та найважливішою вимогою при виборі теми кваліфікаційної роботи є її актуальність і відповідність принципу сучасності. Ця вимога передбачає не лише вибір «нового» питання, а й глибоке обґрунтування необхідності його дослідження в поточних умовах.

Оскільки наукова робота є кваліфікованою працею, її оцінюють не лише за теоретичною науковою цінністю, актуальністю теми та прикладним значенням отриманих результатів, але й за рівнем загально-методичної підготовки цього наукового твору, що перш за все знаходить відображення у його композиції.

Традиційно склалася певна **композиційна структура студентського наукового твору**, основними елементами якої в порядку їх розташування є такі:

1. Титульна сторінка.
2. Зміст роботи, де вказуються заголовки розділів (підрозділів) і сторінки, на яких вони розміщені.
3. Вступ, де розкриваються актуальність і практичне значення теми, мета й основні завдання, предмет і об'єкт дослідження, структура роботи, визначаються джерела інформації.
4. Основна частина, що складається з трьох основних розділів, які, у свою чергу, можуть поділятися на два-три підрозділи та за змістом мають відповідати спрямованості теми, підпорядковуватися основній меті та завданням, бути органічно взаємопов'язаними, мати приблизно однаковий обсяг.
5. Висновки з викладом прогнозу діяльності об'єкта досліджень у перспективі.
6. Список використаних джерел.
7. Додатки, до яких варто включати допоміжні матеріали (таблиці проміжних

цифрових даних, ілюстрації, схеми допоміжного характеру тощо). Кожен додаток починають з нової сторінки, у правому верхньому куті пишуть слово «Додаток». Додаток повинен мати тематичний заголовок. Посилання на додатки у текстовій частині роботи є обов'язковим.

Вимоги до структурних частин кваліфікаційної роботи:

Вступ – це репрезентативна частина наукового дослідження, що обґрунтовує *актуальність обраної теми*, формулює наукову проблему та окреслює коло невирішених питань. У ньому чітко визначається цільова установка роботи через *мету й завдання*, окреслюються *об'єкт, предмет, методологічний інструментарій і робоча гіпотеза*. Обов'язковими елементами вступу є також опис джерельної бази, висвітлення *теоретичного й практичного значення результатів*, відомості про їх *апробацію та впровадження*, а також інформація про *публікаційну активність* здобувача та логічну *структуру роботи*.

Визначення *наукової новизни та теоретичної значущості роботи* (не є обов'язковим, але можливе). Визначаючи наукову новизну, потрібно вказати, які результати отримано вперше. Це може бути простий опис або змістовний виклад новизни теоретичних чи практичних результатів, установлення певних часткових залежностей, пов'язаних з особливостями вибірки чи діяльності. При цьому теоретична значущість роботи визначається впливом результатів на вже існуючі в науці концепції, теорії, уявлення (їх розширення, доповнення, поглиблення тощо).

Практична значущість роботи аргументується тим, де результати можуть бути соціальним і прикладним ефектом тощо. Пропонується, як можна використати отримані дані на практиці із зазначенням конкретних галузей діяльності.

Структура роботи (наприклад: «Логіка дослідження зумовила структуру кваліфікаційної роботи: вступ, ...розділи, висновки, список використаних джерел із ... найменувань, ...додатків. Загальний обсяг ...сторінок. Основний зміст роботи викладено на ... сторінках»).

Обсяг (без бібліографії та без додатків) кваліфікаційної роботи здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти – до 3-х друк. аркушів / 70 сторінок машинописного тексту (відповідно: вступ – до 5 стор., основна частина – 62 стор., висновки – 3-4 стор.).

Основна частина

Кваліфікаційна робота зазвичай складається з двох або трьох розділів.

Структура з трьох розділів найчастіше використовується в роботах порівняльного характеру. Кожен розділ, у свою чергу, поділяється на 2–3 логічно завершені підрозділи.

Традиційним вважають поділ основної частини наукової роботи студента на *теоретичний і практичний (експериментальний чи емпіричний) розділи*. Кожен розділ, пункт і параграф повинні мати свою назву.

В теоретичному розділі, наприклад, на основі вивчення праць вітчизняних і зарубіжних науковців викладається суть досліджуваної проблеми, розглядаються різні підходи до її вивчення та вирішення, дається їм оцінка, викладаються власні позиції студента. Виявляються недостатньо досліджені питання, з'ясовуються причини їх слабкої розробленості. Цей розділ служить теоретичною основою майбутніх розробок.

Практичний розділ роботи містить опис методологічного апарату та аналіз результатів емпіричного дослідження. Він охоплює характеристику процедури дослідження, обґрунтування вибору методик (від 5-ти одиниць) та опис вибірки (не менше 50 осіб для магістрів та 30–40 осіб для бакалаврів). Розділ поєднує в собі *описовий блок* (методики та хід роботи) й *аналітичний блок* (презентація та інтерпретація фактичних даних).

Кожен *підрозділ* є завершеною частиною роботи, в якому виділено головну ідею, відображену в сукупності проаналізованих джерел. Ця ідея формулюється як висновок у підрозділі. Потрібно слідкувати, щоб текст роботи був логічно пов'язаний. При переході від однієї ідеї до іншої, від одного підрозділу до іншого, від одного розділу до іншого потрібно вставляти речення-зв'язки, які об'єднують текст у єдине ціле.

Зміст розділів основної частини повинен точно відповідати темі роботи та повністю її розкривати. Ці розділи повинні продемонструвати вміння дослідника стисло, логічно й аргументовано подавати матеріал, виклад і оформлення якого повинні відповідати вимогам, що ставляться до робіт, які направляються до друку.

Інтерпретація даних за допомогою статистичних методів не є завершальним етапом дослідження, а лише підготовкою до остаточного теоретичного узагальнення результатів. Тому наступною необхідною частиною науково-дослідної роботи студентів є висновки.

При формуванні основної частини обов'язковим є дотримання принципу

аналітичної переваги: обсяг теоретичного розділу має бути меншим за обсяг практичного (емпіричного) розділу. Це підкреслює прикладну спрямованість кваліфікаційної роботи та фокусує увагу на власних здобутках і розробках автора.

Висновки

У цьому розділі послідовно викладаються підсумкові результати дослідження у формі чітких тез. Висновки мають бути конкретними, обґрунтованими та репрезентувати теоретичні здобутки автора, результати проведеного аналізу, а також запропоновані заходи щодо вдосконалення проблеми. Особлива увага приділяється оцінці практичної значущості та ефективності розробок для конкретного об'єкта дослідження.⁵¹

Висновки бувають двох видів: висновки до розділів і загальні висновки.

Висновки до розділів можуть містити пронумероване викладення результатів дослідження, одержаних у відповідному розділі.

Загальні висновки мають містити стисле викладення теоретичних і практичних результатів, отриманих автором кваліфікаційної роботи особисто в ході дослідження, а також обґрунтування перспектив проведення подальших досліджень у даній галузі (Посилання на інших авторів, їх цитування, а також наведення загальновідомих істин не допускаються).

Для підведення висновку потрібно показати, що основний результат випливає з допоміжних результатів, і в такий спосіб основну мету роботи досягнуто, а гіпотеза підтверджена (чи не підтверджена, спростована).

До них висуваються такі вимоги: висновки повинні бути стислими за формою та максимально змістовними, відображати теоретичний аналіз основних результатів роботи та стосуватися саме її, а не проблеми загалом, саме тому у висновках не доцільно цитувати. Цілком допустимо та позитивно сприймаються висновки у вигляді розгорнутих тез. Висновки потрібно будувати так, щоб було видно, з чого саме вони випливають, істинність їх має бути обґрунтованою.

Логічно правильно обґрунтувати основний результат, якщо відомі допоміжні результати та всі інші необхідні передумови цього обґрунтування, можна за допомогою умовиводів, логічних висновків, аргументів і доказів, коли з вихідних засновків (суджень і визначень) за логічними правилами виходять висновки.

Список використаних джерел – це фундамент наукової достовірності та інформаційної бази дослідження. Він відображає глибину опрацювання теми,

⁵¹ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

наукову етику автора й актуальність використаних даних.

Оформлення джерел здійснюється відповідно до чинного стандарту (ДСТУ 8302:2015), що забезпечує можливість їх ідентифікації. Джерела зазвичай розміщуються в алфавітному порядку.

Хронологічна актуальність – ключовий показник наукового рівня дослідження, що передбачає пріоритетне використання джерел, опублікованих за останні 5–10 років, і підтверджує ґрунтовну обізнаність автора з поточним станом розробки проблеми, врахування найновіших наукових тенденцій та оперування актуальними статистичними й емпіричними даними.

Кожне джерело, внесене до списку використаних джерел, повинно мати обов'язкове посилання в тексті роботи.

Список використаних джерел складає приблизно 70 джерел.

Додатки

У додатках (необов'язковій частині кваліфікаційної роботи) варто поміщати додатковий (допоміжний) матеріал, який при внесенні до основної частини роботи загромаджує текст.

Отже, кваліфікаційна робота є самостійним науковим дослідженням, що має внутрішню єдність і відображає хід і результати розробки обраної теми.

Отже, **робота магістра повинна:**

- відповідати сучасному рівню розвитку науки, а її тема – бути актуальною;
- відбивати як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання, правомірність використання яких всебічно обґрунтовується у кожному конкретному випадку їх використання;
- містити принципово новий матеріал, що включає опис нових фактів, явищ і закономірностей або узагальнення раніше відомих положень з інших наукових позицій або у зовсім іншому аспекті;
- передбачати елементи наукової полеміки; наводити вагомі та переконливі докази на користь обраної концепції, всебічно аналізувати та доказово критикувати протилежні їй точки зору.⁵²⁵³

⁵² Чуйко Г.В., Чаплак Я.В., Колтунович Т.А. Критичне мислення та його фундаментальна роль у написанні студентами наукових робіт. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 6(46). С.2165-2182. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6\(46\)-2165-2182](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6(46)-2165-2182)

⁵³ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

3.3. Технічні вимоги до оформлення результатів кваліфікаційного дослідження здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти

Кваліфікаційну роботу друкують за допомогою комп'ютера на одній стороні аркуша білого паперу формату А 4. Використовують шрифт текстового редактора Word – Times New Roman Cyr розміру 14 з полуторним (1,5) міжрядковим інтервалом та абзацним відступом 1,25 см.

Текст кваліфікаційної роботи необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве – 25-30 мм, праве – 10-15 мм, верхнє та нижнє – по 20 мм. Щільність тексту робіт має бути однаковою. Вписувати у текст окремі іншомовні слова, формули чи умовні позначення можна тушшю, пастою, чорнилом лише чорного кольору, або за допомогою комп'ютера.

Текст основної частини кваліфікаційної роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти.

Розділи обов'язково пишуться з нової сторінки. Заголовки структурних частин проекту **«ЗМІСТ»**, **«ВСТУП»**, **«РОЗДІЛ»**, **«ВИСНОВКИ»**, **«СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ»**, **«ДОДАТКИ»** друкуються великими літерами з вирівнюванням по центру та виділенням жирним шрифтом.

Заголовки підрозділів друкуються маленькими літерами (окрім першої великої) з абзацу, крапку в кінці заголовку не ставлять. Відстань між заголовком і текстом має становити 2 інтервали.

Підрозділи роботи не починаються з нової сторінки.

Нумерацію сторінок подають арабськими цифрами у правому верхньому куті без крапки. Титульний аркуш вважається за першу сторінку, але нумерація на ньому не проставляється. Наступні сторінки нумерують, починаючи з другої.

Такі структурні частини проекту як зміст, вступ, розділи, висновки, перелік використаних літературних джерел, додатки не мають порядкового номеру.

Номер розділу позначають арабською цифрою після слова «РОЗДІЛ» без крапки, а після цього з нового рядка друкують назву розділу.

Підрозділи нумеруються у межах розділу: «2.3.», тобто третій підрозділ другого розділу, причому крапка проставляється і між цифрами та після останньої, а далі в тому ж рядку подається назва підрозділу.⁵⁴

⁵⁴ Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики: конспект лекцій. Чернівці: ЧНУ, 1999. 40 с.

1. Титульна сторінка (зразок – див. Додаток Б).

Титульна сторінка кваліфікаційної роботи здбувача другого (магістерського) рівня вищої освіти містить найменування відомчого підпорядкування (міністерства), закладу вищої освіти, де навчається студент, і кафедри, на якій виконується робота; повну назву кваліфікаційної роботи; прізвище й ініціали студента, курс, групу, спеціальність, факультет, де він навчається, прізвище, ініціали, вчене звання наукового керівника, рік і місто виконання роботи.

На наступній сторінці розміщується **анотація** до роботи українською та англійською мовами (обсяг – до 700 знаків)(див. Додаток Г), на третій – **зміст** з позначенням сторінок, на яких кожен з елементів плану (всі розділи та підрозділи) викладено у роботі; зокрема, *вступ, розділи та висновки, список використаних джерел, додатки* тощо.

Графічний матеріал має бути органічно пов'язаний зі змістом роботи та наочно ілюструвати основні положення аналізу результатів методик.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу та порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва та пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в кваліфікаційній роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами. Коли ілюстрацією є рисунок, то назви ілюстрацій розміщують після їхніх номерів. При необхідності ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий підпис).

Підпис під ілюстрацією має чотири основні елементи:

- найменування графічного сюжету, що позначається скороченим словом «Рис.»;
- порядковий номер ілюстрації, який вказується без знака номера арабськими цифрами;
- тематичний заголовок ілюстрації, що містить текст із якомога більш стислою характеристикою зображеного;
- експлікацію, яка будується так: деталі сюжету позначають цифрами, які виносять у підпис, супроводжуючи їх текстом. Експлікація пояснює загальне найменування сюжету.

Основними видами ілюстративного матеріалу в кваліфікаційній роботі є: *рисунки, діаграми, графіки, схеми.*

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу. В правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу та порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка. Наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу), якщо одна таблиця, – її нумерують за загальними правилами.

Мовно-стилістичне оформлення кваліфікаційної роботи є фундаментальним показником наукової культури студента, критичним критерієм оцінювання її якості та *вимогою академічного письма*.⁵⁵ Згідно зі стандартами академічного письма, грамотність і стиль викладу – одні з визначальних чинників, на які зважає екзаменаційна комісія під час захисту.

Під час оцінювання роботи пріоритетну увагу приділяють таким аспектам: логічність і послідовність думок, повнота розкриття теми та репрезентативність джерельної бази (широта й актуальність використаних наукових джерел); дотримання лексичних, граматичних і стилістичних норм наукового стилю мовлення; відповідність тексту роботи, списку використаних джерел та додатків чинним стандартам оформлення; якість зовнішнього оформлення, зокрема титульного аркуша та структурних елементів роботи.

3.4. Стандарти академічного цитування та бібліографічного опису джерел

Під час підготовки кваліфікаційної роботи здобувач зобов'язаний посилається на джерела, фактичні матеріали та наукові дослідження, запозичені результати яких використовуються або цитуються в тексті. Посилатися варто на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилається лише у тих випадках, коли в

⁵⁵ Чуйко Г.В., Чаплак Я.В., Вишньовський В.В. Студентські наукові роботи з психології: академічне письмо. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 5(51). С. 2368-2381. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5\(51\)-2368-2381](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5(51)-2368-2381)

них наявний матеріал, який не включено до останнього видання.

Якщо використовують відомості, матеріали монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць з джерела, на яке дано посилання у кваліфікаційній роботі.

Посилання у тексті кваліфікаційної роботи на джерела потрібно зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у працях [1-7]...». Коли подається конкретна сторінка, то у квадратних дужках вказується номер джерела за списком, а після коми – сторінка, наприклад: [7, с. 125]. При цитуванні кількох джерел маємо: [7, с. 125; 11, с. 64; 17; 23, с. 25-29].

Цитати потрібно наводити для підтвердження власних аргументів посиланням на джерело або для критичного аналізу того чи іншого твору.⁵⁶ Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором.

Основні вимоги до цитування:

1. Текст цитати поміщається у лапки та наводиться у тій граматичній формі, в якій він поданий у науковому джерелі, зі збереженням авторського написання.

2. Цитування має бути повним, без довільних скорочень і викривлень думок автора. Пропуск слова позначається три крапкою (...), якщо перед випущеним текстом чи за ним стояв граматичний знак, то він не зберігається.

3. Кожна цитата має супроводжуватися посиланням на джерело, бібліографічний опис якого подається у списку літератури відповідно до стандартів.

4. При непрямому цитуванні варто бути максимально точним у викладі думок автора та посилатися на джерело.

5. Цитування не має бути ні надмірним, ні недостатнім, оскільки це знижує рівень наукової роботи.

6. Якщо необхідно висловити ставлення до думок автора цитованого тексту, то після них ставлять знак оклику чи запитання, які поміщають у дужки.

При згадуванні в тексті прізвищ (учених-дослідників, практиків) ініціали, як правило, ставляться перед прізвищем (Ю. М. Столяров, а не після – Столяров Ю.М.,

⁵⁶ Чуйко Г.В., Чапак Я.В., Колтунович Т.А. Критичне мислення та його фундаментальна роль у написанні студентами наукових робіт. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 6(46). С. 2165-2182. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6\(46\)-2165-2182](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6(46)-2165-2182)

як це прийнято в списках використаних джерел).

Додатки наводяться наприкінці роботи після списку джерел. Додатки мають включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття роботи магістра (таблиці, графіки, глосарії, методи, ілюстрації, рекомендації щодо впровадження) та наводяться тільки в разі необхідності. Вони позначаються не цифрами, а літерами Додаток А, Додаток Б, Додаток В, Додаток Д у правому верхньому кутку.

Додатки оформляють як продовження роботи, починаючи кожен з нової сторінки. Заголовки додатків друкують вгорі малими літерами з першої великої симетрично до тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток ...» і велика літера, що позначає додаток. Додатки потрібно позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер **І, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь**.

Наприкінці наукової роботи подається список використаних джерел.

Список використаних джерел містить використані в роботі праці. Література розміщується в алфавітному порядку прізвищ перших авторів чи заголовків. Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів і вимог до оформлення списку літератури (див. Додаток Д).

У роботі з оформлення матеріалів дослідження потрібно дотримуватися **загальних правил:**

- назви та зміст розділів і підрозділів повинні відповідати темі дослідження і не виходити за його межі. Зміст розділів повинен вичерпувати тему, і зміст параграфів – розділ загалом;
- спочатку, вивчивши матеріал для написання розділу, необхідно продумати його план, основні ідеї, систему аргументації та зафіксувати все це письмово, не порушуючи логіки всієї роботи. Потім – провести уточнення окремих смислових частин і речень, зробити необхідні доповнення, перестановки, прибрати зайве, провести стилістичну та мовну правку;
- відразу уточнювати, перевіряти оформлення посилань, цитат, скласти список літератури;
- уникати наукоподібності, гри в ерудицію. Наведення великої кількості посилань, зловживання спеціальною термінологією утруднюють розуміння думок дослідника, роблять виклад положень дослідження занадто важким. Стиль викладу повинен поєднувати наукову строгість і діловитість, доступність і виразність;

- залежно від змісту, стиль викладу може бути спокійним, аргументованим, або полемічним, критикуючим,⁵⁷ коротким чи розгорнутим;
- дотримуватися авторської скромності, врахувати та відзначити все, що зроблено попередниками в розробці досліджуваної проблеми, тверезо й об'єктивно оцінити свій внесок у науку;
- перед тим, як оформити чистовий варіант, потрібно провести апробацію роботи (попередній захист, обговорення), усунути виявлені недоліки⁵⁸.

Типові помилки в написанні й оформленні курсової /кваліфікаційної роботи

1. Зміст роботи не відповідає плану курсової, кваліфікаційної роботи або не розкриває тему повністю чи в її основній частині.
2. Сформульовані розділи (підрозділи) не відображають реальну проблемну ситуацію, стан об'єкта.
3. Мета дослідження не пов'язана з проблемою, сформульована абстрактно та не відображає специфіки об'єкта та предмета дослідження.
4. Автор не виявив самостійності, робота являє собою компіляцію або плагіат.
5. Не зроблено глибокого та всебічного аналізу сучасних офіційних і нормативних документів, нової спеціальної літератури (останні 5-10 років) з теми дослідження.
6. Аналітичний огляд вітчизняних і зарубіжних публікацій з теми роботи має форму анотованого списку та не відображає ступеня наукової розробки проблеми.
7. Не розкрито зміст і організацію власного емпіричного (експериментального) дослідження (його суть, тривалість, місце проведення, кількість обстежуваних, їхні характеристики), поверхово висвітлено стан практики.
8. Кінцевий результат не відповідає меті дослідження, висновки не відповідають поставленим завданням.
9. У роботі немає посилань на першоджерела або вказані не ті, з яких запозичено матеріал.
10. Бібліографічний опис джерел у списку використаної літератури наведено довільно, без дотримання вимог державного стандарту.

⁵⁷ Чуйко Г.В., Чапак Я.В., Колтунович Т.А. Критичне мислення та його фундаментальна роль у написанні студентами наукових робіт. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 6(46). С.2165-2182. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6\(46\)-2165-2182](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6(46)-2165-2182)

⁵⁸ Чуйко Г.В., Чапак Я.В., Вишньовський В.В. Студентські наукові роботи з психології: академічне письмо. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 5(51). С.2368-2381. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5\(51\)-2368-2381](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5(51)-2368-2381)

11. Як ілюстративний матеріал використано таблиці, діаграми, схеми, запозичені не з першоджерел, а з підручника, навчального посібника, монографії або наукової статті.

12. Обсяг і оформлення роботи не відповідають вимогам, вона виконана неохайно, з помилками.

Захист кваліфікаційної роботи

Терміни проведення захисту кваліфікаційних робіт встановлюються відповідно до навчальних планів підготовки здобувачів і загального графіка освітньої діяльності закладу.⁵⁹

Захист кваліфікаційної роботи відбувається на відкритому засіданні екзаменаційної комісії (ЕК) та регламентується *«Положенням про організацію освітнього процесу у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича»*⁶⁰ та *«Положенням про атестацію здобувачів вищої освіти та організацію роботи Екзаменаційної комісії»*⁶¹ та методичними рекомендаціями до проведення підсумкової атестації.⁶²

До захисту кваліфікаційних робіт допускаються здобувачі вищої освіти, які повністю виконали навчальний план, успішно пройшли та захистили програму практики, вчасно подали роботу разом із відгуком наукового керівника, а також пройшли перевірку на наявність ознак академічного плагиату й отримали позитивний висновок щодо рівня самостійності дослідження.⁶³

Списки студентів, допущених до захисту кваліфікаційних робіт, подаються завідувачем кафедри до деканату.

Кваліфікаційна робота як самостійне навчально-наукове дослідження має виявити рівень загальнонаукової та спеціальної підготовки студента, його здатність застосовувати набуті знання під час вирішення конкретних проблем, його

⁵⁹ Положення про атестацію здобувачів вищої освіти та організацію роботи Екзаменаційної комісії. URL: <https://www.chnu.edu.ua/universitytet/normatyvni-dokumenty/polozhennia-pro-atestatsiiu-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity-ta-orhanizatsiiu-roboty-ekzamenatsiinoi-komisiu/>

⁶⁰ Положення про організацію освітнього процесу у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. URL: <https://www.chnu.edu.ua/universitytet/normatyvni-dokumenty/polozhennia-pro-orhanizatsiiu-osvitnoho-protsesu/>

⁶¹ Положення про атестацію здобувачів вищої освіти та організацію роботи Екзаменаційної комісії. URL: <https://www.chnu.edu.ua/universitytet/normatyvni-dokumenty/polozhennia-pro-atestatsiiu-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity-ta-orhanizatsiiu-roboty-ekzamenatsiinoi-komisiu/>

⁶² Методичні рекомендації до проведення підсумкової атестації здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти у 2025–2026 н. р. URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/21qdwyci/metodychni-rekomendatsii-do-provedennia-pidsumkovoї-atestatsii-zdobuvachiv-pershoho-bakalavrskoho-ta-druhoho-mahisterskoho-rivniv-vyshchoi-osvity-u-2025-2026-nr-1.pdf>

⁶³ Колтунович Т.А. Чуйко Г.В., Чапак Я.В. Академічна доброчесність як важливий фактор підвищення якості вищої освіти та забезпечення подальшого розвитку суспільства. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 7 (47). С.1236-1249. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7\(47\)-1236-1249](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7(47)-1236-1249)

схильність до аналізу та самостійного узагальнення матеріалу з теми дослідження.

Тривалість захисту однієї роботи не повинна перевищувати 30 хвилин. На захисті студент у стислій формі (7-10 хв.) викладає обґрунтування вибору теми, її актуальність, теоретичну та практичну значущість і результати дослідження. У ході захисту він відповідає на питання членів ЕК та присутніх, на критичні зауваження рецензентів.

Хід захисту фіксується у протоколі ЕК.

Процедура захисту включає:

- доповідь студента про зміст роботи;
- запитання до автора;
- оголошення відгуку рецензента;
- відповіді студента на запитання членів комісії із захисту, для кваліфікаційної роботи – членів ЕК та осіб, присутніх на захисті;
- заключне слово студента;
- рішення комісії про оцінку роботи.

Готуючись до захисту роботи, студент складає *тези виступу*, оформляє наочність (готує презентацію), продумує відповіді на запитання рецензентів.

Під час захисту кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти може використовувати *різні форми візуалізації доповіді*: презентацію, графічні матеріали, макети, моделі тощо.⁶⁴

У **довіді** доцільно висвітлити такі важливі питання: обґрунтування актуальності теми дослідження, мети, завдань, об'єкта, предмета дослідження; представлення її гіпотези; пояснення теоретичних і методичних засад, на яких базується кваліфікаційна робота; що вдалося встановити, виявити, довести; якими методами це досягнуто; елементи новизни у теоретичних положеннях і в практичних рекомендаціях; з якими труднощами довелося зіткнутися у процесі дослідження, які положення не знайшли підтвердження; конкретні пропозиції (рекомендації) з вирішення проблеми чи вдосконалення відповідних процесів з обґрунтуванням можливості їх реалізації за конкретних умов; можливі ефекти від впровадження результатів дослідження.

⁶⁴ Методичні рекомендації до проведення підсумкової атестації здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти у 2025–2026 н. р. URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/21qdwyci/metodychni-rekomendatsii-do-provedennia-pidsumkovoї-atestatsii-zdobuvachiv-pershoho-bakalavrskoho-ta-druhoho-mahisterskoho-rivniv-vyshchoї-osvity-u-2025-2026-nr-1.pdf>.

Доповідь має містити відповіді на ключові зауваження, зазначені у відгуку наукового керівника та рецензії.

Під час виступу важливо доцільно використовувати ілюстративні матеріали. Вони покликані посилити аргументованість висновків здобувача та структурувати його промову. Варто пам'ятати: візуалізація є насамперед інструментом підтримки доповідача, що допомагає логічно та переконливо представити результати дослідження членам екзаменаційної комісії.

Для кращого сприймання присутніми матеріалу бажано представити власні таблиці, діаграми, графіки.

Під час захисту кваліфікаційної роботи студент зобов'язаний дати вичерпні відповіді на всі зауваження у відгуках та рецензіях, а також у виступах на захисті. Після виступу студента, оголошення рецензії студент відповідає на запитання, які йому задавалися, та зауваження рецензента, голови та членів ЕК, а також присутніх на захисті.

Після закінчення публічного захисту члени екзаменаційної комісії на закритому засіданні обговорює результати захисту кваліфікаційних робіт та приймають рішення про присвоєння студенту відповідної освітньої кваліфікації – магістра з психології.

Обов'язки наукового керівника кваліфікаційної роботи:

- надавати допомогу при виборі теми, розробці плану (змісту) кваліфікаційної роботи; доборі літератури, методології та методів дослідження тощо;
- аналізувати зміст роботи, висновки та результати дослідження;
- визначати поетапні терміни виконання роботи;
- контролювати виконання кваліфікаційної роботи;
- доповідати на засіданні кафедри про виконання і завершення роботи;
- дати відгук на роботу.

Автор кваліфікаційної роботи має отримати на неї письмовий відгук наукового керівника та рецензію від провідного фахівця або працівника закладу, де проводилося емпіричне дослідження чи вивчався практичний досвід.

Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи пишеться у довільній формі. У ньому науковий керівник обов'язково зазначає рівень підготовки студента до виконання наукових досліджень; уміння працювати з літературою; ступінь оволодіння методами дослідження при підготовці роботи; вміння логічно, послідовно, аргументовано викладати матеріал та робити висновки. Науковий

керівник також зазначає, чи відповідає кваліфікаційна робота всім вимогам, що висуваються до наукових досліджень такого типу. Керівник повинен оцінити роботу за чотирибальною системою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

Зазвичай у відгуку керівник визначає:

- актуальність теми;
- ступінь наукового та практичного значення праці;
- рівень підготовки дипломника до виконання професійних обов'язків;
- ступінь самостійності у виконанні кваліфікаційної роботи;
- новизну поставлених питань і оригінальність їх вирішення;
- вміння використовувати літературу;
- ступінь оволодіння методами дослідження;
- повноту та якість розробки теми;
- логічність, послідовність, аргументованість, літературну грамотність викладення матеріалу;
- можливість практичного застосування кваліфікаційної роботи або окремих її частин;
- робить висновок про те, якою мірою вона відповідає вимогам, що ставляться перед кваліфікаційними роботами.

Рецензію на кваліфікаційну роботу надає фахівець відповідної кваліфікації: *на кваліфікаційну роботу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти подається внутрішня рецензія (рецензент від кафедри); на кваліфікаційну роботу другого (магістерського) рівня вищої освіти подається внутрішня рецензія (рецензент від кафедри) та зовнішня рецензія від академічної спільноти або роботодавців.*⁶⁵

Рецензія виконується у довільній формі та має визначити актуальність обраної проблеми для галузі науки, методик дослідження, позитивні сторони роботи та її недоліки, висновки та рекомендації, проте, інформаційний бюлетень з академічної доброчесності пропонує перелік питань, на які має відповісти рецензент, пишучи відгук / рецензію на кваліфікаційну роботу⁶⁶ (див. Додаток Е).

⁶⁵ Методичні рекомендації до проведення підсумкової атестації здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти у 2025–2026 н. р. URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/21qdwyci/metodychni-rekomendatsii-do-provedennia-pidsumkovoї-atestatsii-zdobuvachiv-pershoho-bakalavrskoho-ta-druhoho-mahisterskoho-rivniv-vyshchoї-osvity-u-2025-2026-nr-1.pdf>.

⁶⁶ Академічне доброчесність. Інформаційний бюлетень. Вип. № 1. Листопад 2019. URL: <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Integrity-bulletin-all-issues.pdf>

Особливу увагу в ній потрібно звернути на:

- актуальність теми;
- вміння застосовувати теоретичні знання для розв'язання конкретних практичних завдань;
- наявність у роботі особистих пропозицій і рекомендацій, їх новизна, перспективність, практична цінність;
- достовірність результатів і обґрунтованість висновків студента;
- стиль викладу й оформлення роботи;
- недоліки роботи.

Рецензент, як і науковий керівник, оцінює кваліфікаційну роботу за чотирибальною системою.

Стиль рецензії має відповідати нормам, прийнятим для наукових відгуків, тобто бути доброзичливим, але принциповим. Відносно до автора роботи речення потрібно будувати в третій особі минулого часу («студент поставив..., розкрив..., довів...»); до самої роботи – в теперішньому часі («реферат містить..., розкриває...» тощо).

Оцінка обговорюється на закритому засіданні ЕК та оголошується на відкритому засіданні у присутності членів ЕК, усієї групи студентів.

Як *оцінка наукових студентських робіт* з психології розглядаються такі їх ознаки, як обґрунтування вибору проблеми та теми дослідження, самостійність підбору та вивчення основної та додаткової літератури з теми, розкриття різних точок зору науковців на обрану для дослідження студентом тему, власне ставлення до них, адекватність підібраних методів цілям і завданням дослідження обраної проблеми, грамотна постановка експерименту й інтерпретація отриманих даних. Сюди відносяться також уміння робити відповідні висновки, практична значущість і оформлення роботи (список літератури, таблиці, малюнки, цитування, різнопланові мовні помилки).

При оцінці випускної кваліфікаційної роботи виходять з того, що **студент має вміти:**

- формулювати мету та завдання дослідження;
- складати план дослідження;
- вести бібліографічний пошук із застосуванням сучасних інформаційних технологій;
- використовувати сучасні методи наукового дослідження, модифікувати

наявні та розробляти нові методи, виходячи із завдань конкретного дослідження;

- обробляти отримані дані, аналізувати та синтезувати їх на базі відомих літературних джерел;
- оформляти результати досліджень відповідно до сучасних вимог, у вигляді звітів, рефератів, статей.

Критерії оцінювання кваліфікаційної роботи:

- уміння поставити проблему, обґрунтувати її актуальність; рівень опрацювання теми, повнота її розкриття; повнота та коректність аналізу наукових джерел; методологічна грамотність; адекватність застосованих методів дослідження; репрезентативність досліджуваної вибірки; якість інтерпретації й аналізу отриманих результатів дослідження; наукова коректність висновків; творчий підхід; самостійність, оригінальність в опрацюванні матеріалу роботи;
- рівень опрацювання теми, повнота її розкриття;
- повнота та глибина аналізу наукових джерел, у тому числі новітніх праць фахівців;
- методологічна грамотність;
- ступінь наукової новизни;
- адекватність застосованих методів дослідження;
- відповідність досліджуваної вибірки меті дослідження;
- адекватність застосування статистичних методів опрацювання даних;
- якість інтерпретації й аналізу отриманих результатів дослідження;
- достовірність і перевірюваність висновків, їх відповідність гіпотезі, меті та завданням дослідження, коректність висновків;
- творчий підхід, самостійність, оригінальність в опрацюванні матеріалів;
- мовне оформлення та володіння правилами граматики, синтаксису й академічним письмом загалом (що допомагає правильно зрозуміти написану роботу), стилем і логікою наукового викладу; коректність цитувань, оформлення бібліографії;
- правильність і акуратність оформлення кваліфікаційної роботи та бібліографії до неї;
- доповідь на захисті, її відповідність виконаній роботі; інформативність отриманих результатів; культура мовлення;

- використання під час захисту засобів унаочнення та якість їх виконання;
- вміння коректно, стисло, точно відповідати на запитання.

Результати найбільш цікавих досліджень можуть бути рекомендовані до публікації в збірниках студентських наукових робіт.

Основні умови отримання оцінки

«Відмінно» (90 – 100 балів – «А»). Робота бездоганна з погляду змістового наповнення й оформлення, має практичне значення і/або містить елементи наукової новизни, доповідь логічна, стисла, викладена вільно, риторично піднесено, відзиви й рецензії позитивні, відповіді на запитання членів комісії повні та чіткі.

«Добре» (80 – 89 балів – «В» та 70 – 79 балів – «С»). Тема роботи розкрита, але мають місце окремі недоліки непринципового характеру: в теоретичній частині поверхово проаналізовано літературні джерела; елементи новизни та практичного значення чітко не розкрито; недостатньо використано інформаційні матеріали, мають місце окремі зауваження у рецензії та відзиві; доповідь логічна, проголошена вільно, відповіді на питання членів комісії загалом правильні; робота оформлена у межах вимог.

«Задовільно» (60 – 69 балів – «D» та 50 – 59 балів – «E»). Тему роботи в основному розкрито, але мають місце недоліки змістового характеру; нечітко сформульовано мету роботи, теоретичний розділ має виражений копійчастий характер; методики емпіричної частини підібрано невдало, добір ілюстративних матеріалів не завжди обґрунтовано; заходи та пропозиції роботи містяться у теоретичному розділі, обґрунтовано непереконливо; рецензія, відзив містять окремі зауваження; доповідь прочитано за текстом; відповіді на питання членів комісії правильні або повні; є зауваження щодо оформлення роботи.

«Незадовільно» (1 – 49 балів – «F»). Нечітко сформульовано мету роботи. Розділи погано пов'язані між собою. Відсутній критичний огляд сучасних літературних джерел. Аналіз виконано поверхово, переважає описовість на шкоду системності та глибини. Запропоновані заходи не результативні, обґрунтування неповне. Мають місце недоліки в оформленні роботи. Ілюстрації до захисту відсутні. Доповідь прочитана за текстом. Відповіді на питання членів комісії неточні або неповні.

Робота до захисту не допускається, якщо вона подана керівнику на

перевірку або на будь-який подальший етап проходження з порушенням термінів, установлених регламентом; структура кваліфікаційної роботи не відповідає вимогам; зміст роботи не розкриває її теми; не переплетена, недбало оформлена, не пройшла перевірку на плагіат.

Після завершення захисту секретар комісії передає кваліфікаційні роботи та відповідні супровідні матеріали на випускову кафедру, де забезпечується їхнє зберігання впродовж одного року. Цифрові копії робіт – спрямовує до наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та завантажує до університетського репозитарію (archer.chnu.edu.ua)

Основні поняття: кваліфікаційна робота, вимоги, структура роботи, академічне письмо, критичне мислення, гіпотеза, вибірка, етапи роботи, теоретичне та практичне значення роботи, планування дослідження, оформлення роботи та списку літератури, анотація, додатки до роботи.

ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Науково-дослідницька робота — одна з пріоритетних сфер людської діяльності, важливий чинник удосконалення теоретичної, загально-професійної та спеціальної підготовки майбутніх бакалаврів, магістрів. Розширення наукового світогляду, формування навичок наукового дослідження, вивчення, узагальнення та поширення передового практичного досвіду всебічно підготовляє студента до науково-практичної діяльності після закінчення вищого навчального закладу.

Для певної частини здобувачів освіти курсові, кваліфікаційні роботи стають стартовою сходинкою в науку. Молоді фахівці зберігають подальший зв'язок з кафедрами, беруть участь у наукових дослідженнях кафедр, стають аспірантами та здобувачами, а пізніше — кандидатами та докторами наук.

За останні роки науково-дослідницька діяльність суттєво змінилася як змістовно, так і організаційно. У зв'язку з цим з'явилися нові вимоги до особистих і професійних якостей ученого. Тепер в усіх розвинутих країнах під час підготовки науковців особливу увагу приділяють розширенню професійної ерудиції та кругозору, зважають на рівень інтуїції, уяви, захоплення, працелюбності, емоційності, честолобства, які мають важливе значення для успіху в науковій діяльності.

Від професійного рівня науковця значною мірою залежить успіх його наукової творчості. Основами наукової роботи можна оволодіти у відносно короткий термін, але справжня майстерність, як і в будь-якій професії, приходить лише з роками. Методом спроб і помилок, з набуттям необхідних навичок, постійно підвищуючи свій професійний рівень, науковець починає відчувати тонкощі наукової творчості. Це дає змогу йому вільно орієнтуватися в обраній темі, бути найбільш інформованою у своїй сфері людиною, здатною аналізувати й узагальнювати наукові факти, відстоювати свої погляди, привертати на свій бік опонентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко М. І. Бейлін М. В. Основи наукових досліджень. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 188 с.
2. Академічне доброчесність. *Інформаційний бюлетень*. Вип. № 1. Листопад 2019. URL: <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Integrity-bulletin-all-is-sues.pdf>.
3. Академічна доброчесність: навчально-методичний посібник / упоряд.: Р. Є. Еннан, С. В. Мазуренко. Одеса, 2022. 48 с. DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.27677>.
4. Академічне письмо. URL: https://lib.kdu.edu.ua/all/academ_p.php.
5. Академічне письмо: вказівки та помилки, яких слід уникати для студентів. URL: <https://blog.plag.ai/uk/academic-writing-guidelines-and-pitfalls-for-students>.
6. Академічне письмо: навчальний посібник / Укл.: Т. М. Костирко, С. В. Ларенкова, І. В. Бондар, М. С. Жигалкіна. Миколаїв: НУК, 2022. 116 с. URL: <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7b717def-2ac0-454d-826f-ce62ebccef75/content>.
7. Академічне письмо та доброчесність: навчально-методичний посібник / Фвтори-укладачі: Ірина Насмінчук, Лариса Громик. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2024. 256 с.
8. Артюх С. Ф., Лізан І.Я., Голоп'яров І.В., Несторук Н.А. Основи наукових досліджень. Харків: УІПА, 2006. 277 с.
9. Афанасьєв А. І., Жарких В. Ю. Філософія та методологія наукових досліджень: конспект лекцій. Одеса, 2023. 115 с.
10. Башкір О.І. Академічна доброчесність та інтелектуальна власність: конспект лекцій. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. 92 с. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d91b3953-becd-4ca7-a523-a88cfad330b5/content>.
11. Бедан В.Б. Експериментальна психологія: практикум для студентів-психологів факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА». Одеса: Фенікс, 2020. 89 с.
12. Бейлін М. В. Основи наукових досліджень: навч.-метод. посіб. Харків: ХДАФК, 2012. 184 с.
13. Білоусова Т. П., Маркітантов Ю. О. Основи наукових досліджень: навч. посіб.

для студ. вищ. навч. закл. Кам'янець-Подільський, 2004. 120 с.

14. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: підруч. для бакалаврів, магістрів і аспірантів екон. спец. ВНЗ. Київ: АБУ, 2002. 480 с
15. Бірта Г. О., Бургу Ю. Г. Методологія і організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 142 с.
16. Бориченко К. В., Гудзь А. О. Панфілов О. Є. Методологія та організація наукових досліджень: навч.-метод. посіб. Одеса: Фенікс, 2022. 48 с. DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.22511>
17. Бочелюк В.Й., Бочелюк В.В. Методика та організація наукових досліджень із психології: Навч. посібник. КИЇВ: Центр учбової літератури, 2008. 360 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/417919.pdf
18. Бруханський Р. Ф. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2022. 208 с
19. Важинський С.Е., Щербак Т.І. Методика та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/2558/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81_%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%94%2008-04%20%281%29.pdf
20. Вербовський В. В. Як правильно підготувати наукове дослідження: навч. метод. посіб. для студ. і магістрантів. Луганськ: Альма-матер, 2007. 123 с.
21. Вітченко А. О., Вітченко А. Ю. Основи наукових досліджень у вищій школі: підруч. Київ: ФОП Ямчинський О.В., 2020. 272 с.
22. Гавриш Р. А. Науково-дослідницька діяльність студентів у вищих навчальних закладах. Полтава, 2004. 44 с.
23. Гаркуша Н. М., Польова Т. В. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. 2-ге вид., випр. і допов. Харків: ХДУХТ, 2013. 161 с.
24. Грабинський І. М. Курсові та дипломні роботи: метод. реком. до написання та основні вимоги до оформлення. Львів: ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка 2003. 43 с.
25. Гриньова М.В., Шиян Н.І., Гуріненко Н.О. Дипломні та кваліфікаційні роботи: вимоги до їх написання, оформлення та захист. Полтава: АСМІ, 2001. 96 с.
26. Денисенко А. «Cogito ergo sum»: «Критичне мислення» Джоната Хейбера. URL: <https://tyzhden.ua/cogito-ergo-sum-krytychne-myslennia-dzhonata-khejbera/>.
27. Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. URL: <https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumen>

[ty/etychnyi-kodeks-chernivetskoho-natsionalnoho-universytetu-imeni-yuriiia-fedkovycha/](https://etychnyi-kodeks-chernivetskoho-natsionalnoho-universytetu-imeni-yuriiia-fedkovycha/).

28. Єріна А. М., Захожай В. Б., Єрін Д. Л. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. / Ред. Попсуєнко Ю. Г. Київ: Центр навч. літератури, 2004. 212 с.
29. Єршова Н. Ю. Основи наукових досліджень: текст лекцій. Харків: НТУ «ХП», 2021. 95 с.
30. Закон України Про академічну доброчесність. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/Додаток-3.-Проект-ЗУ-Про-академічну-доброчесність_липень2022.pdf
31. Закон України Про освіту. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 38–39. С.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
32. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання: ДСТУ 8302:2015. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с. URL: <https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2018/ДСТУ%208302%20повний.pdf>.
33. Кісельова А. А., Завальська Л. В. Основи академічного письма: навч.-метод. посіб. Одеса: Фенікс, 2023. 69 с. DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.25250>.
34. Клименюк О. В. Методологія та методи наукового дослідження: навч. посіб. Київ: Міленіум, 2005. 186 с.
35. Ковальчук В.В., Моїсєєв Л.М. Основи наукових досліджень: науковий посібник. 5-е вид. КИЇВ: Професіонал, 2008. 240 с.
36. Колесников О. В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. 2-ге вид., випр. та доп.; Рек. МОН. Київ: ЦУА, 2011. 144 с.
37. Колоїз Ж. В. Основи академічного письма: навч. посіб. 2-ге вид., доповн. і перероб. Кривий Ріг: ФОП Маринченко С. В., 2024. 143 с. URL: https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/10679/1/Основи%20академічного%20письма_навчальний%20посібник.pdf.
38. Колтунович Т.А. Академічне письмо: ключові принципи та виклики для студентів. *Неперервна педагогічна освіта ХХІ століття: зб. матеріалів ХХІІ Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О.П. Рудницької*. 2025. № 8 (20). С. 55–60. URL: https://ipood.com.ua/data/NDR/nonNDR_publications/2025_zbirnyk_Rudnytska.pdf
39. Колтунович Т.А. Чуйко Г.В., Чаплак Я.В. Академічна доброчесність як важливий фактор підвищення якості вищої освіти та забезпечення подальшого розвитку суспільства. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 7 (47). С.1236-1249. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7\(47\)-1236-1249](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7(47)-1236-1249)

40. Корець М. С. Методологія наукового дослідження: навч. посіб. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. 146 с.
41. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. Київ: Аперта, 2019. 492 с.
42. Костюшко І. В., Гандзілевська Г. Б. Критичне мислення як необхідна складова професійної компетентності сучасного вчителя. *Логос*. 2020. № 10. DOI: <https://doi.org/10.11232/2663-4139.10.22>.
43. Критичне мислення: чому воно важливе і як його сформувати. URL: <https://ukr.radio/news.html?newsID=90088>.
44. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Кондор, 2006. 206 с.
45. Курбан О. Проблема критичності мислення при споживанні медіаконтенту в умовах інформаційної війни. *Синopsis: текст, контекст, медіа*. 2022. № 28(1). С. 21–27. DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2022.1.4>.
46. Курсові і дипломні роботи студентів у системі роботи з науковою літературою: методичні вказівки до написання курсових і дипломних робіт для студ. усіх спец. денної форми навч. / Л. М. Двірна (уклад.). Черкаси: ЧПТІ 2007. 16 с.
47. Кушнарєнко Н.М. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідної діяльності: підручник. Київ: Знання, 2006. 114 с.
48. Лагодієнко В., Іванченкова Л., Іванченков В. Гіпотеза як суттєвий елемент методології наукових досліджень. *Економічний простір*. 2022. Вип. 181. С. 9–13. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-1>
49. Лаппо В. В. Основи педагогічних досліджень: навч.-метод. посіб. 2-ге вид., перероб. та допов. Івано Франківськ: НАІР, 2021. 276 с.
50. Магдисяк Л. І., Грицюк І.М. Методичні рекомендації «Основи наукових досліджень в галузі практичної психології». Луцьк, 2022. 36 с.
51. Макогон Ю. В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. 2-ге вид. Донецьк: Альфа-прес, 2007. 144 с.
52. Максименко С. Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження. Київ: НДП, 1990. 240 с.
53. Мальська М. П., Паньків Н. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. Львів: Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с.
54. Мальська М. П., Пандяк І. Г. Організація наукових досліджень: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 136 с.

55. Мартинюк О. М. Академічне письмо (конспект лекцій): навчально-методичне видання. Луцьк: Вежа, 2021. 48 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20241/1/akadem_mart.pdf.
56. Матвієнків С. М. Дипломна та магістерська роботи як кваліфікаційне дослідження. Івано-Франківськ: Вид.-дизайн. відділ ЦІТ Прикарпат. нац. ун-ту імені Василя Стефаника, 2013. 67 с.
57. Матвієнків С. М. Методологія наукових досліджень: навч.-метод. посіб. рек. МОН. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. у-нт ім. В. Стефаника, 2010. 84 с.
58. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
59. Методика підготовки рефератів, курсових та дипломних робіт та їх захисту: навчально-методичний посібник для студентів гуманітарних факультетів. Тернопіль, 2001. 76 с.
60. Методика та організація наукових досліджень з психології: навчальний посібник для студентів спеціальності 053 Психологія / Укладачі: В. Й. Бочелюк, В. В. Нечипоренко, О. А. Позднякова, Н. Є. Завацька, Ю. А. Завацький, І. Є. Жигаренко, В. Ю. Завацький. Київ: КНТ, 2024. 384 с.
61. Методичні вказівки для практичних занять з курсу «Основи наукових досліджень» для студентів спеціальності 053 «Психологія» всіх форм навчання / Укладач: Стоцький Я. В. Тернопіль: Вид-во ТНТУ імені Івана Пулюя, 2023. 24 с. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/44638/1/Praktychni_OND_2023.pdf.
62. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/aifo52ph/metodychni-rekomendatsii-dlia-zvo-z-pidtrymky-pryntsypiv-akademichnoi-dobrochesnosti.pdf>.
63. Методичні рекомендації до написання курсових робіт (по кафедрі соціальної педагогіки та соціальної роботи) / Уклад.: О. Д. Балдинюк, Г. В. Бондаренко. Умань, 2015. 38 с.
64. Методичні рекомендації до написання курсових і кваліфікаційних робіт здобувачами освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Eq9z7DS6P1-o8CkYuh5EsczG3xgCRkpI/view?usp=sharing>.
65. Методичні рекомендації до проведення підсумкової атестації здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти у

2025–2026 н. р. URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/21qdwyci/metodychni-rekomendatsii-do-provedennia-pidsumkovoї-atestatsii-zdobuvachiv-pershoho-bakalavrskoho-ta-druhoho-mahisterskoho-rivniv-vyshchoi-osvity-u-2025-2026-nr-1.pdf>.

66. Методологія та методи наукових досліджень: навч.-метод посіб. для здобув. вищ. освіти другого (магістерського) рівня / Уклад.: І. Толмачова, О. Єрьоменко; ХГПА. Харків, 2023. 145 с.
67. Мокін Б. І., Мокін О. Б. Методологія та організація наукових досліджень: навч. Посібник. Вінниця: ВНТУ, 2014. 180 с.
68. Моргун В. Ф., Москаленко Л. С. Кваліфікаційні наукові роботи з психології. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. № 5. С. 57-61.
69. Мороховець Г. Ю., Лисанець Ю. В., Кайдашев І. П. Методологія наукового пошуку. Вступний курс: навч. посіб. Полтава, 2023. 229 с.
70. Надурак В. Критичне мислення: поняття та практика. *Філософія освіти*. 2022. № 28 (2). С.129–147. DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2022-28-2-7>.
71. Оліяр М. Основи науково-педагогічних досліджень (модульно-рейтинговий підхід). Івано-Франківськ: НАІР, 2013. 214 с.
72. Онлайн-генератор посилань за ДСТУ 8302:2015. URL: <https://www.grafati.com/uk/blogs/dstu-8302-2015-referencing-generator/>.
73. Онлайн-генератор посилань за ДСТУ 8302:2015. URL: <https://vak.in.ua/>
74. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови: навч. пос. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
75. Основи академічного письма: конспект лекцій для студентів усіх спеціальностей. / Уклад.: М.Г. Маковій, О.М. Жовнір, І.Ю. Рєпіна, Л.Ф. Плотникова. Київ -Тернопіль: КНУБА-Ф-ОП Шпак В.Б., 2023. 61 с. URL: <https://repository.knuba.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5151794d-aaca-43c4-956e-c3b329ff605c/content> .
76. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / В. М. Дорошенко, О. С. Тітлов, Т. А. Сагала, Н. О. Біленко ; Одес. нац. акад. харч. технологій. Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2019. 156 с.
77. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с. URL: [https://chtyvo.org.ua/authors/Konverskyi Anatoliy/Osnovy metodolohii ta orhanizatsii naukovykh doslidzhen/](https://chtyvo.org.ua/authors/Konverskyi%20Anatoliy/Osnovy%20metodolohii%20ta%20orhanizatsii%20naukovykh%20doslidzhen/)
78. Основи наукових досліджень: науково-допоміжний бібліографічний покажчик

/ укладачі: І. О. Железняк, В. В. Косенко ; ред. В. В. Косенко ; передмова В. В. Косенко. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. 284 с. URL: http://library.sspu.sumy.ua/biblioteka/bibliografichni_pokazhchyky/2014/1_g.pdf

79. Основи наукових досліджень: підручник / І. Ш. Невлюдов, Ю. М. Олександров, А. О. Андрусевич, О. О. Чала ; М-во освіти і науки України, Харків. нац. ун-т радіоелектроніки. Prague: OKTAN PRINT, 2024. 468 с.
80. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: навч. посіб. / Я. Я. Чорненький, Н. В. Чорненька, С. Б. Рибак та ін. Київ: Професіонал, 2006. 208 с.
81. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / За заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014. 278 с.
82. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Укл. Кравець Н. П. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. 74 с. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/39635/Kravets_Osnovy_%20n.doslidzhen.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
83. Основи наукових досліджень: навчально-методичний посібник для студентів та аспірантів всіх форм навчання спеціальностей 053 «Психологія», 011 «Освітні, педагогічні науки», 232 «Соціальне забезпечення» / О. Г. Романовський, А. І. Черкашин, А. М. Грень та ін. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2022. 150 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/74b0bb56-6b73-4264-81c4-b65e3d27faf4/content>.
84. Положення про виявлення та запобігання плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/hkzbr1b2/polozhennia-pro-vyavlennia-ta-zapobihannia-akademichnomu-plahiatu-u-chnu-2025.pdf>.
85. Правила академічної доброчесності у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/lnojdab4/pravya-akademichnoi-dobrochesnosti.pdf>.
86. Про затвердження Порядку скасування рішення про присудження ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 серп. 2021 р. № 897. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-skasuv-a897>
87. П'ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: навчальний посібник. Київ: 2003. 116 с.
88. Палеха Ю. І., Леміш Н. О. Основи науково-дослідної роботи: навч. посіб. рек. МОН. Київ: Ліра-К, 2013. 336 с.

89. Панок В. Г. Психологічні дослідження в умовах війни: проблеми і завдання. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. № 5(1). С. 1–12.: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5133>
90. Піскун Р. Що таке критичне мислення та як воно полегшує пошук рішень. URL: <https://skvot.io/uk/blog/kritika-chistogo-razuma>.
91. Подоляк А.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: Підручник. 2-е вид. Київ: Каравела, 2008. 352 с.
92. Поліщук І. Є., Галіченко М. В. Філософія та методологія науки у контексті сучасної університетської освіти. *Перспективи*. 2021. № 4. С. 146–152.
93. Поліщук О.П. Методологія наукових досліджень: базові поняття, тести та інструктивно-методичні вказівки до їх виконання: навч.-метод. посіб.. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2023. 17 с.
94. Положення про виявлення та запобігання академічному плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. URL: <https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/polozhennia-pro-vyivlennia-ta-zapobihannia-akademichnomu-plahiatu-u-chernivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yurii-fedkovycha/>.
95. Положення про організацію освітнього процесу у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. URL: <https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/polozhennia-pro-orhanizatsiiu-osvitnoho-protsesu/>
96. Порядок скасування рішення про присудження ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації: затверджено постановою КМУ від 26.08.2021 № 897. URL: <https://cutt.ly/HESbQB4>
97. Правила академічної доброчесності у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/lnojdab4/pravya-akademichnoi-dobrochesnosti.pdf>.
98. Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел, який наводять у дисертації, і списку опублікованих робіт, який наводять в авторефераті. *Бюлетень ВАК України. Спецвипуск*. 2000. № 2. С. 39–40.
99. Приклади оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел. URL: <https://msu.edu.ua/library/wp-content/uploads/2019/02/prykla-dy-oformlennja-bibliohrafichnoho-opysu-zhidno-dstu-8302.pdf>.
100. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 року, № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 37-38. С. 2004; Редакція від 16.01.2016. URL:

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>.

101. Про науку і науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 3. С. 25. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
102. Рач В. А., Ігнатова О. В., Борзенко-Мірошніченко А. Ю. *Методологія системного підходу та наукових досліджень: підручник*. Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2013. 251 с.
103. Ребуха Л. З. *Методологія наукових досліджень: способи пошуку та опрацювання наукової інформації. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький, 2022. Вип. 189. С. 59–62. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2020-1-189-59-62>
104. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/Рекомендації-ЗВО-система-забезпечення-академічної-доброчесності.pdf>
105. Рибалка В. В. *Методологічні засади теоретичної та практичної психології: особистість, психологічна діяльність, духовність. Психологія і особистість*. 2018. № 1. С. 9–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psios_2018_1_3
106. Рудницька О. П., Болгарський А. Г., Свистельнікова Т. Ю. *Основи педагогічних досліджень: навчально-методичний посібник*. Київ, 1998. 143 с.
107. Рудницька О.П., Болгарський А.Г., Свистельнікова Т.Ю. *Основи наукових досліджень: навч. посібник*. Київ: ІЗМН, 1997. 232 с.
108. Сергієнко Л.П. *Основи наукових досліджень у психології: кваліфікаційні та дипломні роботи: навчальний посібник*. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2009. 240 с.
109. Сидоренко В.К., Дмитренко П.В. *Основи наукових досліджень: навч. посіб.* Київ: РННЦ «ДІНТ», 2000. 260 с.
110. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. *Методологія науково-педагогічних досліджень: підручник*. Рівне: Волинські обереги, 2013. 360 с.
111. Стеченко Д. М., Чмир О. С. *Методологія наукових досліджень. Підручник*. Київ: Знання, 2005. 309 с. URL: <http://toloka.to/t39664>
112. Терно С. *Критичне мислення та інноваційні стратегії в історичній освіті*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2023. 120 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/13540/1/0053505.pdf>.

113. Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження: навч.-метод. посіб. Київ: ДП Вид. дім «Персонал», 2018. 206 с. URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/metod_psih_dosl.pdf
114. Тушева В.В. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. Харків: «Федорко», 2014. 408 с.
115. Фаренік С. А. Логіка і методологія наукового дослідження / Українська академія державного управління при Президентові України. Київ: Вид-во УАДУ, 2000. 338 с.
116. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: посібник. Київ: Академвидав, 2004. 208 с.
117. Фурман А. Авторська програма із дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень». *Психологія і суспільство*. 2023. № 1. С. 209–244. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2023.01.209>.
118. Фурман А. В. Методологія і психологія в рефлексивній архітектоніці концентрів методологування. *Психологія і особистість*. 2023. № 2. С. 9–83. <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2023.2.288169>
119. Хохліна О. П. Суть методології науки у змісті професійної підготовки психолога. Авіаційна та екстремальна психологія у контексті технологічних досягнень: матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф., 23–24 квіт. 2019 р. Київ, 2019. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/39523>
120. Цехмістрова Г. С. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. 2-ге вид., допов. Київ: Вид. дім «Слово», 2012. 349 с.
121. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. Київ: Знання, 2006. 236 с.
122. Чуйко Г. В., Чаплак Я. В. Критичне мислення як засіб адекватного сприйняття маніпуляції інформацією. *Грааль науки*. 2024. № 35. С.479–481. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.01.2024.087>.
123. Чуйко Г.В. Основи наукових досліджень і математичної статистики. Конспект лекцій. Чернівці: ЧДУ, 1999. 40 с.
124. Чуйко Г.В., Чаплак Я.В., Вишньовський В.В. Студентські наукові роботи з психології: академічне письмо. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 5(51). С.2368-2381. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5\(51\)-2368-2381](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5(51)-2368-2381).
125. Чуйко Г.В., Чаплак Я.В., Колтунович Т.А. Дослідження Г. Олпортом особистісних диспозицій у «Листах Дженні» - унікальний випадок застосування

- контент-аналізу. *Наукові перспективи*. 2025. № 4(58). С.1784-1796. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-4\(58\)-1784-1796](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-4(58)-1784-1796).
126. Чуйко Г.В., Чаплак Я.В., Колтунович Т.А. Критичне мислення та його фундаментальна роль у написанні студентами наукових робіт. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 6(46). С. 2165-2182. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6\(46\)-2165-2182](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6(46)-2165-2182).
127. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник. 7-ме вид., стер. Київ: Знання, 2011. 310 с.
128. Шишка Р. Б. Організація наукових досліджень та підготовки магістерських і дисертаційних робіт: навч. посіб. Харків: Еспада, 2007. 368 с.
129. Юринєць В. Є. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 178 с.
130. Юрченко С. О., Юрченко О. Є. Основи наукових досліджень. Харків, 2017. 203 с.
131. Як написати есе з психології. URL: <http://yak-prosto.com/yak-napisati-ese-z-psihologi/>
132. Як написати успішне есе: Методичні рекомендації до написання есе / Укл. Шендеровський К. С. Київ: Ін-т масової комунікації при КНУ імені Тараса Шевченка, 2007. 34 с.
133. *Якісні дослідження в психології: проблеми та їх вирішення*: Всеукр. наук.-практ. конф.: тези доп., Дніпро, 23–24 січ. 2022 р. Дніпро: УН-т ім. А. Нобеля, 2022. 80 с. URL: https://old.duan.edu.ua/images/staff/departments/pedagogy_and_psychology/Conferences/Yakisni_doslidzhennia.pdf
134. Academic writing handbook for learners. In the further education and training (FET) sector. URL: <https://www.fess.ie/images/stories/ResourcesForTutors/AcademicWritingHandbookForLearnersInTheFETSector.pdf/>.
135. Academic writing. 10 Features of Academic Writing Style. URL: https://www.jcu.edu.au/_data/assets/pdf_file/0009/992628/10-Features-of-Academic-Writing-Style.pdf.
136. Academic writing: a Practical Guide. URL: <https://subjectguides.york.ac.uk/academic-writing>.
137. Agoos S. 5 tips to improve your critical thinking. URL: <https://ed.ted.com/lessons/5-tips-to-improve-your-critical-thinking-samantha-agoos>.
138. Balalle H., Pannilage S. Reassessing academic integrity in the age of AI: A systematic literature review on AI and academic integrity. *Social Sciences & Humanities Open*.

Vol.11. 2025. P.101299. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.101299>.

139. Butler H. A. Predicting Everyday Critical Thinking: A Review of Critical Thinking Assessments. *Journal of Intelligence*. 2024. № 12(2), P. 16. DOI: <https://doi.org/10.3390/jintelligence12020016>.
140. Davis, A. Academic integrity in the time of contradictions. *Cogent Education*. 2023. № 10(2). DOI: <https://doi.org/10.1080/2331186X.2023.2289307>.
141. Ellerton P. Critical thinking is more important than ever. How can I improve my skills? URL: <https://theconversation.com/critical-thinking-is-more-important-than-ever-how-can-i-improve-my-skills-252517>.
142. Facione P. A. Critical Thinking: What It Is and Why It Counts. URL: <https://www.law.uh.edu/blakely/advocacy-survey/Critical%20Thinking%20Skills.pdf>.
143. Golden B. Enabling critical thinking development in higher education through the use of a structured planning tool. *Irish Educational Studies*. 2023. № 42(4). P. 949–969. DOI: <https://doi.org/10.1080/03323315.2023.2258497>.
144. Kumar M. J. The Imperative of Critical Thinking in Higher Education. *IETE Technical Review*. 2024. № 41(5). P. 509–510. DOI: <https://doi.org/10.1080/02564602.2024.2390290>.
145. Le H. V., Chong S. L. The Dynamics of Critical Thinking Skills: A Phenomenographic Exploration from Malaysian and Vietnamese Undergraduates. *Thinking Skills and Creativity*. 2024. Vol. 51. P.101445. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2023.101445>.
146. Research Guides. URL: <https://libguides.usc.edu/writingguide>.
147. The Bucharest Declaration concerning Ethical Values and Principles for Higher Education in Europe. *Higher education in Europe*. 2004. Vol. XXIX(29). № 4. P. 503–507. URL: [https://iqaa.kz/images/doc/Bologna/Bucharest%20Declaration%20\(2004\).pdf](https://iqaa.kz/images/doc/Bologna/Bucharest%20Declaration%20(2004).pdf).
148. What Is Academic Writing? / Dos and Don'ts for Students. URL: <https://www.scribbr.com/category/academic-writing/>.
149. What Is Academic Writing? Definition and 7 Types to Consider. URL: <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/academic-writing>.
150. Wilson J. R. Academic Writing. URL: https://wilson.fas.harvard.edu/files/jeffreywilson/files/jeffrey_r._wilson_academic_writing.pdf
151. Write academically. URL: <https://i.ntnu.no/en/academic-writing/write-academically>.

ДОДАТКИ

Додаток А⁶⁷

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОГО АРКУША КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Залишіть 2 рядки для шифру для роботи

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
Кафедра психології**

Психологічні особливості взаємозв'язку самоактуалізації та ціннісних орієнтацій молоді

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)**

Виконала:

студентка 4 курсу, 403 групи
Федькова Соломія Олександрівна

Керівник:

доктор філологічних наук,
професор **Зварич І.М.**

*До захисту допущено
на засіданні кафедри психології
протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р.
Зав. кафедрою _____ доц. Андрєєва Я.Ф.*

Чернівці – 2025

⁶⁷ Методичні рекомендації до написання курсових і кваліфікаційних робіт здобувачами освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти. URL: https://drive.google.com/file/d/1Eq9z_7DS6P1-o8CkYuh5EsczG3xgCRkpI/view?usp=sharing

**ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОГО АРКУША
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ
ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Залишіть 2 рядки для шифру для роботи

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
кафедра психології**

**Особливості ментального здоров'я
персоналу організації у воєнний час**

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Виконала:
студентка 2 курсу, 103м групи
Марусяк Наталія Вікторівна

Керівник:
кандидат психологічних наук,
доцент **Андрєєва Я.Ф.**

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № _____ від «__» _____ 2025 р.
Зав. кафедрою _____ доц. Андрєєва Я.Ф.*

Чернівці – 2025

⁶⁸ Методичні рекомендації до написання курсових і кваліфікаційних робіт здобувачами освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Eq9z7D S6P1-o8CkYuh5EsczG3xgCRkpI/view?usp=sharing>

**ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОГО АРКУША
КУРСОВОЇ РОБОТИ**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
Кафедра психології**

**Механізми психологічного захисту
та копінг-стратегії особистості
у стресовій ситуації**

**Курсова робота
Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)**

Виконала:

студентка 3 курсу, групи 303
Головко Анна-Софія Ігорівна

Керівник: кандидат психологічних наук,
доц. **Чаплак Я.В.**

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

_____ **Ян ЧАПЛАК**

Чернівці – 2025

⁶⁹ Методичні рекомендації до написання курсових і кваліфікаційних робіт здобувачами освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Eq9z7DS6P1-o8CkYuh5EsczG3xgCRkpI/view?usp=sharing>

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ АНОТАЦІЇ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

АНОТАЦІЯ

Гелетюк А. Проблема імпостер-синдрому в психології. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти “магістр” зі спеціальності 053 Психологія. Чернівецький нац. ун-т імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2025. 55 с.

Обсяг анотації українською мовою – 700 друкованих знаків, інтервал – 1 пт, кегль – 14, абзацний відступ – 1,25 см.

Анотація викладається у такий спосіб: у кваліфікаційній роботі досліджено...; розглянуто...; вивчено...; проаналізовано...; зроблено висновки...; запропоновано рекомендації...

Текст

Текст

Текст

Текст

Текст

Ключові слова: (5-7 слів).

ABSTRACT

Heletiuk A. The Issue of Impostor Syndrome in Psychology. – Manuscript. Bachelor’s qualification work for obtaining the Bachelor’s degree in the specialty 053 Psychology. Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. Chernivtsi, 2025. 55 p.

Text

Text

Text

Text

Text

Keywords: (5-7 слів).

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ А. Гелетюк

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ АНОТАЦІЇ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

АНОТАЦІЯ

Кінащук І. Емоційне вигорання у контексті диспозиційних і мотиваційних характеристик особистості. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр» зі спеціальності 053 Психологія. Чернівецький нац. ун-т імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2024. 73 с.

Обсяг анотації українською мовою – 700 друкованих знаків, інтервал – 1 пт, кегль – 14, абзацний відступ – 1,25 см.

Анотація викладається у такий спосіб: у кваліфікаційній роботі досліджено...; розглянуто...; вивчено...; проаналізовано...; зроблено висновки...; запропоновано рекомендації...

Текст

Текст

Текст

Текст

Текст

Ключові слова: (5-7 слів).

ABSTRACT

Kinashchuk I. Emotional burnout in the context of dispositional and motivational characteristics of the individual. – Manuscript. Qualification work for obtaining the Master degree in specialty of 053 Psychology. Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. Chernivtsi, 2024. 73 p.

Text

Text

Text

Text

Text

Keywords: (5-7 слів).

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ **І. Кінащук**

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015
«Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	1. Карпенко Є. В. Емоційний інтелект у дискурсі життєздійснення особистості : монографія. Дрогобич : Посвіт, 2020. 436 с. 2. Климчук В. О. Психологія посттравматичного зростання : монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 158 с. 3. Москаленко В. В. Соціалізація особистості : монографія. Київ : Фенікс, 2013. 540 с.
Два автори	1. Мартиненко З. Е., Макар І. В. Управління підприємством: теоретико-методичні засади : монографія. Харків: Щедра садиба плюс, 2017. 296 с. 2. Палеха В. І., Карпова П. В. Менеджмент організацій: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 120 с. 3. Білоус С. І., Корнійчук В. П. Філософія освіти : навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2016. 176 с. 4. Мороз І. С., Василенко Н. Ю. Маркетинг : конспект лекцій. Київ : Молодь, 2016. 102 с. 5. Вердіна С. А., Волков А. А. Контролінг: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 131 с. 6. Вердіна С. А., Волков А. А. Контролінг : навч. посіб. Вид. 3-тє., переробл. та допов. Херсон, 2017. 212 с.
Три автори	1. Тарнавська Г. Я., Марценюк Н. С., Герасимова Т. М. Фінанси : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2017. 412 с. 2. Пустовенко В. В., Максименко І. Л., Яким А.С. Безпека

⁷⁰Приклади оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел. URL: <https://msu.edu.ua/library/wp-content/uploads/2019/02/prykłady-oformlennja-bibliografichnoho-opysu-zhidno-dstu-8302.pdf>

Характеристика джерела	Приклад оформлення
	життєдіяльності: монографія. Харків : ХНПУ, 2017. 348 с.
Чотири автори	1. Інновації: навч. посіб. / Гуревич Д. Т., Чекан О. С., Грибан О. М., Макарова В. В. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 389 с. 2. Вища математика: конспект лекцій / Ткачук Т.С. та ін. Київ, 2015. 82 с.
П'ять і більше авторів	1. Операційний менеджмент: підручник / С. М. Поплавська та ін. Київ : ЦУЛ, 2011. 267 с. 2. Охорона праці : навч. посіб. / О. І. Подольська та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2017. 264 с. 3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: станом на 10 жовт. 2017 р. / К. І. Мягченко та ін. ; за заг. ред. І. М. Ливанова. Київ : ЦУЛ, 2017. 428 с.
Автор(и) та редактор(и)/упорядники	1. Веретенко В. В. Міжнародний маркетинг: монографія / за заг. наук. ред. В. М. Марценюка. Київ, 2015. 374 с. 2. Бутенко М. П., Качур В. П., Петренко С. В. Психологія: навч. посіб. / за ред. М. П. Дутко. Київ : ЦУЛ, 2017. 332 с.
Без автора	1. 30 років історичному факультету: історія та сьогодення (1986-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. В. В. Черепані. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 340 с. 2. Етнографія: конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Гарапка; уклад. А. І. Гарапка. Київ : ЦУЛ, 2018. 320 с. 3. Міжнародні відносини: монографія / за ред. М. А Березовського. Київ : ЦУЛ, 2016. 162 с. 4. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред. П. О. Бедрія, О. О. Петренка. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с. 5. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Тарнавського. Київ : ЦУЛ, 2016. 186 с. 6. Підготовка фахівців у ВНЗ в умовах реформування вищої освіти: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Мукачєво, 4-5 жовт. 2018 р. Мукачєво : МДУ, 2018. 226 с. 7. Освіта в Україні: виклики модернізації: зб. наук. пр. / редкол.: П. М. Марценюк (відп. ред.) та ін. Київ: Ін-т

Характеристика джерела	Приклад оформлення
	всесвітньої історії НАН України, 2017. 319 с. 8. Товарознавство / упоряд. В. Олексик. Київ, 2014. 804 с.
Багатотомні видання	1. Енциклопедія рослин / редкол.: І. М. Деркач та ін. Київ : ЦУА, 2016. Т. 8. 812 с. 2. Бюджетна система України: історія, стан та перспективи: у 3 т. / Акад. прав. наук України. Львів: Право, 2012. Т. 2: Бюджетний менеджмент / заг. ред. Ю. П. Бубряка. 476 с. 3. Кучеренко Н. П. Казначейська справа: в 6 т. Київ: Право, 2016. Т. 3: Контроль у системі Державного казначейства. 432 с. 4. Дендрофлора України. В 12 т. Т. 2. Дикорослі та культивовані дерева і кущі. Вип. 1. Покритонасінні / Л. І. Перхоменко. Київ : Наукова думка, 2012. 200 с.
Автореферати дисертацій	1. Мазяр О. В. Генезис і динаміка дисонансів особистості: системний підхід : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. психол. наук : спец. 19.00.07 / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2021. 47 с.
Дисертації	1. Мазяр О. В. Генезис і динаміка дисонансів особистості: системний підхід : дис. ... докт. психол. наук : спец. 19.00.01 / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2021. 475 с. 2. Винниченко О. М. Контроль соціально-економічного розвитку промислових підприємств: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Київ, 2018. 344 с.
Законодавчі та нормативні документи	1. Конституція України: офіц. текст. Київ : КМ, 2015. 98 с. 2. Конституція України: станом на 1 жовтня 2017 р. / Верховна Рада України. Київ: Право, 2017. 93 с. 3. Про вищу освіту: Закон України від 05.09.2016 р. № 2145-VIII. <i>Голос України</i>. 2016. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22. 4. Податковий кодекс України: Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. <i>Відомості Верховної Ради України</i>. 2011. № 48-49. Ст. 536. 5. Про освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII.

Характеристика джерела	Приклад оформлення
	Дата оновлення: 28.09.2018. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18. 6. Питання соціального забезпечення: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2017 р. № 1060. <i>Офіційний вісник України</i>. 2018. № 5. С. 430–443. 7. Про інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2019-2020 роки: Указ Президента України від 21.02.2018 р. № 43/2018. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2018. 23 лют. (№ 35). С. 10. 8. Про затвердження Вимог до оформлення кандидатської дисертації: наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2018 р. № 50. <i>Офіційний вісник України</i>. 2018. № 25. С. 139–141. 9. Інструкція щодо порядку оформлення і ведення особових справ отримувачів усіх видів соціальної допомоги: затв. наказом М-ва. праці та соц. політики від 19.09.2006 р. № 156. <i>Баланс-бюджет</i>. 2006. 19 верес. (№ 18). С. 15–16.
Архівні документи	1. Лист Голови Спілки «Первоцвіт» Г. Ф. Петренка на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Поповича щодо ресстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. <i>ЦДАГО України</i> (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71.
Патенти	1. Зернозбиральний комбайн: пат. 25742 Україна: МПК6C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с. 2. Спосіб лікування гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.
Препринти	1. Марченко М. І., Кополович А. Д., Яким Б. М. Про точність визначення радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль: Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).
Стандарти	1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц.

Характеристика джерела	Приклад оформлення
	Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація). 2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ: Держспоживстандарт України, 2006. 181 с. 3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).
Каталоги	1. Історична спадщина України: кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад. : Л. І. Петров, О. В. Олійник. Харків, 2000. 64 с. 2. Пам'ятки історії та мистецтва Закарпатської області: кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Петрик та ін.; Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Закарпат. іст. музей. Ужгород, 2003. 160 с.
Бібліографічні покажчики	1. Боротьба з злочинністю: нагальна проблема сучасності: бібліогр. покажч. Вип. 3 / уклад.: О. В. Куріпта, відп. за вип. Н. М. Щур; Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2017. 60 с. 2. Іван Марченко: біобібліогр. покажч. / уклад. В. Петрик. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія ; ч. 9).
Складова частина видання (глави, розділу, статті)	
Частина видання: книги	1. Вірна Ж. Психологія професійної безпеки: технології конструктивного самозбереження особистості : кол. моногр. / О. Лазорко, Ж. Вірна, Л. Акімова [та ін.]; за заг. ред. Ж. Вірної. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. С. 8–28. 2. Католик Г. Арт-терапевтичні техніки і практики в роботі з кризовими клієнтами в час широкомасштабної війни росії в Україні (дослідження проводились на початку війни 2022 року). <i>Арттерапія і війна: контексти і практичний досвід</i> : колективна монографія / за заг. ред. Н. Кальки, Г. Одинцової. Львів : ЛьвДУВС. 2023. С. 8–37.

Характеристика джерела	Приклад оформлення
	3. Корнійчук Т. О. Методи активізації навчально-пізнавальної діяльності. <i>Педагогіка</i> : навч. посіб. / за заг. ред. Т. О. Корнійчука. Київ, 2017. С. 195–197.
Частина видання матеріалів конференцій (тези доповіді)	1. Лалак Н. В. Шляхи підвищення мотивації молодших школярів до навчання. <i>Анотовані результати науково-дослідної роботи інституту педагогіки за 2011 рік</i>: збірник тез повідомлень. Київ, 2012. С.202–203. 2. Бовсуновський В. М. Психологічний супровід вчителів які ефективна стратегія їх професійної діяльності. <i>Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка.</i> : збірник тез IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 22–23 лютого 2024 р.). Полтава, 2024. С. 18–20. 3. Максименко Д. В. Методи оперативної діагностики виробничої діяльності підприємства. <i>Зростання ролі бухгалтерського обліку в сучасній економіці</i>: збірник тез та доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 21 лютого 2013 р.) / відпов. за випуск Мельничук Б.В. Київ, 2013. С.331–335. 4. Цехмістров І. І., Перець І.П. Про бюджет. <i>Дослідження проблем в Україні очима молодих вчених</i>: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50–53.
Частина довідкового видання	1. Павлик І. М. Право інтелектуальної власності. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемпученко. Київ, 2007. С. 683. 2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. <i>Основи педагогіки освіти</i>: словник термінів / за ред.: Т. О. Дмитрука, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55. 3. Попович Н.І. Початкова освіта. <i>Педагогічна енциклопедія</i>. Київ, 2003. Т.5. С. 699.

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Частина видання: продовжуваного видання	1. Куцінко Т. О. Адміністративне законодавство України: реалії та перспективи формулювання. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46. 2. Безруков С. А., Хмельов А. А. Дослідження циліндричних оболонок. <i>Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153–159. 3. Хорошилова С. А., Малафійк Л. О., Хмельов А. А. Моделювання складеної конструкції за допомогою матриць типу Гріна. <i>Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій</i>. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212–218.
Частина видання: періодичного видання (журналу, газети)	1. Волошенюк Т. В. Посттравматичний стресовий розлад у військовослужбовців та ветеранів війни. <i>Вісник фармації</i>. 2024. № 1. С. 131–135. 2. Войтенко О., Зазимко О. Вплив соціально-демографічних чинників на професійне благополуччя академічних працівників. <i>Журнал соціальної та практичної психології</i>. 2024. № 3. С. 7–12. URL: https://doi.org/10.32782/psy-2024-3-1. 3. Цюман Т., Нагула О. Психологічна формула безпеки як концептуальна основа формування навичок безпечної поведінки особистості. <i>Збірник наукових праць «Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка»</i>. 2021. № 35 (1). DOI: https://doi.org/10.28925/2311-2409.2021.35 4. Чуйко Г., Чапак Я., Комісарик М. Психологічна безпека особистості в нестабільному світі. <i>Психологічний журнал</i>. 2021. Вип. 7, № 1 (45). С. 65–80. DOI: https://doi.org/10.31108/1.2021.7.1 5. Посттравматичний стресовий розлад як предмет наукових досліджень. / Коляда Н. М., Кравченко О. О., Левченко Н. В. Коляда Н. І. <i>Соціальна робота та психологія : освіта і наука</i>. 2025. № 2. С. 22–26. DOI: https://doi.org/10.32782/3041-1351/2025-2-4 6. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe2. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i>. 2017. Vol. 18, № 2. P. 109–118. 7. Professional self-realization as a factor in the psychological

Характеристика джерела	Приклад оформлення
	well-being of specialists of caring professions. / Glavinska O., Ovdienko I., Brukhovetska O., Chausova T., Didenko M. <i>Journal of Intellectual Disability-Diagnosis and Treatment</i>. 2020. Vol. 8(3). P. 548–559. DOI: https://doi.org/10.6000/2292-2598.2020.08.03.32
Електронні ресурси	1. Україна очима дітей: фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757&. 2. Хміль А. А. Функції державної служби за законодавством України. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i>. 2017. № 5. С. 115–118. URL: http://lsei.org.ua/5_2017/32.pdf. 3. Хміль І. О. Шляхи подолання правового нігілізму в Україні. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2016. № 3. С. 20–27. URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf. 4. Куцкір Я. С., Махно Б. А., Борислав С. Г. Трансформація науково- педагогічної системи України протягом 90-х років ХХ століття: період переходу до ринку. <i>Наука та інновації</i>. 2016. Т. 12, № 6. С. 6–14. DOI: https://doi.org/10.15407/scin12.06.006.

РЕЦЕНЗУВАННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА⁷¹

Хоча в останній час відгук іншого науковця на студентську наукову роботу став вважатися переважно формальним, потрібно зазначити, що рецензія має представляти кваліфіковані думки та наукові погляди рецензента, осмислювати зроблене та досягнене студентом у його науковій роботі і лише потім трактуватися як певна традиція.

Інформаційний бюлетень *«Академічна доброчесність»* пропонує перелік питань, на які рецензенту варто дати відповідь, аналізуючи якості певної кваліфікаційної роботи здобувачів першого (бакалаврського) чи другого (магістерського) рівнів вищої освіти. Далі цитуємо повністю: *«До таких питань належать, зокрема:*

- грамотна мова тексту (текст студентської наукової роботи має писатися за правилами та вимогами академічного письма⁷²);
- коректність, зрозумілість постановки проблеми, визначення мети і завдань дослідження;
- належна аргументованість тверджень, коректність встановлення причинно-наслідкових зв'язків між досліджуваними явищами;
- відповідність між назвами та змістом розділів та підрозділів роботи;
- коректне використання професійної і наукової термінології;
- логічність, цілісність структури роботи;
- адекватність огляду попередніх досліджень;
- опрацювання релевантних українських та іншомовних джерел;
- зрозумілість опису використаної методології проведення дослідження;
- актуальність фактичної та статистичної інформації, на яку спирається робота;
- достатність використаних методів дослідження та видів/джерел опрацьованої інформації для досягнення заявленої мети дослідження;
- коректність інтерпретації опрацьованих даних;
- глибина критичного аналізу досліджуваної проблеми;
- логічність зв'язку між результатами дослідження, його висновками і рекомендаціями;
- недоліки дослідження;

⁷¹ Академічне доброчесність. *Інформаційний бюлетень*. Вип. № 1. Листопад 2019. URL: [phttps://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Integrity-bulletin-all-issues.pdf](https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Integrity-bulletin-all-issues.pdf).

⁷² Чуйко Г.В., Чапак Я.В., Вишньовський В.В. Студентські наукові роботи з психології: академічне письмо. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 5(51). С.2368-2381. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5\(51\)-2368-2381](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5(51)-2368-2381)

- практичні аспекти застосування результатів дослідження та ін.».

«При цьому «перевантажувати рецензента великою кількістю питань і аспектів розгляду роботи нерозумно. Тому наведений перелік – можливий орієнтир для формулювання кафедрою власних питань до рецензента з урахуванням контексту певної освітньої програми». Якщо до моменту рецензування оформлення роботи повністю відповідає вимогам, оцінювати його в рецензії не варто.

Чого не варто писати у рецензії:

- *«Рецензована праця оформлена у відповідності до встановлених вимог, вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків. Список використаних джерел налічує 123 позиції»* (Ви витратили три рядки тексту Вашого відгуку, не сказавши про роботу нічого нового або неочевидного);

- *«Робота виконана на високому теоретичному (методологічному, науковому...) рівні»;*

- *«Автором використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження»* (Схвальне, однак неконкретне твердження. Опишіть, що саме виконано на високому рівні й що про це свідчить; чому обрані методи й опрацьовані джерела інформації є найбільш доцільними для досягнення мети дослідження);

- *«Суттєвих недоліків/зауважень до рецензованої роботи немає»* (По-перше, так не буває. По-друге, рецензія має орієнтувати на можливість досягнення наступної сходинки, здолання вищої планки якості дослідження, і демонстрація цієї планки є однією з важливих функцій відгуку);

- *«Кваліфікаційна робота заслуговує на позитивну оцінку»*. Рецензент зобов'язаний надати підсумкову оцінку роботі, виражену в балах за шкалою ECTS (наприклад, 90 A). Окрім змістовної характеристики дослідження, рецензент визначає рівень відповідності роботи критеріям якості, що допомагає екзаменаційній комісії прийняти остаточне обґрунтоване рішення з урахуванням результатів захисту⁷³.

Отже, виходячи з того, що представлено вище, можемо запропонувати такий алгоритм написання рецензії.

Потрібно відповісти на такі питання:

- 1) наскільки грамотна мова тексту (наскільки текст студентської наукової роботи

⁷³ Академічне доброчесність. Інформаційний бюлетень. Вип. № 1. Листопад 2019. URL: <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Integrity-bulletin-all-issues.pdf>.

- написано відповідно до правил та вимог академічного письма⁷⁴, тобто наскільки витриманий науковий стиль викладення матеріалу, наскільки цей виклад логічний і аргументований, чи розуміє сам автор наукові терміни, які використовує, наскільки зрозумілий текст, наскільки його мова правильна (граматично, синтаксично, стилістично тощо), чи є помилки, оскільки вони руйнують не лише сприйняття роботи, але й розуміння її змісту та смислу);
- 2) чи коректно та зрозуміло поставлена / представлена проблема, чи вірно щодо неї визначено мету та завдання дослідження;
 - 3) чи належно аргументовано твердження у тексті роботи, особливо критичні за характером, чи коректно встановлені причинно-наслідкові зв'язки між досліджуваними явищами;
 - 4) чи існує відповідність між назвами та змістом розділів та підрозділів роботи;
 - 5) чи коректно використовує автор професійну та наукову термінологію;
 - 6) наскільки витримана логічність і цілісність структури роботи;
 - 7) наскільки адекватно проведений і представлений огляд попередніх досліджень інших науковців за проблемою роботи;
 - 8) наскільки адекватно здійснено опрацювання релевантних українських та іншомовних джерел;
 - 9) чи зрозумілий опис використаної методології проведення дослідження;
 - 10) наскільки актуальна фактична та статистична інформація, на яку спирається робота;
 - 11) чи достатньо використаних методів дослідження та видів/джерел опрацьованої інформації для досягнення заявленої мети дослідження;
 - 12) чи коректна інтерпретація опрацьованих даних;
 - 13) наскільки глибокий критичний аналіз досліджуваної проблеми;
 - 14) чи витримана логічність зв'язку між результатами дослідження, його висновками і запропонованими автором роботи рекомендаціями;
 - 15) які недоліки помічені в дослідженні, що варто було б поліпшити;
 - 16) які практичні аспекти застосування результатів дослідження.

⁷⁴ Чуйко Г.В., Чапак Я.В., Вишньовський В.В. Студентські наукові роботи з психології: академічне письмо. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 5(51). С.2368-2381. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5\(51\)-2368-2381](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5(51)-2368-2381).

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА У ПСИХОЛОГІЇ»

Компонента освітньої програми – обов'язкова (4 кредити)

Освітньо-професійна програма	Психологія
Спеціальність	053 (С4) Психологія
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки С Соціальні науки, журналістика та інформація
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Мова навчання	українська
Профайл викладача (-ів)	Чуйко Галина Василівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри психології (https://psychology.chnu.edu.ua/pro-nas/spivrobitnyky-kafedry/chuyko-halyna-vasylivna/)
Контактний тел.	+380671889019
Е-mail:	h.chuyko@chnu.edu.ua
Сторінка курсу в Moodle	https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=8084
Консультації	онлайн – п'ятниця з 14.00 до 15.00; очно – понеділок з 12.00 до 13.00

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Науково-дослідна діяльність студентів – майбутніх психологів є невід'ємною складовою системи загальної науково-професійної підготовки висококваліфікованих спеціалістів-психологів. Студенту необхідно знати, як правильно обрати тему майбутнього наукового дослідження, як сформулювати його методологічний / концептуальний апарат у вступі до роботи, як потрібно працювати з науковою психологічною літературою за темою роботи, як теоретично проаналізувати й обґрунтувати проблему та обрати методи її дослідження та вибірку, як організувати та провести емпіричне дослідження, як пізніше описати та проаналізувати його результати, перевіряючи гіпотезу роботи; як їх представити у роботі; розуміти теоретичну та практичну значимість своєї роботи.

Мета навчальної дисципліни: познайомити студентів зі структурою та основними елементами основних наукових студентських робіт, навчити їх визначати методологічний апарат роботи, організовувати дослідження, створювати його план і програму, способам ілюстрації та презентації результатів дослідження.

НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

МОДУЛЬ 1. ПОНЯТТЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ	
Тема 1	Науково-дослідна діяльність студентів. Її основні завдання.
Тема 2	Програма наукового дослідження, визначення його проблеми.
Тема 3	Концептуальний / методологічний апарат студентської наукової роботи
МОДУЛЬ 2. ОСОБЛИВОСТІ НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ	
Тема 4	Основні види наукових студентських робіт. Структура, зміст і оформлення наукової роботи в психології
Тема 5	Основні вимоги до написання курсової роботи.
Тема 6	Технологія виконання кваліфікаційної роботи.
Тема 7	Вимоги до написання та оформлення кваліфікаційної роботи. Етика наукового студентського психологічного дослідження.

ФОРМИ, МЕТОДИ ТА ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення навчальної дисципліни використовуються інноваційні освітні технології: інформаційно-комунікаційні, технології студентоцентрованого навчання; традиційні та інтерактивні форми і методи навчання, серед яких: лекція-візуалізація, проблемна лекція, лекція з елементами дискусії, семінар-дискусія, семінар-діалог, самостійно-дослідницька робота, практичне заняття, аналіз і вирішення ситуативних професійних психологічних задач та ін.

ФОРМИ Й МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль: усне та письмове опитування, вправлення, есе, доповідь, презентація та ін.

Підсумковий контроль – залік.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання програмних результатів навчання здобувачів освіти здійснюється за шкалою європейської кредитно-трансферної системи (ECTS).

Критерієм успішного оцінювання є досягнення здобувачем вищої освіти мінімальних порогових рівнів (балів) за кожним запланованим результатом навчання

ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Дотримання політики щодо академічної доброчесності учасниками освітнього процесу при вивченні навчальної дисципліни регламентовано такими документами:

- «Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/media/jxdfs0zb/etychnyi-kodeks-chnivets_koho-natsionalnoho-universytetu.pdf;
- «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/media/n5nbzwwb/polozhennia-chnu-pro-plahiat-2023_plusdodatky-31102023.pdf;
- Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/Рекомендації-ЗВО-система-забезпечення-академічної-доброчесності.pdf>.
- Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/aifo52ph/metodychni-rekomendatsii-dlia-zvo-z-pidtrymky-pryntsyviv-akademichnoi-dobrochesnosti.pdf>.
- Правила академічної доброчесності у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/lnojdab4/pravya-akademichnoi-dobrochesnosti.pdf>;
- Закон України Про академічну доброчесність. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/Додаток-3.-Проект-ЗУ-Про-академічну-доброчесність_липень2022.pdf.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. URL: <http://www.library.chnu.edu.ua/index.php?page=uahttp://www.library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua>
2. Наукова бібліотека імені Михайла Максимовича. URL: <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3>
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Електронна бібліотека. URL: <https://kpdi.edu.ua/biblioteka/>
5. Наукова бібліотека Національного університету «Острозька академія» імені

академіка Миколи Жулинського. URL: <https://lib.oa.edu.ua/library/>

6. Бібліотека Міжнародного гуманітарного університету: офіційний сайт. URL: https://mgu.edu.ua/science_library

7. Бібліотека Університету Ушинського: офіційний сайт. URL: <https://library.pdpu.edu.ua14>

8. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <http://www.mon.gov.ua>

9. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

10. Одеська національна наукова бібліотека: офіційний сайт. URL: <http://odnb.odessa.ua/>

Детальна інформація щодо вивчення курсу «Науково-дослідна робота в психології» висвітлена у робочій програмі навчальної дисципліни:

[https://docs.google.com/document/d/1O-00LjHwu62JU-
jp_daPP026qVNw7w2L/edit?usp=sharing&ouid=118198781350371069373&rtpof=true&sd=true](https://docs.google.com/document/d/1O-00LjHwu62JU-
jp_daPP026qVNw7w2L/edit?usp=sharing&ouid=118198781350371069373&rtpof=true&sd=true)

Навчально-методичне видання

Галина Василівна ЧУЙКО
Ян Васильович ЧАПЛАК
Тетяна Анатоліївна КОЛТУНОВИЧ

Науково-дослідна робота у психології

навчально-методичний посібник

Відповідальна за випуск – Андрєєва Я.Ф.

Технічні редактори – Колтунович Т.А., Віщак Ю.С.

Літературний редактор – Чуйко Г.В.

Підписано до друку 23.12.2025. Формат 60х84/16.

Умов.-друк. арк. 5,8. Обл.-вид. арк. 6,2. Зам. Н-004.

Видавництво Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.
58012, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.